

Een blik op fantasy in de Nederlandse boekenmarkt
Hoe de Nederlandse vertaling van George R.R. Martins *A Song of Ice and Fire*
bij uitgeverij Luitingh-Sijthoff terecht is gekomen.

Afstudeerscriptie van Josephine (Jip) Schoon, nr. 11110821
Boekwetenschap en Handschriftenkunde, Geesteswetenschappen, UvA
Begeleidend docente: Lisa Kuitert
2^e lezer: Paul Dijstelberge

Inhoudsopgave

Titelblad pg. 1

Inhoudsopgave pg. 3

Inleiding pg. 5

Hoofdstuk 1. *Game of Thrones* en de wereldwijde media

Inleiding pg. 11

Het verhaal pg. 12

De auteur en de Amerikaanse uitgever pg. 14

In de media pg. 15

Games pg. 18

Televisie pg. 18

Internet pg. 20

Evenementen en productverkoop pg. 24

Conclusie pg. 25

Hoofdstuk 2. Het fantastische genre

Inleiding pg. 27

De geschiedenis van fantasy pg. 28

Genre en betekenis pg. 33

Subgenres pg. 40

Fantasy in Nederland pg. 43

Conclusie pg. 51

Hoofdstuk 3. Uitgeverij Luitingh-Sijthoff

Inleiding pg. 53

De geschiedenis van A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij pg. 53

Sijthoffs fonds pg. 58

De geschiedenis van Uitgeverij Luitingh pg. 63

Luitinghs fonds pg. 65

Fonds Luitingh-Sijthoff pg. 68

Conclusie	pg. 71
Hoofdstuk 4. <i>A Song of Ice and Fire</i> naar Nederland: <i>Het Lied van Ijs en Vuur</i>	
Inleiding	pg. 73
De uitgever en de vertaling	pg. 73
De verkoop van <i>Het Lied van Ijs en Vuur</i> in Nederland	pg. 77
Gelijktijdige aankopen Luitingh-Sijthoff	pg. 79
Conclusie	pg. 80
Conclusie	pg. 83
Literatuurlijst	pg. 85
Websites	pg. 87
Bronnen	pg. 89
Kranten en tijdschriften	pg. 90
Bijlagen	pg. 91

Inleiding

Wanneer we het hebben over populaire cultuur of massacultuur, bestaan er in 2017 een heleboel films en tv-series die zo populair zijn geworden dat we niet meer om het fantasygenre heen kunnen. *The Hobbit* I, II en III (2012, 2013, 2014), *The Hunger Games* I, II, III en IV (2012, 2013, 2014, 2015) en *Star Wars: The Force Awakens* (2015) zijn volgens de website IMDb enkele van de meest bekende en meest winstgevende films van de afgelopen tijd. *Breaking Bad* (2008), *Game of Thrones* (2011) en *The Walking Dead* (2010) zijn voorbeelden van populaire tv-series van de 21^e eeuw. Allemaal zijn ze gebaseerd op boeken, bestsellers. Misschien wel de meest bekende, of spraakmakende, hiervan is *Game of Thrones*, een Amerikaanse ‘fantasy’ tv-serie die gemaakt is naar aanleiding van de boekenserie *A Song of Ice and Fire*¹ van George R.R. Martin. Het enorme succes van zowel de boeken als de tv-serie lijkt inzicht te geven in de huidige smaak en voorkeur van de consumenten. Maar we moeten in ons achterhoofd houden dat *Game of Thrones* in een groter kader van fantastisch vermaak past, dat de afgelopen vijftig jaar gestaag aan populariteit toeneemt bij het wereldpubliek. Dit is ook terug te zien in de internationale boekenmarkt, aan de groei van de fantastische literatuur die aangeboden wordt. De internationale fantasy trend lijkt ook steeds meer in de Nederlandse boekenmarkt op te komen, dat is opvallend omdat hier juist de laatste jaren veelal de non-fictie boeken het best verkocht zijn.²

In de literatuurwetenschap is er al enig onderzoek gedaan naar het fantasygenre, waaronder ook het fenomeen van *Game of Thrones*. Ook heeft neerlandicus Marc Daenen in 1984 een proefschrift uitgebracht over het genre: *Nederlandse fantastische literatuur: vier fantastische novellen geanalyseerd en vergeleken met secundaire literatuur*. Dit is een literair onderzoek, waarbij 4 titels inhoudelijk worden geanalyseerd. Daenen probeert

---

¹ De boekenserie *A Song of Ice and Fire* betreft in 2016 de boeken: *A Game of Thrones*, *A Clash of Kings*, *A Storm of Swords*, *A Feast for Crows* en *A Dance with Dragons*. De tv-serie telt in 2016 zes seizoenen en is in zijn geheel vernoemd naar het eerste boek: *Game of Thrones*. In deze scriptie wordt over de tv-serie gesproken als het gaat om *Game of Thrones*, en over het eerste deel uit de Engelstalige boekenreeks als het gaat om *A Game of Thrones*.

² CPNB (2016), *CPNB top-100 2015*, download van www.CPNB.nl, januari 2016, pg. 3-9. Hoewel hierbij gewezen moet worden op het feit dat de grote verkoop van non-fictie te wijten is aan de bredere markt hiervoor. Woordenboeken, schoolboeken en reisboeken horen bijvoorbeeld tot dit genre, en de verkoop hiervan blijft standvastig omdat de meeste mensen en onderwijsinstellingen deze boeken ooit nodig hebben.

met deze thesis de Nederlandse fantastische literatuur van na de Tweede Wereldoorlog te definiëren.³ Ook is er al een aantal onderzoeken gedaan naar *A Game of Thrones*, waaronder door MacNeil met *Machiavellian fantasy and the game of laws* (2015), en Adi met *Popularizing epic narrative in George R.R. Martin's A Game of Thrones* (2012).

In de boekwetenschap is het onderzoek naar *Game of Thrones* en het fantasygenre veel beperkter, zeker waar het Nederland betreft. Juist dit maakt dat het nu zo interessant is om te onderzoeken, want bijna elke willekeurige boekwinkel in Nederland heeft *A Game of Thrones*, een Nederlandse vertaling of een vervolg daarvan op de plank liggen. Door de vraag te stellen hoe de boekenserie van George R.R. Martin, *A Song of Ice and Fire*, in Nederland vertaald in de schappen van de boekwinkels terecht is gekomen kunnen we meer inzicht krijgen in de ontvangst van het fantastische genre in ons land, en daar misschien ook een vergelijking met andere landen uit halen. Hierin speelt de uitgeverij een belangrijke rol. Uitgeverijen zijn bedrijven die de materiële productie van boeken regelen. Zij zorgen ervoor dat de manuscripten van auteurs uiteindelijk, helemaal af, in de boekwinkels terecht komen. Maar ze doen meer dan dat. De symbolische productie van literatuur is bijna net zo belangrijk.⁴ Denk hierbij aan marketing, genreselectie, doelgroepselectie en publiciteit die allemaal bijdragen aan de verkoop van het boek. Elke uitgeverij heeft haar eigen specialisatie en smaak, die bepaalt welke manuscripten worden aangekocht en uitgegeven. Een literaire uitgever zal over het algemeen geen fantasy of kinderboeken uitgeven en omgekeerd zal een fantasy-uitgeverij meestal geen literatuur uitbrengen. De achtergrond van de uitgeverij kan informatie geven over de vraag waarom bepaalde manuscripten worden aangekocht.

Niet alleen zorgt de uitgeverij ervoor dat de boeken in nette, gedrukte of digitale (ebook) versie aan de consument aangeboden worden, zij bepaalt ook welke boeken worden aangekocht of vertaald. Uitgevers bepalen welke boeken er op de markt gebracht worden, en daarmee hebben ze een grote stem in het zetten van een trend. Ze zijn de 'smaakmakers' en trendsetters van de boekenmarkt.⁵ Een interessante vraag is of deze uitgeversrol ook van toepassing is op de uitgever van de boekenserie van George

---

³ Daenen, M. (1984), *Nederlandse fantastische literatuur: vier fantastische novellen geanalyseerd en vergeleken met secundaire literatuur*, Amsterdam UvA proefschrift.

⁴ Kuitert, L. (2008), 'De uitgeverij en de symbolische productie van literatuur: Een historische schets 1800-2008', *Stilet*, Jg. 10, Nr. 2, pg. 68.

⁵ Kuitert, 'De uitgeverij', pg. 68.

R.R. Martin. Uitgeverij Luitingh-Sijthoff heeft ervoor gezorgd dat *A Song of Ice and Fire* als *Het Lied van Ijs en Vuur* op de Nederlandse markt verscheen. Waarom heeft de uitgever in Nederland bewust gekozen voor deze serie? Dat brengt de hoofdvraag van deze scriptie naar voren:

Hoe (en waarom) zijn de boeken van de serie *Het Lied van Ijs en Vuur* van de Amerikaanse auteur George R.R. Martin terecht gekomen bij de Nederlandse uitgever Luitingh-Sijthoff?

Voordat deze vraag beantwoord kan worden moet gekeken worden naar het fenomeen '*Game of Thrones*' in de media, het fantasygenre zelf, de geschiedenis van de uitgeverij die de boeken uitgeeft en tot slot de uitgave van de boeken, zowel in Nederland als in de rest van de wereld. Dit onderzoek begint met een samenvatting en analyse van het verhaal dat in de boekenreeks *A Song of Ice and Fire* van George R.R. Martin verteld wordt. Pas als duidelijk is waar dit verhaal grofweg over gaat kunnen we te weten komen welke genres aan de serie kunnen worden toegeschreven en hoe de boeken en de tv-serie zo populair zijn geworden.

Jaarlijks worden er wereldwijd miljarden uitgegeven aan vermaak: films, tv-series, videogames, etc. De vooruitzichten zijn over het algemeen dat de opbrengsten in deze branches zullen blijven toenemen, als er wordt gekeken naar de steeds toegenomen opbrengsten sinds 2012.⁶ Verhalend proza is op meerdere manieren een belangrijk onderdeel van deze vermaakindustrie, een wereld die net als de mode-industrie draait op smaak en trends, en die steeds verandert.⁷ Verhalend proza vormt een grote inspiratiebron voor films, tv-series en games, en veel van dit beeldvermaak wordt naar aanleiding van boeken geproduceerd. Welke literatuur en genres worden verfilmd wordt grotendeels bepaald door de heersende trend in de internationale markt. Media-aandacht en reclame hebben ook veel invloed op de verkoop van boeken en beïnvloedt de populariteit van auteurs en hun uitgaven. Na het verhaal van *A Song of Ice and Fire* te hebben besproken, is het in dit geval belangrijk om te laten zien hoe de serie van George R.R. Martin in de media wordt gepresenteerd.

---

⁶ Sedee, Menno (2017), 'Recordopbrengst bioscoopfilms in 2016', in: *NRC Handelsblad*, 22 maart 2017.

⁷ Kuitert, 'De uitgeverij', pg. 67.

Sinds 2011 zendt Home Box Office (HBO) elk jaar een seizoen uit van *Game of Thrones*, de verfilming van de boekenreeks. Wereldwijd bekijken mensen via tv of internet de tv-serie, en wereldwijd wordt er door de media veel aandacht aan besteed. Hoofdstuk 1 gaat dieper in op deze wereldwijde media aandacht, wat de media zeggen over de boeken en de tv-serie, en wordt een poging gedaan om de populariteit van de serie af te lezen aan deze media-aandacht.

In het tweede hoofdstuk komt het fantasygenre aan bod. Genre is een moeilijk te definiëren concept. Squires verwoordt dit uitstekend:

[Genre] is one of the primary means by which authors and readers communicate, and one of the methods by which both writing and reading can be studied in their publishing contexts.⁸

Genre is een belangrijk deel van de paratekst van een boek. Het geeft de lezer al veel informatie over een tekst zelfs voordat hij of zij één inhoudelijk woord gelezen heeft. Genres zijn categorieën waarin boeken kunnen worden ingedeeld. Het is niet alleen een communicatiemiddel tussen auteur en de uitgever (die vaak het genre van een boek bepaalt), het is ook een van de belangrijkste eerste communicatievormen tussen auteurs en lezers.⁹ Voor de uitgevers is genre-indeling een manier om orde te scheppen in de grote zee van uitgaven, en om in te spelen op het leesgedrag van het publiek. De lezer heeft een bepaalde boekensmaak, en zou door genre-aanduiding geprikkeld kunnen worden om boeken te kopen. Daarom is 'genre' een van de meest cruciale, sturende factoren in de boekenmarkt.¹⁰ Dit is zeer zeker het geval bij het genre fantasy, vaak zoeken liefhebbers van fantasyboeken in de boekwinkels bij het genre 'fantasy' of 'sciencefiction'. Dat maakt het belangrijk om het genre en de betekenis uit te diepen.

Paratekst (genre, auteursnaam, coverdesign, enzovoorts) fungeert als een uitnodiging voor de lezer om een boek open te slaan, eentje die hij of zij kan aannemen of afslaan.¹¹ Als een vorm van paratekst is genreverdeling sinds de 20^e eeuw erg

---

⁸ Squires, C. (2009), *Marketing Literature: The Making of Contemporary Writing in Britain*, Palgrave Macmillan UK, pg. 70.

⁹ Squires, *Marketing Literature*, pg. 70.

¹⁰ Squires, *Marketing Literature*, pg. 70.

¹¹ Squires, *Marketing Literature*, pg. 75.

Meer over paratekst in : Genette, G. (1997), *Paratexts: Thresholds of Interpretation*.

belangrijk geworden. Lezers kijken al snel naar de omslag, de auteur en het genre van een boek, als ze fictie willen aanschaffen.¹² Voorbeelden van bekende genres zijn: literatuur, romans, thrillers, en fantasy. Genre is niet alleen een onderwerp waarin een bepaald boek past, het is een bruikbaar systeem voor zowel auteurs als uitgevers om hun teksten zo goed mogelijk aan te bieden aan de consument. Maar wat is het genre fantasy precies? Deze vraag is niet eenvoudig te beantwoorden. Tot op de dag van vandaag bestaat er een levendige discussie tussen fans, critici en onderzoekers over de juiste definitie van het fantasygenre. Om dit te kunnen begrijpen wordt er in hoofdstuk 2 aandacht besteed aan de geschiedenis en de ontwikkeling van het genre in internationale context. De fantastische literatuur werd vanaf de Verlichting tot het heden gedomineerd door Britse en Amerikaanse auteurs, daar ligt dan ook het zwaartepunt in dit hoofdstuk. Ongetwijfeld zijn daar uitzonderingen op en kun je 'domineren' op verschillende manieren interpreteren, maar aangezien het hier gaat om een Amerikaanse auteur met waarschijnlijk grotendeels Engelstalige, Amerikaanse en Europese invloeden is deze toespitsing nodig.

Er wordt in hoofdstuk 2 ook uitgelegd waarom een goede definitie vinden voor het begrip 'fantasy' zo lastig is, en er wordt aandacht besteed aan de vele subgenres die binnen fantasy bestaan. Nu moeten we eerst maar even genoegen nemen met de volgende, zelf gefabriceerde werkdefinitie: fantasy is een genre binnen verschillende media-, kunst- en cultuurvormen waarbij verhalen en avonturen worden beschreven die zich afspelen in denkbeeldige werelden of niet-bestaande (onwerkelijke) context. Vanuit deze korte, en ongetwijfeld tekortkomende werkdefinitie kunnen we het probleem en de discussie benaderen. Hoofdstuk 2 wordt afgesloten met de stand van zaken in Nederland met betrekking tot het genre.

Het derde deel van de scriptie, hoofdstuk 3, zal zich richten op de uitgeverij Luitingh-Sijthoff en haar geschiedenis. In 1851 ontstond de uitgeverij van A. W. Sijthoff, en in 1947 ontstond Uitgeverij Luitingh, die eind 20^e eeuw fuseerden. Er wordt gekeken naar de geschiedenis van deze uitgeverijen, en hun uitgaven. Wat waren de fondsen van deze uitgeverijen? Hoe ontwikkelde het fonds zich na de fusie? Pas met enige kennis over de ontstaansgeschiedenis en de fusie van de oorspronkelijk twee uitgeverijen kunnen we begrijpen hoe *Het Lied van Ijs en Vuur* bij dit bedrijf binnen is gekomen.

---

¹² Kuitert, 'De uitgeverij', pg. 81.

Als laatste komen we dan bij de boekenserie zelf uit. In hoofdstuk 4 gaat de aandacht naar de uitgave van *A Song of Ice and Fire*, de boekenserie van George R.R. Martin, in Nederland, en vooral de vertaling *Het Lied van Ijs en Vuur*, uitgegeven door Luitingh-Sijthoff. Wanneer zijn de boeken voor het eerst in Nederland verschenen? Waarom is de serie door Luitingh-Sijthoff aangekocht en hoe staat het grofweg met de verkoopcijfers? Welke conclusies over het fantasygenre in Nederland kunnen we hieruit trekken? Er wordt een vergelijking gemaakt met andere aankopen rond dezelfde tijd, en wat dit zegt over de Nederlandse boekenmarkt. In 1996 (het jaar waarin de vertaalrechten werden aangekocht) werden bijvoorbeeld ook de fantasyauteurs Katharine Kerr met *Zilverdolk*, Robert Jordan met *Het Rad des Tijds* en Weis & Hickman met *De Schepping van het Doodszwaard* door Luitingh-Sijthoff uitgegeven.¹³ Ook de sciencefictionauteur Marc Canter met *Ember: kind van de zon* werd in dat jaar door de uitgeverij vertaald gepubliceerd.¹⁴

Verder zullen we in dit onderzoek meer te weten komen hoe het fantastische genre zich in Nederland manifesteert ten opzichte van het buitenland en ten opzichte van de andere populaire genres. Door *Het Lied van Ijs en Vuur* (en uitgeverij Luitingh-Sijthoff) als casus te nemen en diens impact op de boekenmarkt te onderzoeken wordt misschien wel voor het eerst licht geworpen op hoe deze nieuwe en groeiende trend zich manifesteert in Nederland: de fantasyliteratuur.

---

¹³ Picarta zoekresultaten, trefwoord: *Luitingh-Sijthoff*, periode: 1995-1997, www.picarta.nl, geraadpleegd op 06-11-2016.

¹⁴ Picarta, *Luitingh-Sijthoff*, 1995-1997, 06-11-2016.

Hoofdstuk 1. *Game of Thrones* en de wereldwijde media

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt er gekeken naar de sporen die *Game of Thrones* (afkorting GoT) of *A Song of Ice and Fire* heeft achtergelaten in de verschillende internationale mediavormen. Hoe wordt de serie door de media naar buiten gebracht? Hoe valt de populariteit hieraan af te lezen? Kortom, kunnen we de serie beschouwen als een internationaal mediafenomeen? Verschillende vormen van media worden apart beschouwd in dit hoofdstuk: kranten en tijdschriften, televisie, internet, en ten slotte evenementen. In dit hoofdstuk wordt ook een vergelijking gemaakt tussen de internationale media-aandacht en de Nederlandse media-aandacht.

Om onduidelijkheid te voorkomen moeten we eerst kijken naar wat het verhaal precies inhoudt. Wat is *Game of Thrones/ A Song of Ice and Fire*? In de jaren '90 is George R.R. Martin begonnen met het publiceren van de boekenreeks. *A Song of Ice and Fire* (of in het Nederlands *Het Lied van Ijs en Vuur*) bestaat uit 7 boeken, waarvan er nog twee niet zijn gepubliceerd, maar wel aangekondigd in 2016. De serie begint met *A Game of Thrones* (vertaald *Het Spel der Tronen*) en *A Clash of Kings* (vertaald *De Strijd der Koningen*), daarna *A Storm of Swords* (vertaald *Een Storm van Zwaarden*) en *A Feast for Crows* (vertaald *Een Feestmaal voor Kraaien*), en *A Dance with Dragons* (vertaald *Een Dans met Draken*) als vijfde deel. De reeks zal worden afgesloten met de nog uit te geven *The Winds of Winter* en *A Dream of Spring*, waarvan de publicatiedata en de Nederlandse titels nog niet bekend zijn begin 2017. In de bijlage van deze scriptie is een overzicht te vinden van de titels van deze reeks.

Daarnaast is er door de Amerikaanse filmaanbieder HBO (Home Box Office) een tv-serie gemaakt van de serie, die vanaf 2016 (seizoen 6) vooruitloopt op de boekpublicaties. Naar het eerste boek is de tv-serie vernoemd: *Game of Thrones*, hoewel deze over de hele boekenreeks gaat. De tv-serie bestaat uit 6 seizoenen met elk 10 afleveringen. De eerste aflevering werd begin 2011 uitgezonden. In de zomer van 2017 komt het zevende seizoen uit en waarschijnlijk in 2018 het achtste en laatste seizoen. De meeste media-aandacht gaat uit naar *Game of Thrones*, die op enkele punten in het verhaal afwijkt van de boeken. Toch is de korte samenvatting die volgt van toepassing op zowel de boekenreeks als de serie. Als er wordt gesproken over *Game of Thrones* dan

gaat het over de tv-serie, en als er wordt gesproken over *A Song of Ice and Fire* (of *Het Lied van Ijs en Vuur*) dan gaat het over de boekenreeks.

Het verhaal

Het Lied van Ijs en Vuur speelt zich grotendeels af in Westeros, (een gigantisch werelddeel dat qua vorm en grootte wat weg heeft van het Amerikaanse continent) dat ook wel De Zeven Koninkrijken wordt genoemd. Het zuiden (Dorne, Het Bereik en De Stormlanden) heeft een warm en vruchtbaar klimaat. De Kroonlanden zijn het gebied rondom de hoofdstad van Westeros, Koningslanding. Ten westen daarvan liggen De Westenlanden en ten oosten in de bergen ligt De Vallei van Arryn. In het midden van het continent bevinden zich De Rivierlanden, en ten westen daarvan liggen De IJzereilanden. Het grootste van de Zeven 'koninkrijken' van Westeros is Het Noorden, met in het uiterste noorden De Muur. De Muur scheidt Westeros van het land van de Wildlingen, genaamd 'Voorbij de Muur'.

15

---

¹⁵ Deze kaart is nagemaakt van de getekende kaarten in de uitgegeven boeken door Westeropedia Wiki, www.westeropedia.wiki.com.

De wereld die George R.R. Martin gecreëerd heeft houdt niet op bij de landsgrenzen van Westeros. De Zeven koninkrijken van Westeros zijn omringd door de zee, met in het oosten de Nauwe Zee. Daarachter ligt het werelddeel Essos, met de Vrije Steden, Oud Valyria en de Baai der Slavenhandelaren. De wereld van George R.R. Martin wordt verder gekenmerkt door seizoenen die soms wel jarenlang kunnen duren. Er wordt meer dan eens verteld dat er een winter was die generatieslang duurde, waarbij mensen werden geboren, leefden en stierven in de complete duisternis van de winter.

Het eerste boek begint in een zomer, die al een aantal jaar duurt op dat moment, Voorbij de Muur. In het eerste hoofdstuk worden de Anderen (White Walkers) geïntroduceerd, de kwaadaardige, magische wezens die in de kou leven en de lichamen van de doden kunnen beheersen. De mensen van Westeros geloven niet in het bestaan van deze wezens en magie, ze zien het als een spookverhaal om kinderen bang te maken. Ze hebben hun handen vol aan de troonstrijd die er ontstaat in het eerste boek, *Het Spel der Tronen*.

De strijd wordt gevoerd tussen de vier machtigste adellijke families van Westeros: de familie Stark uit Het Noorden met de Schrikwolf (Direwolf) op hun vaandel, de familie Lannister uit de Westenlanden met de leeuw op hun vaandel, de familie Baratheon uit de Stormlanden met het hert op hun vaandel en de familie Targaryen, afkomstig uit Oud Valyria, met de driekoppige draak op hun vaandel. Robert Baratheon is de regerende koning, nadat hij ongeveer 15 jaar daarvoor een rebellie tegen de Targaryens had gewonnen. Sindsdien zetten alle adellijke families hun zinnen op de IJzeren Troon, het koningschap van de Zeven Koninkrijken. Van oudsher hadden de Targaryens draken als hun 'huisdieren', daarmee veroverden ze driehonderd jaar voor het begin van dit verhaal Westeros. Men dacht dat alle draken al een tijd waren uitgestorven, maar de laatste twee overgebleven Targaryen kinderen zijn gevlucht naar Essos, waar ze hun terugkeer en wraak plotten, en drie drakeneieren in hun bezit krijgen.

Elk hoofdstuk wordt verteld vanuit een van de tientallen hoofdpersonen, die op verschillende plekken in Westeros of Essos leven. De hoofdstukken wisselen elkaar steeds af, waardoor er steeds kleine 'clifhangers' worden gecreëerd die pas een aantal hoofdstukken later worden opgelost. Het verhaal wordt door George R.R. Martin erg geloofwaardig verteld. Het doet qua genre in eerste instantie denken aan een fantasy- en

ridderroman, waar middeleeuwse taferelen te zien zijn (ridders, zwaardgevechten, kastelen en af en toe wat verscholen magie).

Wat opvalt aan de manier waarop Martin het verhaal vertelt zijn de ongecensureerde geweld- en naaktscènes, en het feit dat hij er niet voor schuwt zijn hoofdpersonages abrupt te laten sterven (vaak worden ze vermoord of gedood in een gevecht). In dit verhaal is het nooit zeker of de helden, de ‘goede’ personages, overleven. Het is een harde wereld, waarbij bijna iedereen egoïstisch handelt. Daarnaast lijkt het gevaar van de White Walkers/ Anderen aan iedereen die er iets aan zou kunnen doen voorbij te gaan.

De auteur en de Amerikaanse uitgever

George R.R. Martin werd op 20 september 1948 geboren in Bayonne, New Jersey. Zijn vader werkte op een scheepswerf waar hij lading van schepen loste of laadde. Op jonge leeftijd begon George al met schrijven, als kind ruilde hij zijn monsterverhalen voor muntjes of andere kleine dingetjes met andere kinderen.¹⁶ Op de middelbare school werd hij stripboekenfan en begon hij met het schrijven van fictie. Op 21-jarige leeftijd (1970) verkocht hij zijn eerste verhaal ‘The Hero’ aan *Galaxy*, een Amerikaans sciencefiction tijdschrift dat uitgegeven werd van 1950 tot 1980. In 1970 studeerde hij summa cum laude af (Bachelors graad journalistiek) aan Northwestern University, en in 1971 maakte hij daar zijn Mastergraad journalistiek af. In de jaren ’70 schreef hij parttime, naast zijn werk als docent journalistiek, vrijwilliger bij VISTA (Amerikaans nationaal, sociaal programma ter verlichting van armoede) en directeur van een schaakvereniging.¹⁷

Hij begon fulltime te schrijven in 1979. Hij won verschillende Hugo Awards voor zijn korte verhalen, waaronder *A Song for Lya* (1975), *The Way of Cross and Dragon* (1980) en *Sandkings* (1980).¹⁸ In de jaren ’90 begon hij met de reeks *A Song of Ice and Fire*, en in 1999 won hij de Locus Award poll voor beste fantasy roman met *A Clash of Kings* (1999), in 2006 werd *A Feast for Crows* (2005) genomineerd voor de Locus Award voor beste fantasy roman en in 2012 won *A Dance with Dragons* (2011) de Locus Award

---

¹⁶ George R.R. Martin, *About George, Life and Times*, www.georgerrmartin.com, geraadpleegd op 15-04-2017.

¹⁷ Martin, *Life and Times*, www.georgerrmartin.com, 15-04-2017.

¹⁸ The Hugo Awards, *1975 Hugo Awards* en *1980 Hugo Awards*, www.thehugoawards.com, geraadpleegd op 15-04-2017.

voor beste fantasy roman.¹⁹ Zowel de Hugo Award en de Locus Award behoren tot de meest bekende prijzen voor fantasy en sciencefiction verhalen ter wereld. Winnaars van die prijzen komen meestal uit Engelstalige landen.

Bantam Books was vanaf het begin (1996) de uitgever van Martins *A Song of Ice and Fire* serie. De uitgeverij was in 1945 opgericht als uitgever van herdrukken van goedkope pockets en paperbacks voor de massamarkt. Maar al snel ging Bantam Books ook originele fictie en non-fictie werken uitgeven.²⁰ In 1998 werd de uitgever deel van Random House, die vanaf 2013 fuseerde met Penguin Group, en werd de uitgeverij een van de grootste paperback uitgevers wereldwijd. Penguin Random House, zoals de gecombineerde uitgeverij heet, publiceert onder andere (historische) romans, non-fictie boeken, spanningboeken en fantasy en sciencefiction.²¹

Toen in 2011 de tv-serie werd uitgebracht bleek dat het verhaal uitzonderlijk goed werd ontvangen door een groot publiek wereldwijd. Dit blijkt uit de groeiende belangstelling vanuit de media voor de serie. De media aandacht voor het verhaal wordt hierna besproken, per media platform, te beginnen met de geschreven bronnen.

In de media

In het onderzoek naar *A Game of Thrones* in LexisNexis²², in de filter 'newspapers' bij *Search the News* 1980-heden, valt op dat er voor 2011 in de internationale media nauwelijks aandacht werd besteed aan de boeken van Martin. Er zijn een paar recensies, onder andere voor bibliotheken, te vinden over *A Song of Ice and Fire*, maar dat zijn vaak korte berichtjes die al dan niet positief zijn over de boeken.²³ Er zijn echter 861 resultaten te vinden voor geschreven bronnen tussen 2011 en 2016. Dat is eigenlijk niet zo opmerkelijk aangezien het eerste seizoen van televisieserie *Game of Thrones* in 2011 werd uitgebracht, waar meer media-aandacht naartoe ging dan de boekenserie. Ook moet er rekening mee gehouden worden dat sommige kranten pas rond 2011 zijn toegevoegd aan de database, waardoor berichten en artikelen van voor die periode niet

---

¹⁹ George R.R. Martin, *About George: Awards and Honors*, www.georgermartin.com, geraadpleegd op 15-04-2017.

²⁰ A Penguin Random House Company (2017), *Random House*, www.randomhousebooks.com, geraadpleegd op 15-04-2017.

²¹ Random House, *Random House*, www.randomhousebooks.com, 15-04-2017.

²² LexisNexis is een digitale database van onder andere wereldwijd gepubliceerde kranten en internetbronnen vanaf de jaren '80.

²³ Jacky Cassada (2005), 'A Feast for Crows', in: *Library Journal*, 15-11-2005.

te vinden zijn via LexisNexis. In de meeste gevallen werd in de kranten lovend gesproken over de HBO serie, en werd geprobeerd publiek te trekken met de leuzen: 'fantasy epic not for geeks', 'mythological marvel', 'triumph in storytelling' en 'draws comparisons to Lord of the Rings'²⁴.

Op 15 april 2011 werd de serie aangekondigd in *The New York Times*. Het verhaal wordt daarin beschreven als fantasy waarin oorlog, intrige en middeleeuwse taferelen centraal staan. Er wordt voorspeld dat vooral mannen geïnteresseerd zullen zijn in de serie, omdat vrouwen over het algemeen minder interesse hebben in het fantasygenre. Tenminste dat veronderstelde de recensente Gina Bellafante:

*'While I do not doubt that there are women in the world who read books like Mr. Martin's, I can honestly say that I have never met a single woman who has stood up in indignation at her book club and refused to read the latest from Lorrie Moore unless everyone agreed to "The Hobbit" first. "Game of Thrones" is boy fiction patronizingly turned out to reach the population's other half.'*²⁵

Drie dagen later publiceerde de *Belfast Telegraph* een aankondiging van de tv-serie die erg lovend was. De serie wordt hier beschreven als 'most hotly-anticipated television show of the year' en 'to be the next worldwide TV phenomenon'.²⁶ Achteraf gezien een verrassend accurate voorspelling. De serie werd ook gezien als een middel om niet-fantasyfans te bekeren tot het genre. Het wordt door Hughes in *The Guardian* beschreven als vernieuwend, vermakelijk, soms schokkend en verslavend, wat het ook voor 'fantasy-groentjes' aantrekkelijk maakt.²⁷

Afleveringen van de tv-serie worden in kranten als *The New York Times* en *The Guardian* uitgebreid beschreven en geanalyseerd, al vanaf het eerste seizoen.²⁸ In de jaren die volgden op het eerste seizoen van de serie zijn nog talloze recensies

---

²⁴ LexisNexis, gezocht op *Game of Thrones*, filter 'newspapers' bij *Search the news 1980-now*, www.lexisnexis.nl, geraadpleegd op 11-03-2017.

²⁵ Bellafante, Gina (2011), 'A Fantasy World of Strange Feuding Kingdoms', in: *The New York Times*, 15-04-2011.

²⁶ Coleman, Maureen (2011), 'The Northern Ireland fantasy world that will be viewed by millions', in: *Belfast Telegraph*, 18-04-2011.

²⁷ Hughes, Sarah (2011), 'Game of Thrones: fantasy television', in: *the Guardian*, 07-11-2011.

²⁸ Hughes, Sarah (2011), 'Game of Thrones: episode one', in: *the Guardian*, 18-04-2011.

gepubliceerd, en zijn nieuwe seizoenen groots aangekondigd. Omdat de populariteit alleen maar is toegenomen, wordt er wereldwijd steeds meer aandacht aan de serie gegeven. Zowel in kranten, tijdschriften, online als op de televisie. Elk seizoen had zijn eigen posters die wereldwijd werden gedistribueerd. De billboards in bijvoorbeeld New York (Times Square) hingen vol met posters die het nieuwe seizoen aankondigden:

Deze poster, op een billboard op Times Square, kondigde seizoen 6 aan van *Game of Thrones*. De poster hing er vanaf november 2015 tot april 2016. In april 2016 begon het zesde seizoen met het elke week uitbrengen van een nieuwe aflevering, tien afleveringen achter elkaar. Wat opvalt aan deze poster is dat er geen tekstuitleg bij staat. Het is voor mensen die het beeld niet herkennen onduidelijk wat de poster aankondigt. Het feit dat HBO op deze manier reclame maakt zegt veel over de bekendheid en populariteit van de tv-serie. Er zijn kennelijk zo veel mensen bekend met de serie dat het niet meer nodig is om 'Game of Thrones' op de poster te zetten.

Sinds de show op tv werd uitgezonden werd er door de media ook meer aandacht besteed aan de boeken. Ineens waren veel meer mensen benieuwd naar nieuwe uitgaven en andere boeken die te maken hadden met de wereld van *Game of Thrones*.²⁹ De auteur heeft namelijk ook andere boeken uitgebracht die zich afspelen in dezelfde wereld als *A Song of Ice and Fire*, waaronder *Tales of Dunk and Egg* (dit zijn verscheidene verhalen in drie boeken gesplitst, waarvan deel 1, *A Knight of the Seven Kingdoms*, in 2015 is uitgebracht), *The Wit and Wisdom of Tyrion Lannister*, *A Feast of Ice and Fire Cookbook*, en *The World of Ice and Fire: The Official History of Westeros and The World of A Game of Thrones*. Daarnaast zijn er ook bundels en graphic novels gemaakt van de

---

²⁹ Cain, Sian (2017), 'New George RR Martin story The Sons of the Dragon due out this autumn', in: *The Guardian*, 01-02-2017.

serie.³⁰ De lovende recensies en enthousiaste aankondigingen zouden nog veel meer in aantal toenemen naarmate er meer seizoenen en meer boeken uitkwamen, en er werden meteen plannen gemaakt voor videogames gebaseerd op de boeken en de tv-serie.³¹

Games

Op de digitale encyclopedie wikipedia worden zes video-/computergames beschreven die gebaseerd zijn op *A Song of Ice and Fire* of *Game of Thrones*, waarvan er twee nog niet zijn uitgebracht in 2017. De eerste game was 'Blood of Dragons', ontwikkeld en uitgegeven in 2007 door westeros.org, naar aanleiding van de boekenserie, en kon online gespeeld worden. Nadat de tv-serie was uitgekomen kwamen andere gameontwikkelaars met hun eigen versies. In 2011 kwam de game 'A Game of Thrones: Genesis' uit, voor het Windows besturingssysteem; in 2012 werd 'Game of Thrones' uitgebracht, voor Xbox 360, Windows en PS3; in 2013 'Game of Thrones Ascent' voor Facebook, iOS en Android; en in 2014-2015 'Game of Thrones' voor Xbox 360, Xbox One, Windows, PS3, PS4, iOS, Android en macOS.³²

Televisie

De meeste media-aandacht gaat naar de tv-serie, zeker op televisiezenders. Als er een nieuw seizoen wordt uitgebracht, wordt dat eerst in reclamespots aangekondigd op televisie, wereldwijd, vaak enkele maanden voor de eerste aflevering. De reclamespots zijn terug te vinden op YouTube, onder andere bij kanaal 'GameofThrones'. Deze spots werden wereldwijd uitgezonden op televisiezenders en op internet, in Nederland hebben commerciële zenders, waaronder rtl4 en rtl7 ze uitgezonden. Daarnaast wordt er in talkshows besproken wat men kan verwachten van komende afleveringen, of wat er gebeurde in afgelopen afleveringen.

Internationale succesprogramma's bespreken de show uitvoerig, of maken er satire over, en die hebben een miljoenenpubliek wereldwijd. Dit is het geval bij *The Tonight Show* met Jimmy Fallon, *Late Night*, *Saturday Night Live*, *The Graham Norton*

---

³⁰ Martin, George R.R. (2017), *Books – Song of Ice and Fire*, www.georgerrmartin.com, geraadpleegd op 11-03-2017.

³¹ Snider, Mike (2011), 'Coming soon: The video games of "Thrones"', in: *USA Today*. 08-11-2011.

³² Wikipedia (2017), 'List of *A Song of Ice and Fire* videogames', en.wikipedia.org, laatst geupdate op 28-02-2017.

Show en *The Late Late Show*. Er zijn bijna geen andere vergelijkbare tv-programma's waarmee je een groter en breder publiek aanspreekt dan deze. Het feit dat *Game of Thrones* hier zo uitvoerig in wordt behandeld tekent een grote internationale interesse voor de serie.

In het Amerikaanse praatprogramma *The Tonight Show* krijgt Jimmy Fallon één of meerdere keren per jaar leden van de cast van *Game of Thrones* te gast en bespreken ze wat er is gebeurd in de serie of wat er nog gaat gebeuren. Emilia Clarke, die een van de hoofdrollen heeft in de serie (Daenarys Targaryan), is te gast op 20 maart 2014 om te praten over haar casting en rol. Deze video is op YouTube al 8,8 miljoen keer bekeken. Op 14 mei 2016 zit acteur Kit Harrington (speelt het personage Jon Snow) in de show. Dat interview over seizoen 6 van *Game of Thrones* is op YouTube 6,6 miljoen keer bekeken, nadat het op NBC was uitgezonden. Ook heeft de show op 24 mei 2013 een korte satire gemaakt, genaamd 'Game of Desks', waarin Jimmy Fallon zogenaamd een kijkje achter de schermen geeft van de *Tonight Show*, die veel lijkt op de wereld van *Game of Thrones*.³³

Ook *Late Night* met Seth Meyers wordt uitgezonden op NBC en ontvangt regelmatig de acteurs van de serie. Actrice Carice van Houten werd op 18/19 februari 2016 in de show gevraagd over haar ervaringen en wat fans kunnen verwachten voor seizoen 6. Op YouTube was dit interview bijna 1 miljoen keer bekeken.³⁴ Op 13/14 april 2016 interviewt Meyers actrice Maise Williams over haar rol en wat er gaat gebeuren in seizoen 6 (10 dagen voor de eerste aflevering werd uitgezonden), en op YouTube is deze 1,7 miljoen keer bekeken.³⁵

De *Graham Norton Show* is een Brits comedy praatprogramma dat wordt uitgezonden op BBC One. Een interview met Emilia Clarke werd op 19 juni 2015 op YouTube geplaatst en is al 4 miljoen keer bekeken.³⁶ Daarnaast zijn er op YouTube nog

---

³³ De korte video 'Game of Desks' is te bekijken op YouTube, kanaal *The Tonight Show by Jimmy Fallon*, uitgezonden op 24 mei 2013. In dezelfde periode zond HBO seizoen 3 van *Game of Thrones* uit.

³⁴ *Late Night with Seth Meyers* (2016), 'Carice van Houten talks Game of Thrones', www.youtube.com, geraadpleegd op 10-03-2017.

³⁵ *Late Night with Seth Meyers* (2016), 'Maise Williams talks Game of Thrones Season 6', www.youtube.com, geraadpleegd op 10-03-2017.

³⁶ *The Graham Norton Show* (2015), 'Emilia Clarke talks about Game of Thrones deaths', www.youtube.com, geraadpleegd op 10-03-2017.

veel meer voorbeelden van dergelijke interviews te vinden met de cast van *Game of Thrones*.

De populariteit van de show is ook terug te zien in hoe vaak de episodes illegaal worden gedownload. De website Torrentfreak.com houdt zich bezig met illegale downloads en publiceerde in 2012 dat één enkele episode van *Game of Thrones* (seizoen 1) al meer dan 4.28 miljoen keer illegaal was gedownload wereldwijd. Hiermee spande *Game of Thrones* in 2012 de kroon met meest illegaal gedownloade show ter wereld. Dit werd kenbaar gemaakt in *The New York Times* in 2012.³⁷ Op 1 april 2013 brak *Game of Thrones* weer het record voor meest gedeelde bestand op het internet. Torrentfreak.com mat dat de eerste aflevering van seizoen 3 binnen 1 dag meer dan een miljoen keer gedownload was:

‘With a million downloads on BitTorrent in less than a day, the season premiere of *Game of Thrones* is breaking records on multiple fronts. Never before has there been a torrent with so many people sharing a file at the same time, more than 160,000 simultaneous peers.’³⁸

Torrentfreak is een website die gespecialiseerd is in het laatste nieuws wat betreft online bestanden delen (uploaden en downloaden), privacy en auteursrechten van digitale bestanden. Onder andere de tv-zenders *CNN*, *BCC* en de kranten *New York Times* en *The Guardian* gebruiken metingen van Torrentfreak in hun nieuwsberichten. Ook in 2014, 2015 en 2016 was *Game of Thrones* volgens de website de meest gedownloade tv-show ter wereld.

Internet

Op verschillende ‘social media’ platformen en websites wordt aandacht besteed aan de serie. Ook heeft de serie een eigen Facebook-, Twitter- en YouTube-account waarop

---

³⁷ Itzkoff, Dave (2012), ‘*Game of Thrones*’ popular with pirates’, in: *The New York Times*, 25-12-2012.

³⁸ Torrentfreak, *Game of Thrones Pirates Breaks Bittorrent Swarm Record*, www.torrentfreak.com, 01-04-2013.

contact wordt gelegd met fans.³⁹ De serie houdt contact met fans bijvoorbeeld via de Facebookpagina *GameOfThrones*, die in 2014 9 miljoen volgers had. Op deze pagina worden aankondigingen gedaan en wordt informatie geplaatst over de tv-serie, en de volgers kunnen hierop reageren. De Twitterpagina van Game of Thrones (twitter.com/GameOfThrones of [@gameofthrones](https://twitter.com/gameofthrones)) heeft 4.8 miljoen volgers, en communiceert met deze volgers over nieuwe seizoenen/ afleveringen, weetjes en met andere *Game of Thrones* gerelateerde berichten. Op 10 maart 2017 tweet *GameOfThrones* een video waarin de première van seizoen 7 wordt aangekondigd, waar fans enthousiast op reageren:

Het YouTube-account van de HBO serie, *GameofThrones*, plaatst trailers, bloopers, filmpjes van evenementen en interviews. Dit platform wordt door 2.06 miljoen mensen gevolgd, en diens video's worden nog door veel meer mensen wereldwijd bekeken.

Er zijn verschillende websites gewijd aan de wereld die George R.R. Martin gecreëerd heeft:

- www.gameofthrones.com
- www.asoiaf.westeros.org
- www.gameofthrones.wikia.com
- www.makinggameofthrones.com
- www.winteriscoming.net
- www.gameofthrones-rpg.com

---

³⁹ Facebook: www.facebook.com/GameOfThrones; Twitter: www.twitter.com/GameOfThrones; YouTube: www.youtube.com/user/GameOfThrones.

- www.georgerrmartin.com

De website [georgerrmartin.com](http://www.georgerrmartin.com) is de officiële website van de auteur van de boeken. Hier gaat de meeste aandacht dan ook naar de boekenserie, hoewel hier ook reclame wordt gemaakt voor de serie. Ook vind je hier mogelijkheden om de boeken te kopen, via Amazon.com of andere online verkopers. De website gameofthrones.com is de officiële website van de tv-serie van HBO, waar de meeste aandacht natuurlijk uitgaat naar de tv-serie (uitzendingen, makers, acteurs, filmlocaties, enzovoorts). De andere websites zouden gezien kunnen worden als 'fanbases', deze zijn door fans gemaakt en bespreken van alles: de boeken, de tv-serie, theorieën over komende afleveringen, analyses van het verhaal, games, de geschiedenis van de fantasywereld en nog veel meer. Er wordt in gameofthrones.wikia.com bijvoorbeeld uitgeschreven wat er gebeurd is in het verhaal, en uitleg gegeven over alle namen, termen, verhaallijnen en personages en hun geschiedenis. Dit kun je vergelijken met wikipedia.com, maar dan alleen maar voor de wereld die Martin heeft bedacht.

Naast websites zijn er ook blogs, vlogs (videoblogs) en fanfiction-platformen waar fans hun hart kunnen ophalen. Hierin wordt er door fans over de serie geschreven op het internet. Een aantal grote blogs zijn:

- winteriscoming.net. Het laatste bericht van deze blog is de aankondigingfilm van HBO's *Game of Thrones* seizoen 7, en hier wordt een uitgebreide analyse gegeven van de trailer en vergelijkingen gemaakt met voorgaande seizoenstrailers. Deze trailer zou interessanter en mysterieuzer zijn dan de vorige, omdat hier meer nieuwe dingen te zien zijn volgens de blog.⁴⁰
- watchersonthewall.com. Ook hier gaat het op 10 maart 2017 slechts over de nieuwe trailer, en wat men zou kunnen verwachten in seizoen 7.⁴¹
- ablogofthrones.com. Deze blog heeft niet alleen aandacht voor de nieuwe trailer, maar ook voor wat fans doen met betrekking tot de serie. Er wordt bijvoorbeeld een artikel gewijd aan verschillende posters die fans zelf hebben gemaakt.⁴²

---

⁴⁰ Seclé, Dan (2017), *Screencap breakdown: The Game of Thrones season 7 teaser trailer*, www.winteriscoming.net, 10-03-2017.

⁴¹ Axechucker (2017), *Kit's on it! Harington teases S7 in Brimstone interviews*, www.watchersonthewall.com, 10-03-2017.

⁴² AkkaD47 (2016), *18 Stunning 'Game of Thrones' Fan Made Posters*, www.ablogofthrones.com, 28-11-2016.

In korte video's beschrijven vloggers hun ervaring in het lezen en kijken van de serie, voorspellen ze wat er hierna gaat gebeuren in het verhaal en analyseren ze het verhaal, de personages, de acteurs, de kwaliteit van de verfilming en veel andere aspecten die zij interessant vinden om te bespreken. Deze namen van platformen zou de meeste mensen waarschijnlijk niks zeggen, maar deze filmpjes zijn soms wel meer dan 10 miljoen keer bekeken. Geprezen vloggers op youtube zijn onder andere:

- James Johnson (James of Thrones), bespreekt in zijn vlogs niet alleen de tv-serie maar ook de boekenserie. Zijn afspeellijst *ASoIaF (Game of Thrones)* is 29.000 keer bekeken, waarvan de laatste video op 6 november 2016 is geplaatst.⁴³
- Tony Teflon (Teflon tv), bespreekt verschillende theorieën achter de verhalen, en zijn laatste video (26 mei 2017) is binnen 3 dagen 2.486 keer bekeken.⁴⁴
- Preston Jacobs, bespreekt en maakt een analyse van de trailer van seizoen 7 (25 mei 2017). Preston Jacobs bespreekt ook veel de informatie uit de boeken, en meestal is de tv-serie van ondergeschikt belang. Deze video was binnen een week al bijna 90.000 keer bekeken.⁴⁵
- RedTeamReview, net als bij Preston Jacobs worden hier nieuwtjes en theorieën besproken. De aflevering van 24 mei 2017 is na twee weken door meer dan 152.000 mensen bekeken.⁴⁶

Er bestaat op YouTube een aantal kanalen die vrijwel uitsluitend filmpjes over *Game of Thrones* publiceren:

- The Last Harpy
- Deamon Blackfire 2.0
- GameofThrones
- Talking Thrones
- The Order of the Green Hand
- IdeasOfIceAndFire
- Secrets of the Citadel

---

⁴³ James of Thrones, *All (PLAYLIST) :: ASoIaF (Game of Thrones)*, www.youtube.com, geraadpleegd op 30-05-2017.

⁴⁴ Teflon Tv, *Game of Thrones Season 7: Trailer Breakdown & Analysis /Frame by Frame*, www.youtube.com, geraadpleegd op 30-05-2017.

⁴⁵ Preston Jacobs, *Game of Thrones Season Seven Trailer Breakdown and Analysis*, www.youtube.com, geraadpleegd op 30-05-2017.

⁴⁶ RedTeamReview, *Game of Thrones Season 7 Official Trailer Breakdown*, www.youtube.com, geraadpleegd op 09-06-2017.

- Maester Atale
- House McFarlin
- Game of Shows

Daarnaast zijn er talloze ‘recap’ en ‘review’ kanalen beschikbaar over de serie. In deze filmpjes analyseren fans of ‘experts’ de afleveringen, om hun gedachten en ideeën te delen met andere fans. Soms wordt er zelfs langer dan een half uur een monoloog gehouden over wat men net gezien heeft in de tv-serie. Het YouTube-kanaal *GameofThrones* heeft video’s die soms wel meer dan 28 miljoen keer bekeken zijn. Dit zijn trailers van afleveringen of seizoenen, of interviews met de producenten of acteurs. De video ‘Game of Thrones Season 7: Official Trailer (HBO)’ is een week na publicatie al meer dan 28.1 miljoen keer bekeken.⁴⁷

Evenementen en productverkoop

Voor fans van *Game of Thrones* zijn er verschillende soorten tentoonstellingen van attributen en kostuums die sinds 2013 over de hele wereld hebben plaatsgevonden. In Londen werden in november 2016 nog verschillende kunststukken (sierraden en kleding) tentoongesteld. Vrijwel in alle Europese hoofdsteden, de grote steden in de VS en Australië, maar ook in Azië werden de *Game of Thrones Exhibitions* georganiseerd. Daarnaast worden er over de hele wereld Live Action Roleplay evenementen georganiseerd, waarbij fans helemaal verkleet een scene of veldslag uit de serie naspelen. Dit gebeurt meestal kleinschalig bij andere evenementen, maar ook als groot evenement op zichzelf met honderden medespelers.⁴⁸ Op 28 juni 2015 werd zo een LARP-evenement georganiseerd in Toronto, in Trinity Bellwoods Park.⁴⁹ Van 12 tot 14 augustus 2016 werd ook in Italië een *Game of Thrones* LARP gespeeld, genaamd Dracarys. De interesse voor dit evenement was zelfs in het buitenland zo groot dat de organisatie de LARP moest uitbreiden waardoor buitenlanders ook konden meedoen.⁵⁰

Deze evenementen worden niet gekenmerkt door *Game of Thrones* alleen, hier kun je ook terecht als fan van bijvoorbeeld *the Lord of the Rings* of *Starwars*. Fantasy-

---

⁴⁷ GameOfThrones, *Game of Thrones Season 7: Official Trailer (HBO)*, www.youtube.com, geraadpleegd op 05-06-2017.

⁴⁸ Larping.org, www.larping.org, geraadpleegd op 30-05-2017.

⁴⁹ Metronews, *Game of Thrones LARP battle coming to Toronto*, www.metronews.com, 21-05-2015.

⁵⁰ Dracarys, *Info*, www.dracarys.it, geraadpleegd op 30-05-2017.

evenementen worden op deze manier vaak gecombineerd waardoor er lokaal, nationaal of zelfs internationaal duizenden mensen op afkomen.

Verschillende grote productmerken verbinden hun naam aan de serie. Online cadeaushops bieden onder andere bordspellen (bijvoorbeeld de *Game of Thrones* versie van Monopoly, geproduceerd door Hasbro), Moleskine notitieboekjes, deurstoppen, (audio)boeken, dvd's, filmmuziek van de serie, theemokken, t-shirts en truien aan. Er worden zelfs vakanties en tours aangeboden die je langs bepaalde plekken brengt die gebruikt zijn bij het filmen van de tv-serie.⁵¹ In Noord-Ierland worden bijvoorbeeld tours aangeboden die je langs alle filmplekken in de regio brengt. Er wordt nu zelfs een speciale *Game of Thrones* wijn gemaakt. De tv-serie producent HBO werkt samen met wijnmakerij Santa Rosa om een cabernet-sauvignon en een chardonnay op de markt te zetten.⁵²

Conclusie

Zowel de gedrukte media, als televisie, internet en evenementen maken gebruik van het groeiende fanbestand van de serie. De toenemende media-aandacht en de producten die naar aanleiding hiervan worden verkocht maken de tv-show een echt (media) fenomeen. Hier lijkt een vicieuze cirkel aan de gang te zijn: hoe populairder de show wordt, hoe meer media-aandacht het krijgt, hoe populairder de show weer wordt.

Het valt ook op dat verreweg de meeste aandacht uitgaat naar de tv-serie. De boeken blijven in de media zwaar onderbelicht vergeleken met de show. Toch is deze aandacht ook voor de boekverkoop belangrijk, het gaat immers om het verhaal, en het verhaal van de tv-serie is bijna naadloos overgenomen van de boeken, in ieder geval de eerste seizoenen. Er zullen veel mensen zijn die door media-aandacht in contact zijn gekomen met het verhaal en daardoor de boeken zijn gaan lezen. In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op het genre van de serie/reeks. Daarna kijken we naar de Nederlandse uitgeverij die de boeken heeft aangekocht en vertaald, Luitingh-Sijthoff. En als laatste de uitgave van *Het Lied van Ijs en Vuur* in Nederland, die ook hier populairder is geworden nadat de tv-serie was uitgekomen.

---

⁵¹ Travis, Ben (2016), '10 best Game of Thrones gift ideas for fans this Christmas', in: *London Evening Standard*, 15-12-2016.

⁵² Shepherd, Jack (2016), 'Game of Thrones: official wine coming so you can drink like a Lannister', in: *The Independent*, 23-11-2016.

Hoofdstuk 2. Het fantastische genre

Inleiding

Eerder is al aangegeven dat *Game of Thrones* als tv-serie en *A Song of Ice and Fire* als boekenreeks onder het genre fantasy geschaard wordt. Dan komt de vraag op: Wat houdt dat precies in? De boekenserie *Het Lied van Ijs en Vuur* wordt door de uitgeverij Luitingh-Sijthoff geclassificeerd als fantasy via de NUR code 334.⁵³ Deze afkorting staat voor Nederlandstalige Uniforme Rubrieksindeling. Het is een driecijferige code waarmee de uitgever met de boekhandels communiceert in welk genre of welke categorie de uitgever het boek plaatst. Voorbeelden van categorieën met NUR codes zijn: 200-299 kinderboeken; 300-399 literaire fictie; 600-699 non-fictie informatief/ professioneel. Sciencefiction heeft de NUR code 333, fantasy 334, en horror, griezel- en spookverhalen 335.⁵⁴ (Een meer volledige ISBN lijst is in de bijlage van deze scriptie te vinden.) Boekwinkels hoeven zich niet aan deze classificatie te houden, en doen dat soms ook niet, daarom zijn boeken met een NUR code 334 soms te vinden in de sciencefiction of romantiek afdeling. Toch is het een handig hulpmiddel om te bepalen welk genre een boek heeft. Voor boekhandelaren is het makkelijker om boeken in hun assortiment in te delen, daarnaast worden de NUR codes gebruikt om marktinformatie te verzamelen, zoals het verloop binnen verkoopsegmenten.

Fantasy is als genre moeilijk te definiëren, zowel in Nederland als daarbuiten. Voor elke criticus, academicus en fan betekent fantasy iets anders. En toch zijn ze het allemaal wel ergens over eens. Het is niet waarschijnlijk dat in deze scriptie één goede of juiste definitie van het genre wordt gegeven, ook omdat dat niet het doel van dit werk is. Desondanks ga ik proberen meer inzicht te verschaffen in wat fantasy is, wat het betekent. Om dit te doen moet aandacht besteed worden aan de vele subgenres die in het verleden of vrij recentelijk nog zijn ontstaan. Vooral in de laatste decennia is het genre zo groot en alomvattend geworden dat uitgeverijen en fans gebruik zijn gaan maken van subcategorieën om enige verdeling te maken tussen fantasy werken. Ook de serie van George R.R. Martin is in een aantal subgenres in te delen.

---

⁵³ Luitingh-Sijthoff (2015), *Het spel der tronen*, www.lsamsterdam.nl, geraadpleegd op 24-04-2016.

⁵⁴ ISBN, *NUR lijst 2011*, te downloaden via www.isbn.nl, pg. 1, 5-6.

Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een korte beschrijving van het fantastische genre in Nederland. Er wordt een vergelijking gemaakt tussen de ontwikkeling hier en de ontwikkeling van het genre in het buitenland om inzicht te krijgen in de Nederlandse markt voor het fantastische genre en de manier waarop voornamelijk de Engelstalige fantasy daarin is doorgedrongen. Het is interessant om te zien welke Nederlandse uitgeverijen zich zijn gaan bezighouden met fantasy en op welke manier ze dat doen. Ook kan dit wellicht laten zien op welke manier *A Game of Thrones* uiteindelijk bij uitgeverij Luitingh-Sijthoff terecht is gekomen.

De geschiedenis van fantasy

Fantasy is verrassend genoeg een van de oudste literaire genres ter wereld. Al ver voor de middeleeuwen, in de Romeinse, Griekse en Egyptische oude werelden werden teksten geschreven over mythen, monsters en magie.⁵⁵ De werken van Homerus in de achtste eeuw voor Christus kunnen gezien worden als de eerste uitgaven van fantasy en het begin van de traditie van fantastische literatuur.⁵⁶ De klassieke mythologieën waren een van de vormen van fantasy, hoewel pas veel later deze genrespecificaties werden bedacht. In de tijd van de Grieken, Romeinen en in de middeleeuwen sprak men nog niet van genres in de literatuur zoals dat vandaag de dag gebeurt. Het is hier echter van belang dat dit onderscheid in genres gemaakt wordt, ter verduidelijking. Want wat nu 'moderne' fantasy wordt genoemd, is een directe afstamming van het traditionele *menippea* genre, een eeuwenoud genre (middeleeuwse, Byzantijnse, Renaissance en Reformatie literatuur) dat zich niet hield aan de eisen van historisch realisme en waarschijnlijkheid. Verleden, heden en toekomst, hel, hemel en andere geloofsuitingen kwamen regelmatig voor in dit genre.⁵⁷

Als deel van geloof of rituelen werd magie in de klassieke perioden op een veel realistischer manier bekeken dan vandaag de dag. Er bestonden in heel Europa, Azië en het Midden-Oosten dergelijke verhalen en gedichten over tradities, magie en heidense geloven.⁵⁸ Er is aanzienlijk meer bewaard gebleven van Griekse en Romeinse auteurs

---

⁵⁵ Mendlesohn, F. & James, E. (2009), *A Short History of Fantasy*, London: Middlesex University Press, pg. 7, 8.

⁵⁶ Stableford, B. (2005), *Historical Dictionary of Fantasy Literature*, Oxford: The Scarecrow Press, pg. xiii.

⁵⁷ Jackson, R. (1981), *Fantasy: the Literature of Subversion*, London: Methuen, pg. 14.

⁵⁸ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 9.

dan werken uit Noord-Europa en het Midden-Oosten. Het is aan te nemen dat in die geografische gebieden de geletterdheid nog laag was en dat de meeste (volks)verhalen mondeling overgeleverd werden. In het jaar 725 na Chr. werd het verhaal *Beowulf* geschreven. Het verhaal gaat over de Deense of Angelsaksische strijder Beowulf die het monster Grendel versloeg en daarna Grendels moeder, een onbekend mythisch wezen (wellicht een zeewezen dat afstamde van de Bijbelse Kaïn). Het verhaal zou geclassificeerd kunnen worden als mythe of sage, maar de aanwezigheid van monsters, vreemde wezens en draken maken het in moderne ogen ook een fantasyverhaal. Beowulf is de eerste notitie van Stableford van een geschreven fantasyverhaal in Europa buiten de Latijnse taalgebieden. Het werd geschreven in een taal die een voorouder van het Engels was.⁵⁹ Dergelijke folklore en Keltische verhalen vormen nog steeds een grote inspiratiebron voor fantasyauteurs.

De vroege middeleeuwen zagen een toename in het aantal geschreven verhalen uit het noorden (Engeland, Ierland, Scandinavië). In het jaar 1090 verscheen de eerste geschreven Noorse fantasy, *The Eldar Edda*, in poëzievorm. En in 1135 verscheen Geoffrey of Monmouths *History of the Kings of Britain* als een van de eerste Arthuriëse verhalen.⁶⁰ Rond de twaalfde eeuw bestond er in Europa een grote fascinatie voor het wonderbaarlijke in de literatuur, zowel van auteurs als lezers. Het was een periode van grote religiositeit en wetenschappelijke speculaties die veel voeding gaf voor fantastische verhalen, die gretig aftrek vonden bij het publiek, voornamelijk in orale vorm.⁶¹ Verder naar het einde van de middeleeuwen werd fantasy steeds meer in de vorm van de ridderroman en de Arthurroman geschreven.⁶² Ook verscheen voor het eerst het sprookje ten tonele als populair 'subgenre' in de literatuur.

Sprookjes vinden hun oorsprong in archaïsche gedachten en de oude maatschappij, zoals de mythen en legendes.⁶³ Op die manier kunnen ze gezien worden als een afgeleide van de folklore verhalen en legenden die eeuwenlang mondeling waren overgeleverd. Ze bestaan uit een of meer korte verhalen die vaak iets zijn aangepast

---

⁵⁹ Stableford, *Historical Dictionary*, pg. xiii.

⁶⁰ Stableford, *Historical Dictionary*, pg. xiv.

⁶¹ Mücke, D. Von (2003), *The Seduction of the Occult and the Rise of the Fantastic Tale*, Stanford: Stanford University Press, pg. 4.

⁶² Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 9.

⁶³ Nikolajeva, M. (2003), 'Fairy Tale and Fantasy: From Archaic to Postmodern', in: *Marvels & Tales, Vol. 17, No 1, Considering the Kunstmärchen: The History and Development of Literary Fairy Tales*, Wayne State University Press, pg. 138.

door de tijd heen.⁶⁴ Deze vroege sprookjes verschillen van de sprookjes die we nu kennen. De eerste sprookjes werden niet voor kinderen geschreven en waren vaak angstaanjagend en 'liepen niet goed af'. Omdat er nog geen onderscheid werd gemaakt tussen literatuur voor volwassenen en literatuur voor kinderen werden ze door beide groepen lezers gelezen.⁶⁵ Vanaf de negentiende eeuw werd het sprookje, door middel van een aantal structurele en inhoudelijke aanpassingen, steeds meer een vorm van kinderliteratuur.⁶⁶

Als het fantastische genre zoals het nu bekend is in historisch perspectief wordt bekeken, wordt het vaak gekoppeld aan de Romantiek van de 18^e eeuw. Deze stroming was een tegenbeweging van de Verlichting, dat het rationalisme als uitgangspunt had.⁶⁷ In de Romantiek stond centraal dat niet alles verklaarbaar hoefde te zijn volgens de normen van de Verlichting. Fantasy zoals dat vandaag de dag bekend is dankt haar origine aan het Romanticisme met diens interesse in volkstradities, als tegenhanger van het realisme van de Verlichting.⁶⁸ Al voor de opkomst van het Romantisch denken ontstond de 'Gothic' literatuur.⁶⁹ 'Gothic', het woord betekende in de achttiende eeuw barbaars of primitief, kan worden omschreven als een soort cultus van of obsessie met de middeleeuwse tijd gecombineerd met aspecten van horror. Dit genre binnen de fantasy werd voornamelijk tussen de jaren 1760 en 1820 gepubliceerd in Engeland, maar elementen hiervan bleven veel terugkomen in de eeuwen erna.⁷⁰ Mede door de Gothic fantasy ontstond er in het fantasygenre een transitie van het wonderbaarlijke of bovennatuurlijke naar het onnatuurlijke en het geheimzinnige.⁷¹ De verhalen werden minder sprookjesachtig en gingen meer realistische elementen bevatten. Het mysterieuze en het onverklaarbare begonnen een grotere rol te spelen ten opzichte van het 'wonderbaarlijke' van de sprookjes.

Vanaf de negentiende eeuw begon het genre fantasy dus te veranderen van een klassieke sprookjesvorm of ridderroman naar een meer volwassen genre met moderne

---

⁶⁴ Zipes, J. (2011), 'The Meaning of Fairy tale within the Evolution of Culture', in: *Malvels & Tales: Journal of Fairy-Tale Studies*, Vol. 25, No. 2, 221-243, pg. 221.

⁶⁵ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 11.

⁶⁶ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 18.

⁶⁷ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 3.

⁶⁸ Nikolajeva, 'Fairy Tale and Fantasy', pg. 139.

⁶⁹ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 14.

⁷⁰ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 17.

⁷¹ Jackson, *Fantasy: the Literature of Subversion*, pg. 24, 25.

insteek, met de traditionele *menippea* als een van de inspiratiebronnen. Het idee dat de wereld begrepen en gecontroleerd kon worden volgens de normen van de Verlichting was volgens steeds meer mensen een waanidee of illusie. Dit kwam duidelijk naar boven in de literatuur.⁷² In Groot-Brittannië kreeg fantasy in de tweede helft van de negentiende eeuw een grote rol te spelen in de literatuur, met schrijvers als Lewis Carroll, George MacDonald en Charles Kingsley.⁷³ Niet langer lag de nadruk op al bestaande legenden, mythen of folklore die herschreven werden, maar begonnen auteurs zelf hun verhalen te verzinnen.⁷⁴ Het ontstaan van specialistische tijdschriften zoals *Blackwood's Edinburgh Magazine* en *The Strand Magazine*, opgericht in respectievelijk 1817 en 1891, zorgde voor meer publiciteit en aandacht voor het genre in het Verenigd Koninkrijk en de VS.⁷⁵

Aan het begin van de negentiende eeuw kwam in Duitsland fantasy als een literaire vorm opzetten. In de jaren '30 gebeurde dit ook in Frankrijk, en daar bleef het de hele negentiende eeuw populair. In het midden van de eeuw zag Duitsland de 'fantastische vorm' even verdwijnen, maar tussen 1890 en 1930 kwam deze weer naar boven mede door de literaire innovaties van het modernisme.⁷⁶ Fantasy ontwikkelde zich naar een meer filosofisch genre, of gebruikte spot en satire als middel om volwassen lezers aan te spreken. Het moderne genre begon zich steeds meer te splitsen in literatuur voor kinderen aan de ene kant, en literatuur voor volwassenen aan de andere kant.⁷⁷ Aan het eind van de negentiende eeuw werd horror een apart genre. Horror zat niet meer onlosmakelijk verbonden aan het fantastische genre, maar er zouden in de twintigste eeuw nog veel versmeltingen zijn tussen de twee.⁷⁸

Bij het aanbreken van de twintigste eeuw vond er een nieuwe transformatie van het fantasygenre plaats. Onder andere Edith Nesbit bracht een focus naar de relatie tussen het magische en het gewone, en de onverwachte consequenties die magie kon

---

⁷² Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 14.

⁷³ Nikolajeva, 'Fairy Tale and Fantasy', pg. 139.

⁷⁴ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 17.

⁷⁵ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 32-34; *Blackwood's Edinburgh magazine*. Vol. 1, 1817, geraadpleegd op 26-04-2016; *The Strand magazine*, Vol. 1, 1891, geraadpleegd op 26-04-2016.

⁷⁶ Mücke, *The Seduction of the Occult*, pg. 1.

⁷⁷ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 19, 20.

⁷⁸ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 22.

hebben in een alledaagse, realistische wereld.⁷⁹ Aan de andere kant zien we een nog steeds grote belangstelling voor de middeleeuwen in het genre. Deze literatuur werd gedomineerd door twee Engelstalige schrijvers die beide Oxford academici waren, gespecialiseerd in middeleeuwse taal en cultuur. J.R.R. Tolkien en C.S. Lewis worden gezien als de grote namen en misschien wel de grondleggers van het 'moderne' fantasy genre dat tegenwoordig internationaal zo populair is.⁸⁰ Het genre werd dus mede door Lewis en Tolkien vernieuwd en populairder gemaakt. Zij creëerden verhalen die meer diepte hadden, met herkenbare elementen van de Eerste Wereldoorlog en het Engelse landschap, en origineler waren dan eerder uitgegeven fantasy. Dat maakte *The Hobbit* (1937), *The Lord of the Rings* (1954 en 1955) en *The Chronicles of Narnia* (1950-1956) veel gelezen verhalen voor kinderen maar meer nog voor volwassenen.⁸¹ De jaren 1950 en '60 worden ook wel gespecificeerd als 'the Golden Age of the English-language fantasy', waarin verschillende auteurs zoals onder andere Tolkien, Lewis, Norton, Garner, Pearce en Boston het genre meer diepte gaven en het een stuk geraffineerder maakten.⁸²

De jaren '60 waren de 'gouden eeuw' van de fantasy (kinder)literatuur. Ook werd men meer bewust van de verschillen tussen kinderliteratuur en volwassenenliteratuur. Omdat vaker werd gezegd dat fantasy voor kinderen was, kwamen fantasyauteurs juist met meer verhalen voor volwassenen op de markt.⁸³ Het einde van de jaren '60 zag de opkomst van de 'Young Adult' boeken, in ieder geval in de Engelstalige landen. Op dat moment was het nog geen apart genre, dus werden ze nog grotendeels als kinderboeken geclassificeerd, en waren deze boeken meestal realistische literatuur. Later zou dit veranderen en vanaf de eenentwintigste eeuw waren fantasy- en sciencefictionverhalen een van de populairste vormen van de Young Adult literatuur geworden.⁸⁴

De jaren '70, '80 en '90 markeerden een verbreding van het fantastische genre door de snelle opkomst van verschillende subgenres. Hier kom ik later in dit hoofdstuk op terug. Aan het einde van de twintigste eeuw was het genre fantasy meer divers,

---

⁷⁹ Nikolajeva, 'Fairy Tale and Fantasy', pg. 139.

⁸⁰ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 43.

⁸¹ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 44-50.

⁸² Nikolajeva, 'Fairy Tale and Fantasy', pg. 139, 140.

⁸³ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 75.

⁸⁴ Amazon (2016), Books: *Teen & Young Adult*, www.amazon.com, geraadpleegd 26-04-2016.

krachtiger en populairder dan ooit tevoren.⁸⁵ Rond het millennium was J.K. Rowling met haar *Harry Potter* boeken een van de best verkopende auteurs in het Verenigd Koninkrijk en had al verschillende prijzen gewonnen met haar fantasy oeuvre.⁸⁶ Rowlings *Harry Potter* serie had zo'n succes door de goede plots, de makkelijke schrijfstijl, en de boekenmarkt op dat moment. En er heerste een relatief tekort aan fantasy boeken destijds, voornamelijk in de kinderliteratuur.⁸⁷ Vrijwel alle vormen van fantasy uit de geschiedenis kwamen terug of bleven populair in de eenentwintigste eeuw. Sprookjes werden herverteld, epische fantasy werd een groot subgenre, duistere fantasy voor kinderen ontstond, sciencefiction werd meer en meer gezien als een eigen genre, en het middeleeuwse thema in fantasy bleef veel gebruikt.⁸⁸

De ontwikkeling van de lezer en de boekcultuur is niet los te zien van de geschiedenis van de fantasy literatuur als men een compleet beeld wil vormen van de ontwikkeling van het genre. In de middeleeuwen (onder sommige bevolkingsgroepen tot ver in de 19^e eeuw) overheerste analfabetisme bij de Europese bevolking en werd er dus vrijwel niet gelezen.

Genre en betekenis

Er zijn in de loop der tijd zo veel boeken uitgegeven, dat men zonder enige vorm van onderverdeling of categorisering al snel het spoor bijster is in de zee van titels. Boektitels alleen zijn vaak niet voldoende om de lezer te informeren over wat het betreffende boek inhoudt. Eerder zagen we al dat categorisering van boeken in genres belangrijk is voor consumenten, maar ook voor boekhandels en uitgeverijen. Squires zegt het volgende:

'Genre, then, is a crucial component in the marketplace, as it is one of the primary means by which authors and readers communicate, and one of the methods by which both writing and reading can be studied in their publishing contexts.'⁸⁹

---

⁸⁵ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 165.

⁸⁶ J.K. Rowling (2012), *About J. K. Rowling: Honours & Awards*, www.jkrowling.com, geraadpleegd op 28-04-2016.

⁸⁷ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 173.

⁸⁸ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 206-210.

⁸⁹ Squires, *Marketing Literature*, pg. 70.

Een willekeurig voorbeeld hiervan is makkelijk te vinden. Neem de boeken van Dan Brown bijvoorbeeld, waarvan twee met als titel *Het Bernini Mysterie* (2000) en *De Da Vinci Code* (2003). Zonder de genreaanduiding zouden deze boeken in de ogen van lezers ook over kunst kunnen gaan. Dus het belang van genreaanduiding moet niet onderschat worden. In deze paragraaf gaan we het over het genre hebben waar de boekenreeks *Het Lied van Ijs en Vuur* onder valt, fantasy.

‘Fantasy is een genre binnen verschillende media-, kunst- en cultuurvormen waarbij verhalen en avonturen worden beschreven die zich afspelen in denkbeeldige werelden of niet-bestaande (onwerkelijke) context.’ Met deze werkdefinitie zijn we dit hoofdstuk ingegaan, maar hoewel deze omschrijving een redelijk idee geeft van wat er met het begrip wordt bedoeld verwoordt zij niet alle aspecten en mogelijkheden van fantasy als genre in de kunst en literatuur. De geschiedenis van het genre heeft laten zien hoe breed het is, zij geeft een idee van de omvang van de fantastische literatuur en hoe het genre in de loop der geschiedenis is veranderd. Het is van belang om een onderscheid te maken tussen de vroege vorm(en) van fantasy en de moderne of huidige variant die vorm heeft gekregen in de Romantiek, en op een heel andere manier gepresenteerd wordt. Het woord ‘fantasie’ lijkt in de loop der eeuwen een andere invulling te hebben gekregen.

‘Het fantastische’ komt oorspronkelijk van het Latijnse woord *phantasticus*, dat weer van het Grieks is afgeleid, en betekent dat het onwerkelijke zichtbaar of visueel wordt gemaakt.⁹⁰ Dit suggereert dat al het denkbeeldige fantasy is, en dus dat alle literaire werken ‘fantasy’ zijn, omdat vrijwel alle literatuur als onwerkelijk of verzonnen gezien kan worden. Maar de meer kritische, of modernere kijk op de term fantasy geeft een andere betekenis. Tegenwoordig wordt het genre in de literatuur op een andere manier bekeken en meer geïdentificeerd met verhalen die zich ofwel afspelen in bedachte, onwerkelijke werelden, elementen van magie bevatten, tegen de natuurwetten ingaan of niet bestaande wezens bevatten. Deze moderne fantasy, die ontstaan is in de Romantiek, maakt gebruik van die onwerkelijke aspecten om een verhaal te vertellen of boodschap over te brengen aan het publiek. Fantastische literatuur is, in deze zin, de literatuur die niet streeft naar een *realistische representatie*

---

⁹⁰ Jackson, *Fantasy: the Literature of Subversion*, pg. 13.

van de wereld.⁹¹ Maar het is dus wel een representatie van de werkelijkheid, vanuit het gezichtspunt van de auteur.

Tot nu toe zegt dit alleen maar dat fantasyliteratuur in zijn boodschap naar de lezer niet veel verschilt van andere soorten teksten. Dus wat maakt fantasy nou echt fantasy? Volgens Fredericks wordt in de ogen van de critici fantasy gezien als de literatuur van het onmogelijke. Hiermee worden de fictionele werelden en aspecten als magische krachten en vreemde wezens bedoeld, dus alle dingen die als onmogelijk worden gezien in de echte wereld.⁹² Ook Mendlesohn en James zeggen iets in gelijke trant. Volgens hen is fantasy de aanwezigheid van iets onverklaarbaars of onmogelijks in literatuur en kunst.⁹³ Dit is echter een vrij vage uitspraak, die het begrip geen duidelijkheid geeft. Daarbij komt dat andere onderzoekers iets heel anders vinden.

Rosemary Jackson zegt over het genre:

'Fantasy is not to do with inventing another non-human world: it is not transcendental. It has to do with inverting elements of this world, re-combining its constitutive features in new relations to produce something strange, unfamiliar and *apparently* 'new', absolutely 'other' and different.'⁹⁴

Fantasy hoeft dus niet per se iets onmogelijks of onverklaarbaars te behelzen, het moet iets nieuws of anders uitdrukken.

In *Theorising the Fantastic* probeert Lucie Armitt tevergeefs ver weg te blijven van een genredefinitie. Zij legt de nadruk op de ondefinieerbaarheid van het genre omdat het doel of het idee van fantasy is om grenzen te overschrijden en de regels en voorschriften van de realiteit te doorbreken. In haar argument geeft ze dan toch, misschien onbewust, een definitie:

'... the fact that the fantastic concerns itself with the world of the 'beyond'
(beyond the galaxy, beyond the known, beyond the accepted, beyond belief)

---

⁹¹ Jackson, *Fantasy: the Literature of Subversion*, pg. 13.

⁹² Fredericks, S.C. (1978), 'Problems of Fantasy', *Science Fiction Studies*, Vol. 5, No. 1, SF-TH Inc., pg. 37.

⁹³ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 3.

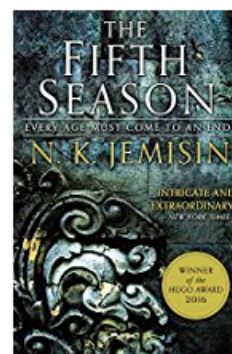
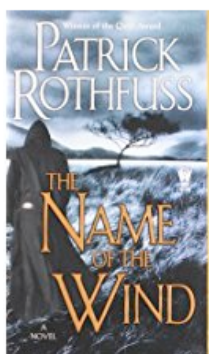
⁹⁴ Jackson, *Fantasy: the Literature of Subversion*, pg. 8.

should immediately alert us to the attendant difficulties it has coping with limits and limitations.’⁹⁵

Fantasy betekent voor de één dus niet per se de aanwezigheid van magie, vreemde wezens of denkbeeldige werelden, maar kan het genre hem ook zitten in de details van een verhaal. Op het moment dat in een boek kleine veranderingen worden aangebracht in onze ‘natuurwetten’, of als er onverklaarbare dingen gebeuren, kan men al spreken van fantasy.

Bovengenoemde standpunten en discussie zorgen eigenlijk meer voor verwarring dan dat ze duidelijkheid geven over wat fantasy precies inhoudt. Wat hieruit is op te maken, is dat fantasy niet goed valt te definiëren, maar het is voor de goede verstaander wel te herkennen. Voor lezers is moderne fantasyliteratuur meestal te herkennen aan het omslagdesign van de boeken. Want naast de tekst van een verhaal, geven de ‘covers’ van boeken ook het genre weer. Alle visuele aspecten van een boek (omslag, lettertype, formaat) dragen bij aan de sfeer die een boek uitstraalt. En hoe beter deze visuele aspecten, hoe beter het boek wordt verkocht.⁹⁶

Als er op ‘fantasy’ gezocht wordt bij Amazon.com, zien we op de eerste en tweede pagina steeds 12 titels verschijnen. Bijna allemaal hebben een donkere omslag, met rode of blauwe elementen erin. Daarnaast hebben de titels vaak een zwierig of klassiek lettertype, in zwarte, lichtgrijze of gouden tinten. In veel gevallen wordt er klassieke wapenrusting afgebeeld op de omslag: zwaarden, hamers, dolken en schilden:

Als we dit vergelijken met een ander genre, bijvoorbeeld romantische komedie, zien we een groot verschil. Dit genre wordt gevisualiseerd met lichtere kleuren op de omslag, en meer strakke, moderne witte of gekleurde letters:

⁹⁵ Armitt, L. (1996), *Theorising the Fantastic*, London: Arnold, Hodder Headline Group, pg. 4.

⁹⁶ Squires, *Genre in the marketplace*, pg. 76.

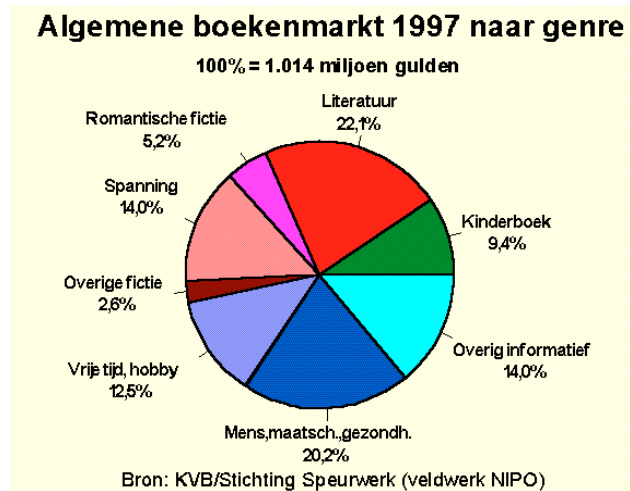
Boekwinkels hebben vaak speciale secties of afdelingen die het genre huisvesten, maar het komt ook voor dat fantasyboeken onder andere categorieën staan, zoals thrillers of romantiek.⁹⁷ Dit heeft als reden dat fantasy vaak geschreven wordt in combinatie met andere genres. Daarmee wordt bedoeld dat een fantasyverhaal ook een sterk romantisch plot kan hebben, het kan dan gaan om een verhaal waarbij het uitgangspunt een romance is. De *Twilight Saga* van Stephenie Meyer is hier een voorbeeld van.⁹⁸ Ook kan een fantasyboek historische elementen bevatten, waardoor het door boekwinkels ook in deze categorieën geplaatst kan worden. Bijvoorbeeld *De Nevelen van Avalon* (origineel *The Mists of Avalon*) van Marion Bradley, is een fantasy én een historisch verhaal. Het verschilt per persoon in welk genre het boek wordt geplaatst. Het maakt dat fantasyliteratuur in sommige gevallen minder makkelijk te herkennen is aan inhoudelijke criteria als deze boeken in andere secties ondergebracht worden. Hierdoor is het genre moeilijk te definiëren, en bestaan er zo veel verschillen meningen over in de academische wereld en daarbuiten.

Uitgeverijen hebben een eigen manier om genres in te delen en te onderscheiden. Deze methoden zijn in de loop der jaren steeds veranderd en uitgebreid. Sinds de jaren '70 werd de UGI (voorloper van de NUR code) gebruikt als inhoudelijke codering, de code was bedacht door Stichting Speurwerk betreffende het Boek. Elk genre kreeg zijn eigen UGI code, voor fantasy was dat UGI code 410. Maar voor de UGI werd ingevoerd werden fantasy en sciencefiction boeken toen nog bij andere genres ondergebracht, zoals de roman. Dat bleef nog een tijd zo bij sommige instellingen. Opmerkelijk is dat bij Stichting Speurwerk het fantasy genre (samen met sciencefiction en horror) onder

⁹⁷ Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 5.

⁹⁸ Amazon (2016), *Twilight Saga*, www.amazon.com, geraadpleegd op 28-04-2016.

'spanningboeken' wordt geschaard.⁹⁹ In een door Stichting Speurwerk gemaakte tabel wordt weergegeven hoe groot de categorie 'spanningboeken' is vergeleken bij de andere categorieën.

Figuur 1. Deze tabel is gemaakt naar aanleiding van de verkoopcijfers van de Nederlandse boekenmarkt in het jaar 1997. In dat jaar bedroeg de volledige markt 1.014 miljoen gulden. Het fantasygenre werd onder 'Spanning' geschaard, wat 14% (ongeveer 142 miljoen gulden) van de hele markt uitmaakte.

In 1987 veranderde de UGI code in de NUGI code (Nederlandse Uniforme Genre Indeling). NUGI 335 staat voor het genre fantasy en sciencefiction en NUGI 336 staat voor griezel/ horror. Vanaf deze periode krijgt het genre fantasy een naam bij de Nederlandse uitgeverijen, al wordt het nog samen met het sciencefiction genre onder één NUGI code geplaatst.¹⁰⁰ In 2002 veranderde de NUGI code in de NUR code.

Naast het omslagdesign en de uitgeverscode is fantasy bijna altijd (er zijn uitzonderingen) redelijk makkelijk te herkennen aan inhoudelijke elementen. Je weet bijvoorbeeld dat je met fantasy literatuur te maken hebt als:

- het verhaal zich afspeelt in een denkbeeldige of verzonden wereld (dus niet per se in/gebaseerd op de echte wereld).
- er in het verhaal enige vorm van magie voorkomt.

⁹⁹ Stichting Speurwerk, *Algemene boekenmarkt 1997 naar genre*, www.speurwerk.nl via archive.org, geraadpleegd op 28-04-2016.

¹⁰⁰ Scheepstra, Dick (1992), 'Science fiction en fantasy', in: *Nederlands dagblad : gereformeerd gezinsblad*, 14-04-1992.

- er in het verhaal niet-bestaande wezens voorkomen zoals draken, monsters, vampiers, weerwolven, etc.
- er onverklaarbare of surrealistisch elementen in het verhaal voorkomen (zesde zintuigen, vermenging van dromen en realiteit, reizen door de tijd, enzovoorts).

Zo zijn er nog veel meer inhoudelijke elementen waar het genre aan te herkennen is. Er zijn veel aspecten, klein of groot, die een tekst het label fantasy kunnen geven. Maar het kan ook voorkomen dat een verhaal voldoet aan een van bovenstaande voorwaarden, en niet als fantasy geïnclassificeerd wordt. Denk bijvoorbeeld aan de werken van Shakespeare, waar veel fantasy elementen in voorkomen (de heksen in *Macbeth*), of *Alleen op de Wereld* van Hector Malot, waar een deel van het verhaal zich afspeelt in een niet-bestaand dorp in Frankrijk, verzonnen door de auteur. Het boek wordt geïnclassificeerd met NUR code 342: historische roman. Fantasy kan daarom niet goed gespecificeerd worden, men kan er geen algemeen aangenomen regels aan verbinden zoals bij andere literaire genres.

Genre is een bruikbaar label dat noch een positieve noch negatieve betekenis geeft aan een geschreven werk.¹⁰¹ Maar het onderverdelen in genres heeft ook zijn nadelen, aangezien je daarmee verschillende soorten verhalend proza in bepaalde hokjes plaatst. Sommige boeken/werken passen echter niet helemaal bij een bepaald label. Het zijn allemaal unieke kunstwerken, die op basis van een aantal gelijke kenmerken aan elkaar worden gekoppeld in één of meerdere genres, hoewel deze kenmerken voor iedereen anders kunnen zijn. Genre is in de praktijk een veel vloeier concept dan het vaak lijkt. Dit kan vooral bij het genre fantasy problemen opleveren. Het genre is lastig te definiëren in een enkele zin of zelfs in een heel hoofdstuk. Niet alleen omdat er geen precieze regels zijn die een boek of tekst 'fantastisch' maken, maar ook omdat er overal iets anders onder wordt verstaan.¹⁰² Toch blijven er definities gevormd worden, door uitgever, fans en boekhandelaren, om de (potentiële) lezer meer houvast te bieden in het brede genre.¹⁰³ En vaak zit in alle definities wel een kern van waarheid.

---

¹⁰¹ Armit, *Theorising the Fantastic*, pg. 3.

¹⁰² Mendlesohn, *A Short History of Fantasy*, pg. 3.

¹⁰³ Fredericks, 'Problems of Fantasy', pg. 33.

Subgenres

In de loop der afgelopen decennia is het fantasygenre gegroeid, ook in de breedte. Om de verschillende soorten fantasyuitgaven overzichtelijker te maken voor boekhandels en consumenten is er een onderverdeling gemaakt in subgenres. Door de verschillende subgenres op een rijtje te zetten kunnen we zien hoe breed het genre is geworden, en hoeveel verschillende smaken daarbinnen bestaan. Het lastige hieraan is dat elke boekverkoper andere subgenres aanhoudt. Een van de grootste boekverkopers ter wereld is Amazon.com, deze boekverkoper deelt haar fantasyboeken in onder een groot aantal subgenres.

Als bij Amazon.com gezocht wordt op 'fantasy books' geeft de website aan dat er 749,800 zoekresultaten zijn gevonden, en verschijnt er het onderstaande lijstje dat een onderverdeling geeft voor zoekende klanten¹⁰⁴:

- Epic Fantasy
- Teen & Young Adult Science Fiction & Fantasy
- Sword & Sorcery Fantasy
- Fantasy
- Historical Fantasy
- Romance
- Time Travel Romances
- Historical Fiction
- Historical Romances
- Romantic Fantasy

Onder de vierde specificatie *Fantasy* staat er nog een lijst met subcategorieën waarop je kan zoeken, met daarachter het aantal titels dat in de categorie wordt aangeboden¹⁰⁵:

- Epic (42,965)
- Sword & Sorcery (17,426)

---

¹⁰⁴ Amazon (2017), "*fantasy books*", www.amazon.com, geraadpleegd op 16-05-2017.

¹⁰⁵ Amazon (2017), *Books : Science Fiction & Fantasy : Fantasy : "fantasy books"*, www.amazon.com, geraadpleegd op 16-05-2017.

Historical (16,743)
Romantic (24,136)
Coming of Age (6,595)
Paranormal & Urban (73,076)
Dark Fantasy (17,016)
Alternate History Science Fiction (14,607)
Anthologies (17,248)
Arthurian (810)
History & Criticism (1,041)
Humorous (4,153)
Magical Realism (8,174)
Military (794)
Myths & Legends (5,953)
New Adult & College (1,928)
Superheroes (7,923)

Als het om de Nederlandse markt gaat kan ook de onderverdeling van Bol.com gebruikt worden, hoewel deze lijst een stuk korter is vergeleken met die van Amazon.com. Bij de invoering van 'fantasy' onder de specificatie 'boeken' laat de Nederlandse webwinkel 343.425 resultaten zien.¹⁰⁶ Bij de specificatie 'Nederlandstalige boeken' heeft de website 3.577 resultaten bij 'fantasy'.¹⁰⁷ Bij Bol.com wordt het er binnen het genre op de volgende manier onderscheid gemaakt:

Fantasy

Alle fantasy

Epic Fantasy

Dark Fantasy

Dystopian Fantasy

Historische Fantasy

Romantische Fantasy

---

¹⁰⁶ Bol.com, "fantasy", onder categorie 'boeken', www.bol.com, geraadpleegd 16-05-2017.

¹⁰⁷ Bol.com, "fantasy", 16-05-2017.

Als we kijken naar de markt die Amazon.com aanspreekt vergeleken met de markt van Bol.com is het wellicht niet zo raar dat de lijst subgenres bij Bol.com zo veel korter is. Hoewel Amazon.com oorspronkelijk de Amerikaanse/ Engelstalige markt vertegenwoordigde als boekverkoper wordt er steeds meer over de hele wereld gebruik gemaakt van de internetwinkel. Bol.com is daarentegen een van de grootste boekverkopers van Nederland en België, een aanzienlijk kleinere markt.

Een aantal van de bovengenoemde subgenres verdient ter verduidelijking een korte uitleg over wat ze precies inhouden. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de definities van de 'oxford dictionaries'¹⁰⁸, tenzij anders is aangegeven. Hier wordt wel vanuit gegaan dat het duidelijk is wat er met *Teen & Young Adult* en *Literature & Fiction* wordt bedoeld.

'Epic' fantasy is volgens de 'oxford dictionaries' een langdurig(e) film, boek of ander werk dat heroïsche daden en avonturen portretteert in een andere tijdsperiode of wereld. 'Sword & Sorcery' wordt getypeerd als een genre van fictie dat gekarakteriseerd wordt door heldhaftige avonturen en fantastische elementen. Het begrip impliceert ook dat dit subgenre elementen van magie of tovenarij bevat. Historische fantasyboeken zijn verhalen die zich in het verleden afspelen, en dus een waargebeurde context hebben. Vaak zijn hier dan fantastische elementen aan toegevoegd. Donkere (dark) fantasy gaat richting de horror literatuur, en bevat vaak enge, 'duistere' wezens. Paranormale en stedelijke (urban) fantasy wordt gekenmerkt door de stedelijke omgeving waar het verhaal zich afpeelt. Hier zijn fantasy elementen toegevoegd aan een fictief verhaal dat zich in de echte wereld afspeelt. Het tegenovergestelde hiervan is 'High' fantasy, dat zich altijd afspeelt in een fantasiewereld. Onder High fantasy kunnen onder andere de subgenres Epic, Sword & Sorcery en Dark fantasy zich bevinden. 'Alternate History Science Fiction' is een subgenre waarbij verhalen zich in het verleden van de echte wereld afspelen, maar waar kleine of grote veranderingen zijn aangebracht in de geschiedenis. Anthologies zijn gebundelde verhalen, toneelstukken, liedjes of gedichten. Arthurian fantasy draait om de legendarische Britse koning Arthur, een voorbeeld van Arthurian fantasy is *The Mists of Avalon* (1983) van Marion Bradley. 'Magic(al) Realism', of magisch realisme, wordt gedefinieerd als een genre in de literatuur en kunst waarin

---

¹⁰⁸ Oxford University Press, *Oxford Dictionaries*, www.oxforddictionaries.com, geraadpleegd op 22-07-2016.

realistische en natuurlijke elementen/verhaallijnen worden gecombineerd met elementen van surrealisme, dromen en fantasy. Dystopian fantasy gaat uit van een verzonden of onbestaande wereld waarin alles als slecht of onprettig wordt ervaren.

De overige subgenres behoeven hier geen nadere uitleg ofwel omdat ze niet bekend zijn als genre bij 'oxford dictionaries', ofwel omdat ze spreken voor zichzelf. Het is bijvoorbeeld duidelijk bij de subcategorie 'Myths & Legends' dat het hier gaat om fantastische literatuur die gebaseerd is op bestaande, erkende mythes en legendes uit de wereldgeschiedenis. In het geval van 'Romantic fantasy' wordt gesproken van een fantasy verhaal met een romantisch plot.

Het aantal subcategorieën van de fantastische literatuur laat zien hoe breed het genre is. Deze onderverdeling laat bovendien zien dat er serieus tegen het genre wordt aangekeken. Op het eerste gezicht lijken de variaties tussen de subgenres misschien klein, maar voor de kenners maken ze een groot verschil. Het scala aan onderwerpen waarin fantasy literatuur geschreven kan worden is zo groot, dat het ondefinieerbare van het genre ook daarin wordt bevestigd. Het is wellicht een goed idee om het bij de omschrijvingen van de subcategorieën te laten, en te aanvaarden dat fantasy slechts een overkoepelend thema of onderwerp is, zonder een duidelijke definitie.

Fantasy in Nederland

Bij Bol.com worden er dus minder subcategorieën voor het fantasygenre gebruikt dan bij Amazon.com. Het verschil tussen de Nederlandse webwinkel en de Amerikaanse webwinkel is vrij groot. Hoe zit het dan met de verspreiding van fantasy-achtige boeken in Nederland?

Als we ver teruggaan in de geschiedenis kunnen we vaststellen dat vertalingen van klassieke lectuur zoals de verhalen van Homerus of Vergilius' *Aeneis* en vroege Engelse werken zoals *Beowulf* in alle waarschijnlijkheid al jaren circuleerden in de Nederlanden toen in 1654 Joost van den Vondel *Lucifer* uitgaf, zijn fantasy verhaal over de rebellie in de hemel.¹⁰⁹ In Stablefords *Historical Dictionary of Fantasy Literature* staat de uitgave van *Lucifer* als eerste vermelding van een Nederlandse uitgave, wat aangeeft dat dit voor de kenners geldt als het eerste Nederlandse 'fantasy' boek dat vertaald en uitgegeven is in het Engels.

---

¹⁰⁹ Stableford, *Historical Dictionary of Fantasy Literature*, pg. xvii.

Vroegere varianten van fantasy zouden ook de op christelijke symboliek gebaseerde verhalen uit de middeleeuwen kunnen zijn, waar vaak een vleugje van het fantastische doorheen geweven was in de vorm van wonderen of onverklaarbare gebeurtenissen. Voorbeelden van deze middelnederlandse romans zijn *Mariken van Nimweghen*, *Karel ende Elegast* en *Beatrijs*. In deze verhalen komen God, de duivel, engelen of wonderen voor, maar toch kunnen deze verhalen niet voor fantasy doorgaan, omdat verhalend proza gebaseerd op de christelijke leer (of die van andere geloven) aan heel andere specificaties moet voldoen. Net als bij mythen en sagen heeft het een andere samenstelling, een ander doel dan fantasy.

De moderne vorm van fantasyliteratuur ontstond rond de achttiende eeuw, zoals we eerder in dit hoofdstuk al zagen. Vanaf dat moment zien we ook verschillende werken van buitenlandse auteurs, zoals Matthew Lewis, Horace Walpole en Edgar Allen Poe, uitkomen in Nederland.¹¹⁰ In de negentiende eeuw neemt de interesse voor het genre toe. Dit blijkt onder andere uit het groeiend aanbod van gotische romans, waaruit een aantal internationale klassiekers zijn voortgekomen (*Het monster van Frankenstein*, de vertaling van Mary Shelley uit 1968 en de vertaling van *Dracula* van Bram Stoker uit 1928).¹¹¹ Deze boeken werden beschouwd als gotische romans, een genre dat horror, romantiek en fantasy combineerde. De eerste gotische roman was van Horace Walpole: *Castle of Otranto, a Gothic story* (1764).¹¹² De gotische roman werd erg populair in Duitsland en Engeland, maar in Nederland heeft het genre niet echt kunnen aanslaan.¹¹³ In de Nederlandstalige gebieden wordt fantastische literatuur uitgegeven onder de namen fantasy, sciencefiction en horror. Meestal wordt er vertaald werk uitgegeven, maar vanaf jaren '70 af en toe ook werk van Nederlandse auteurs.¹¹⁴

De negentiende eeuw zag ook de eerste tijdschriften over fantasy en sciencefiction tevoorschijn komen op zowel de Engelse als de Nederlandse markt, hoewel die genrebenamingen toen nog niet werden gebruikt. In Nederland komt het tijdschrift *Blackwood's, Edinburgh Magazine* als eerst ten tonele in 1848, waar in het

---

¹¹⁰ Picarta, "Lewis", "Walpole" en "Poe", www.picarta.nl, geraadpleegd op 02-05-2016.

¹¹¹ Picarta, "Het monster van Frankenstein", www.picarta.nl, geraadpleegd op 02-05-2016.

¹¹² Digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren (dbnl), *gothic novel of gotische roman*, www.dbnl.org, geraadpleegd op 02-05-2016.

¹¹³ Dbnl, *gothic novel of gotische roman*, www.dbnl.org, geraadpleegd op 02-05-2016.

¹¹⁴ Lindeboom, M., Van der Zande, D. (2015), *Hoe schrijf je fantasy en sciencefiction?*, Amsterdam: Atlas Contact, pg. 26.

Nieuwsblad voor den Boekhandel, jaargang 16 (1849), het tijdschrift op de lijst staat voor ter vertaling aangekondigde werken.¹¹⁵ In het jaar 1853 wordt het tijdschrift in Nederland 'op nieuw vertoond' door D. A. Thieme, om daaruit een vertaling te maken van de klassieke Engelse roman *Lady Lee's Widowhood* van Sir Edward Bruce Hamley.¹¹⁶ Terwijl in 1854 een vertaling van het verhaal *Quiet Heart* werd gemaakt uit *Blackwood's* door Van Druten & Bleeker.¹¹⁷ In dat zelfde jaar, jrg 21, no. 23 wordt het tijdschrift door P. N. Van Kampen gebruikt om daar *The Secret of Stoke manor. A family history* uit te vertalen.¹¹⁸ Ondanks dat het tijdschrift zelf (nog) niet uitgegeven werd in Nederland, sijnelden zijn verhalen en artikelen dus toch door naar de Nederlandse uitgeverijen en lezers door middel van de vertalingen.

De eerste verwijzing naar *Strand Magazine* wordt in 1892 gemaakt in een advertentie van H. H. Klene, Amsterdam, Engelsche Agenturen:

'Verkrijgbaar alle Clichés uit de voornaamste Engelsche en Fransche Geïllustreerde weekbladen en boekwerken. Agent van de Grafic, London News, Black & White, Gentlewoman, The Queen, Ladies Pictorial, Strand Magazine, Ill. Sporting & Dramatic News, Illustrated Bits, Scraps, Illustrated Pessy Paper, Enz. Enz.'¹¹⁹

In dezelfde periode begon het sciencefictiongenre populair te worden, met *Het monster van Frankenstein* als een voorloper. Dit boek verscheen in de Nederlandse vertaling in 1968.¹²⁰ Deze literatuur werd, en wordt nog steeds, beïnvloed door de wetenschappelijke ontwikkelingen, en deze periode van populariteit lijkt te zijn aangestuurd door de Verlichting en de Industriële Revolutie in Europa.

In Nederland werd sciencefiction daarna een groter genre dan fantasy. De meeste binnenlandse uitgaven met fantastische elementen werden namelijk geclassificeerd als sciencefiction, volgens Marc Daenen.¹²¹ Een hedendaags voorbeeld hiervan is de *Glazen*

---

¹¹⁵ Nieuwsblad voor den Boekhandel, jrg. 16, 1849, pg. 2.

¹¹⁶ Nieuwsblad voor den Boekhandel, jrg. 20, no. 34, 25-08-1853, pg. 141.

¹¹⁷ Nieuwsblad voor den Boekhandel, jrg. 21, no. 2, 12-01-1854, pg. 7.

¹¹⁸ Nieuwsblad voor den Boekhandel, jrg. 21, no. 23, 08-06-1854, pg. 91.

¹¹⁹ Nieuwsblad voor den Boekhandel, jrg. 59, no. 26, 29-03-1892, pg. 210.

¹²⁰ Picarta, "*Het monster van Frankenstein*", www.picarta.nl, geraadpleegd op 02-05-2016.

¹²¹ Daenen, *Nederlandse fantastische literatuur*, pg. 55.

Troon (Throne of Glass) boekenserie van Sarah J. Maas, waarvan het eerste boek in 2012 werd uitgebracht.¹²² De serie heeft vele kenmerken van een fantasy verhaal, maar bij Bol.com wordt het onder andere weergegeven onder sciencefiction. Een ander voorbeeld is de serie *De Tovenaarsring (The Sorcerer's Ring)* uit 2012 van Morgan Rice. Een onderverdeling in genres blijft een kwestie van trend en smaak, en varieert door de tijd heen.

Waar in de Engelstalige gebieden de negentiende eeuw de opkomst van de fantasy inluidde, gebeurde dat voor Nederland pas echt in de twintigste eeuw. De Nederlandse tijdschriften en bladen voor fantasy literatuur hebben hun oorsprong in de jaren zestig en zeventig van deze eeuw, heel wat later dan de Engelstalige landen. *Holland SF* is het oudste tijdschrift, opgericht in 1966, en in 1971 werd de vereniging *SF Terra* opgericht, die ook een eigen blad oprichtte in 1972.¹²³ Deze bladen worden internationaal ook wel fanzines genoemd, en bevatten informatie over het genre op het gebied van literatuur, film, kunst, wetenschappelijke ontdekkingen en achtergronden.¹²⁴ *Holland SF* werd sinds 2007 vergezeld door het tijdschrift *Wonderwaan*, met Nederlandstalige verhalen als specialiteit.¹²⁵ In 2004 verscheen *Pure Fantasy*, een verhalentijdschrift dat tot 2012 heeft bestaan.¹²⁶

Holland SF is in 1966 opgericht en uitgegeven door het Nederlands Contact Centrum voor Sciencefiction (1965-nu). Het laatste nummer werd uitgegeven in maart 2015. Het is nog niet zeker of er een doorstart voor het tijdschrift komt.¹²⁷ *SF Terra* is het tijdschrift van de gelijknamige vereniging ter promotie van sciencefiction, fantasy en horror in Nederland. Haar eerste tijdschrift kwam uit in 1972 onder de naam *Terra*. Vanaf deel 45 werd *SF* eraan toegevoegd.¹²⁸ Daarnaast werd sinds 1973 door de Nederlandse NCSF samen met de Belgische Sfan (sciencefiction zustervereniging) de

---

¹²² Picarta, "*Throne Glass*", www.picarta.nl, geraadpleegd op 12-05-2016.

¹²³ Het Vrije Volk, 'SF Special', in: *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* 07-09-1966.

¹²⁴ Lindeboom, *Hoe schrijf je fantasy en sciencefiction?*, pg. 29.

¹²⁵ *Wonderwaan, uitgavelijst*, www.wonderwaan.info, geraadpleegd op 11-04-2017.

¹²⁶ De Boekenplank, 'Pure Fantasy', in: *Naslag*, www.deboekenplank.nl, geraadpleegd op 11-04-2017.

¹²⁷ N.C.F.S, *Tijdschriften*, www.ncsf.nl, geraadpleegd op 08-06-2016.

¹²⁸ SF. Terra, *Vereniging*, www.sfterra.nl, geraadpleegd op 08-06-2016.

Beneluxcon georganiseerd, een uitgebreid sciencefiction congres. De Beneluxcon werd beurtelings in Nederland en België gehouden.¹²⁹

In Nederland en België bestaan sinds 1976 verschillende schrijfwedstrijden in het fantasy genre, en er bestaan een aantal competities en prijzen voor beste vertaalde en Nederlandstalige fantasy verhalen en literatuur, zoals de *Harland Awards*.¹³⁰ De *Harland Awards* is een schrijfwedstrijd die in 1976 voor het eerst is gehouden (toen nog genaamd de *King Kong Award*) en wordt georganiseerd door de Stichting ter bevordering van het fantastische genre. De *King Kong Award* heette vanaf 1996 de *Milleniumprijs*, maar is in 2015 vernoemd naar de meervoudige winnaar en Nederlandse sciencefictionschrijver Paul Harland. In 2016 werd door de *Harland Awards* ook een boekenbal voor fantasy literatuur georganiseerd.¹³¹

Er vinden in de 21^e eeuw ook steeds meer kruisbestuivingen plaats tussen fantasy en andere genres, waaronder de Young Adult boeken, de algemene literatuur, de thrillers en de 'romance' als genre.¹³² Hierdoor wordt het nog moeilijker om het fantasygenre te definiëren, vergeleken met de twintigste eeuw waar het genre meer losstond van de andere genres. De traditionele fantasyroman van de twintigste eeuw was vergeleken bij de andere genres een nichemarkt. Hier zijn de laatste jaren, door steeds meer uitschieters op de markt, vaker uitzonderingen op te vinden, bijvoorbeeld Robin Hobb, Robert Jordan, Markus Heitz en Terry Goodkind.¹³³ Door deze uitschieters, en de kruisbestuivingen met andere genres lijkt fantasy ook in Nederland meer 'mainstream' te worden.

Maar hoe staat het nu qua populariteit van het fantasygenre in ons land? Om hierachter te kunnen komen moet er ook kort gekeken worden naar de Nederlandse boekenafzet van de afgelopen jaren. Nederlandstalige consumenten lezen gemiddeld 8,4 boeken per jaar, en schaffen gemiddeld ongeveer 3 boeken per jaar aan. Ruim de helft van deze boeken zijn van de fictiegenres.¹³⁴ In 2015 werden er ongeveer 39 miljoen

---

¹²⁹ Rijk Timmer, 'Koude oorlog met 'de' literatuur', in: *Het Vrije Volk : Democratisch-socialistisch dagblad*, 28-08-1981.

¹³⁰ Lindeboom, *Hoe schrijf je fantasy en sciencefiction?*, pg. 29.

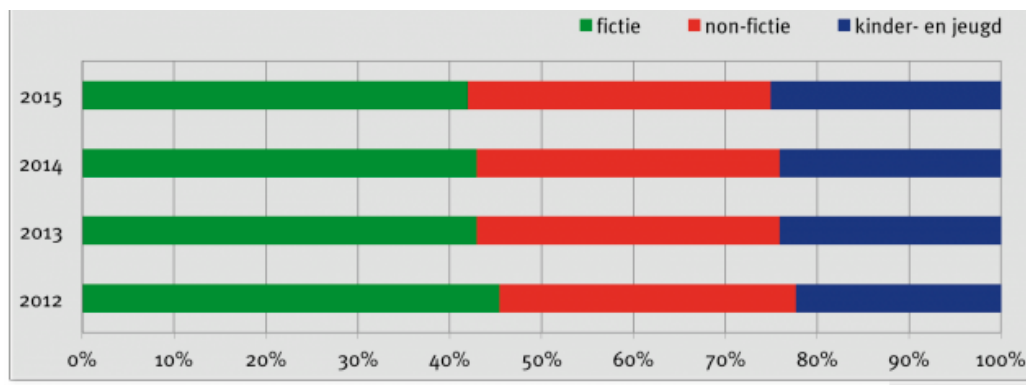
¹³¹ Harland Awards (2016), *Harland Awards*, www.harlandawards.eu, geraadpleegd op 6-06-2017.

¹³² Jaques Post, oud-medewerker Luitingh-Sijthoff, interview 22-02-2017. Zie bijlage voor volledig interview.

¹³³ Post, interview 22-02-2017.

¹³⁴ Stichting Lezen, *Boekenvak*, Leesmonitor.nu, geraadpleegd op 12-02-2017.

boeken in Nederland verkocht, en in 2016 waren dat er ongeveer 41 miljoen. Na een 'dip' in de boekenmarkt in 2013 en 2014 is de boekverkoop weer toegenomen. Het grootste gedeelte van de productie in deze relatief kleine markt bestaat uit boeken van Nederlandstalige auteurs, hoewel er ook steeds meer vertalingen worden uitgegeven. Ook worden er in Nederland betrekkelijk veel kinderboeken uitgegeven, in 2001 waren dat er bijna twaalfhonderd van de tienduizend nieuwe uitgaven per jaar.¹³⁵

Figuur 2. Afzet boekgenres 2012-2015 (inclusief e-boeken) in miljoenen aantallen.

136

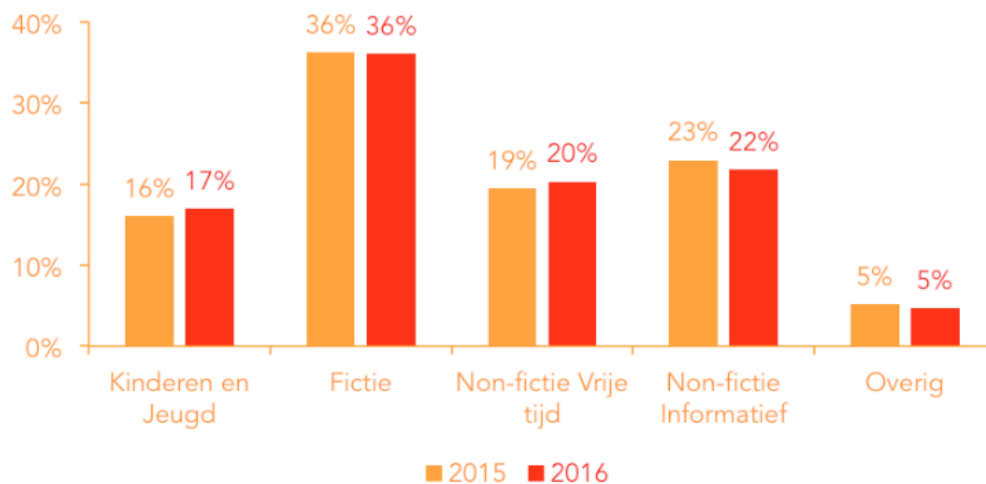
Bovenstaande grafiek laat de boekenafzet in Nederland zien van de jaren 2012 tot en met 2015. Opvallend is dat in deze jaren de afzet van fictieboeken groter was dan de afzet van non-fictieboeken. Non-fictie heeft eerder wel de grootste afzet gehad, omdat daar onder andere ook school- en studieboeken toe behoren. Wellicht door de afzet van e-boeken is dit verschoven. Van alle e-boeken die verkocht werden in deze jaren was ongeveer 80% fictie.¹³⁷ Het fantasygenre wordt hier onder de fictie geschaard. Onderstaande grafiek laat het omzetaandeel zien van de Nederlandse boekenmarkt in 2015 en 2016. Non-fictieboeken hebben verreweg het grootste omzetaandeel in beide jaren (42%), daarna komt fictie (36%). Ook hier valt fantasy onder het fictiegenre. Het verschil tussen beide metingen lijkt erg groot, maar een verklaring hiervoor is de relatief hoge prijs voor educatieve boeken.

¹³⁵ Post, interview 22-02-2017.

¹³⁶ Stichting Lezen, *Boekenvak*, Leesmonitor.nu, geraadpleegd op 12-02-2017.

¹³⁷ Stichting Lezen, *Boekenvak*, Leesmonitor.nu, geraadpleegd op 12-02-2017.

Figuur 3. Omzetaandeel per genre in Nederland in 2015 en 2016 (inclusief studieboeken).¹³⁸

Onder kinderboeken wordt ook het subgenre Young Adult geplaatst, waaronder in Engelstalige landen een groot aandeel van fantasyboeken valt. Maar de markt voor fantasy boeken voor volwassenen is in die landen ook relatief groot. In Nederland en Vlaanderen is dit minder het geval. Als we teruggrijpen op de verschillen in cijfers tussen de aanbiedingen van Amazon.com en Bol.com kunnen we stellen dat de Nederlandse markt een stuk kleiner is dan de Engelstalige markt. In Nederland is de fantasymarkt op jaarbasis goed voor een bruto-omzet tussen 8 en 10 miljoen euro (Young Adult boeken zijn hier niet meegerekend).¹³⁹ Voor de auteurs is het over het algemeen geen vetpot. Jacques Post, uitgever bij Luitingh-Sijthoff van 2004 tot 2014, zegt dat 'een gemiddeld verkopende fantasy-auteur kan rekenen op zo'n 3 tot 4.000 verkochte exemplaren'.¹⁴⁰ Het aandeel oorspronkelijke uitgaven (dus geen herdrukken) hierin groeit echter snel, zo'n tien jaar geleden nog 10%, nu inmiddels meer dan 25% volgens Post.¹⁴¹

De meeste fantasy boeken die in Nederland worden uitgegeven zijn vertaald uit het Engels. Volgens Post, komt dit waarschijnlijk omdat de kwaliteit van de Nederlandse fantasyroman matig wordt gevonden.¹⁴² Hij zegt hierover:

¹³⁸ Kvbboekwerk, *Jaarcijfers*, www.kvbboekwerk.nl, geraadpleegd op 12-02-2017.

¹³⁹ Post, interview 22-02-2017.

¹⁴⁰ Post, interview 22-02-2017.

¹⁴¹ Post, interview 22-02-2017.

¹⁴² Post, interview 22-02-2017.

‘De aspirerende Nederlandse fantasy-auteur schrijft doorgaans vanuit de hobbysfeer en is snel tevreden over het resultaat. Een ander aspect is dat de Nederlandse auteur doorgaans geïnspireerd is door buitenlandse voorbeelden – waar niets mis mee is, als er maar sprake is van een hoge mate van eigenheid – waarvan de echo doorgaans sterk doorklinkt in het eigen werk.’¹⁴³

Er zijn natuurlijk altijd uitzonderingen, denk aan het internationale succes van *Hex* van Thomas Olde Heuvelt (2013).

Nederland lijkt dus iets achter te lopen op de pure fantasytrend die zich verspreidt over de Engelstalige landen, er worden namelijk nog nauwelijks Nederlandse fantasyauteurs uitgegeven. Maar als het op vertalingen aankomt is dit niet het geval. Als we kijken naar de eerste vertalingen van *Dracula*, zien we dat het boek in 1921 in het Duits is vertaald, in het Nederlands in 1928 en in het Frans en Italiaans pas jaren later.¹⁴⁴ De eerste vertaling van *The Lord of the Rings* werd rond de jaarwisseling 1956/1957 uitgegeven in Nederland door Het Spectrum uitgeverij.¹⁴⁵ De eerste Duitse vertaling stamt uit begin jaren '60, de eerste Franse uitgave uit 1966, en de eerste Italiaanse vertaling uit 1970.¹⁴⁶ *Harry Potter en de Steen der Wijzen* werd voor het eerst naar het Nederlands vertaald door uitgeverij De Harmonie in 1998, een jaar nadat het boek in Groot-Brittannië verscheen.¹⁴⁷ Nederland is er dus redelijk vroeg bij als het gaat om het vertalen van sommige fantasy literatuur, maar een stuk later dan de Engelse landen als het gaat om fantasy en sciencefiction tijdschriften. Ook blijven Nederland en Vlaanderen achter als het gaat om auteurs die in het fantastische genre werken. We moeten daarbij bedenken dat de Nederlandse markt ook veel kleiner is dan de Engelstalige markt.

---

¹⁴³ Post, interview 22-02-2017.

¹⁴⁴ Delftsche Courant (1928), ‘Boeken’, in: *Delftsche Courant Zaterdag 5 Mei 1928*, 87^e Jaargang No 107.

¹⁴⁵ De Tijd (1956), ‘In de Ban van de Ring, De lust tot fabelen’, in: *De Tijd, godsdienstig-staatkundig blad*, 01-12-1956.

¹⁴⁶ WorldCat OCLC, *Alle edities van The Lord of the Rings*, www.worldcat.org geraadpleegd op 06-07-2016.

¹⁴⁷ De Koninklijke Bibliotheek (2016), *isbn 9076174083*, www.kb.nl, geraadpleegd op 06-07-2016.

Conclusie

We hebben gezien dat het fantasy genre een lange en rijke geschiedenis heeft, en dat het genre inhoudelijk veel veranderingen heeft ondergaan. Het genre zoals we dat nu kennen is gevormd door de Romantiek in de achttiende eeuw, en sindsdien zijn er veel subcategorieën ontstaan. De onderverdeling in zo veel subgenres laat zien hoe breed het genre in zijn geheel is en hoe serieus er tegenaan wordt gekeken door uitgevers, consumenten en boekverkopers.

Het grootste aandeel van fantasy literatuur komt van Engelstalige auteurs, die worden vertaald en over de wereld worden verspreid. Ook in de Nederlandstalige gebieden is het overgrote deel van de fantasy uitgaven nog steeds vertaald werk. De boekenserie van George R.R. Martin valt daar ook onder. Als het om vertalen gaat is Nederland, wellicht door de rijke drukkersgeschiedenis, er snel bij in vergelijking met andere landen. Maar als het gaat om de productie en uitgave van fantasy boeken en tijdschriften lijken de Nederlandstalige gebieden achter te lopen op de Engelstalige landen.

Hoofdstuk 3. Uitgeverij Luitingh-Sijthoff

Inleiding

De groeiende fantasy trend die zich verspreidt is ook zichtbaar in Nederland. Uitgeverij Luitingh-Sijthoff heeft ongeveer 45 % van die fantasymarkt in handen, en vertaalt deze boeken naar het Nederlands, ook staat zij bekend als een van de grootste uitgeverijen als het gaat om spanningboeken en thrillers.

De Nederlandse uitgeverij van de serie *Het Lied van Ijs en Vuur* is een van de grootste fantasy-uitgeverijen in Nederland en heeft een rijke geschiedenis. Het huidige bedrijf is tot stand gekomen door een fusie tussen A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij en Uitgeverij Luitingh.¹⁴⁸ Om meer te weten te komen over de reden voor deze fusie wordt in dit hoofdstuk gekeken naar de beide uitgeverijen, hun geschiedenis en hun uitgaven. Waren er na de fusie, toen het één uitgeverij werd, veel veranderingen doorgevoerd en waarom? Welke genres kwamen op? Welke genres worden nu veel uitgegeven, en wat zegt dat over de uitgeverij? Deze vragen zullen helpen om de achtergrond van de uitgeverij te achterhalen en verklaren waarom de boeken van George R.R. Martin zijn aangekocht.

In dit hoofdstuk wordt eerst gekeken naar de geschiedenis van A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij, aangezien deze uitgeverij de oudste is van de twee. Uitgeverij Luitingh is later ontstaan, met een eigen fondslijst en genrevoorkeuren. Daarna wordt de fusie tussen de twee behandeld, en de veranderingen die dit met zich mee bracht voor de uitgeverij. Ten slotte komen de fondsen van de twee uitgeverijen ter sprake, en wordt gekeken naar de eventuele veranderingen die door de fusie zijn ontstaan in het fonds van Luitingh-Sijthoff. Zijn er nieuwe genres ontstaan? Heeft uitgeverij Luitingh-Sijthoff nieuwe wegen ingeslagen en waarom? Deze vragen laten zien hoe de uitgeverij is ontwikkeld in de loop der jaren en waarom *A Game of Thrones* samen met andere fantasy boeken bij deze uitgever terecht is gekomen.

De geschiedenis van A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij

De 21-jarige A. W. Sijthoff (Albertus Willem) was in 1850 begonnen als drukker in

---

¹⁴⁸ Luitingh-Sijthoff (2015), *Over ons*, www.lsamsterdam.nl, geraadpleegd op 07-09-2016.

Leiden.¹⁴⁹ Hij had zelf een kleine drukkerij opgezet in de stad waar hij geboren was in 1829, zonder ervaring en zonder zijn middelbare school afgemaakt te hebben.¹⁵⁰ In 1844 was hij in de leer gegaan bij de Leidse drukker J. G. La Lau, bij de boekhandel D. J. Couvée en bij de Haagse boekhandelaar K. Fuhri.¹⁵¹ In dienst van Fuhri reisde hij een aantal keer naar het buitenland om contacten en samenwerking met uitgevers te leggen.¹⁵² In 1852 betrok de jonge drukker met zijn bedrijf een pand aan de Koepoortsgracht, die in 1884 omgedoopt werd tot de Doezastraat, en ging hij zich bezighouden met het drukken van illustraties en opende hij een galvanoplastiek en houtgraveurschool bij zijn drukkerij, om illustraties te produceren.¹⁵³ Het bedrijf was op de Nederlandstalige markt georiënteerd, maar Sijthoff keek ook naar het buitenland voor trends, illustraties en mogelijke vertalingen.

Al vrij snel werd het bedrijf meer een uitgeverij dan een drukker, en in 1859 verenigde A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij NV zich met de Firma Jac Hazenberg Corn.zoon (uitgeverij) die ook gevestigd was in Leiden.¹⁵⁴ Sijthoff ging reeds bestaande werken uitgeven en richtte geïllustreerde tijdschriften en dagbladen op, zoals het *Leidsch Dagblad* in 1862 en *De Gracieuse*, een modeblad, in 1863.¹⁵⁵ Hij had banden met buitenlandse bedrijven, en had zakelijke contacten met Duitse, Vlaamse en Franse uitgevers en drukkers. De illustraties van het modeblad *De Gracieuse* liet Sijthoff bijvoorbeeld in Duitsland drukken en de gravuren ervoor liet hij in Parijs maken.¹⁵⁶ En in 1855 gaf hij de werken van Hendrik Conscience samen met de Antwerpse uitgever J. P. van Dieren uit.¹⁵⁷

---

¹⁴⁹ Bedrijfsdocumentatie uitgeverij A. W. Sijthoff Amsterdam, 1850-2007, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 523:1, signatuur: OTM: KVB PPA 523-528, *Prospectussen*, fragment van de Haagse Post: 'Honderd jaar boeken, 06-01-1951.

¹⁵⁰ Lek, G. J. van der (1950), *A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij N.V. Leiden, 1851-1951*, (Leiden, A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij), pg xv.

¹⁵¹ Maas, Nop (1996), *Altyt Waek Saem*, Amsterdam: Offsetdrukkerij Jan de Jong, pg. 4.

¹⁵² Meulen, R. van der (1891), 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan. A. W. Sijthoff te Leiden, 1851- 1 januari - 1891', in: *Bijdragen tot de Geschiedenis der Nederlandsche Boekhandel 3^e deel*, Amsterdam, P. N. Van Kampen & Zoon, pg. 6.

¹⁵³ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 4.

¹⁵⁴ Bedrijfsdocumentatie uitgeverij A. W. Sijthoff Amsterdam, 1850-2007, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 523:1, signatuur: OTM: KVB PPA 523-528, *Prospectussen*.

¹⁵⁵ Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 61.

¹⁵⁶ Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 63.

¹⁵⁷ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 7; Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 236.

In 1864 wilde Matthias de Vries het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* laten uitgeven. De taak kwam bij Martinus Nijhoff uit Den Haag terecht, en deze betrok D. A. Thieme uit Arnhem en A. W. Sijthoff uit Leiden bij het project.¹⁵⁸ Een driemanschap was geboren voor het enorme werk. Nijhoff zou zich bezig gaan houden met de verkoop in het buitenland, Thieme zou de verdere exploitatie regelen, en Sijthoff zou het drukken, de correctie, de afwerking en opslag op zich nemen.¹⁵⁹ De drie zouden in de jaren die volgden meer werken samen uitgeven, waaronder *Het Vaderland. Staat- en letterkundig nieuwsblad* in 1869 te Den Haag, in combinatie met de Amsterdamse papierhandelaar P. Smidt van Gelder. Na vijf jaar werd *Het Vaderland* een naamloze vennootschap onder Thieme en Henri J. Stemberg.¹⁶⁰

Na de succesvolle uitgave van het *Leidsch Dagblad*, besloot Sijthoff in 1878 ook een dergelijk dagblad in Rotterdam uit te geven: het *Rotterdamsch Nieuwsblad*, waar de Leidse uitgever en zijn schoonzoon C. G. Frentzen tot 1893 bij betrokken zouden blijven.¹⁶¹ A. W. Sijthoffs zoon, Cornelis Sijthoff, zou de directie van dit blad in 1885 overnemen van Frentzen.¹⁶² In 1891 nam hij ook de aandelen, rechten en werkzaamheden van het blad van zijn vader over.¹⁶³ Kranten waren een goedkoop en effectief medium voor de aanprijzing van boeken, dus werd er veel in geïnvesteerd. Ook de oudste zoon van A. W. Sijthoff, Albert, richtte een dagblad op: de *Haagsche Courant*.¹⁶⁴

A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij groeide uit tot een familiebedrijf onder oprichter A. W. Sijthoff, en diens zoons Albert en Cornelis Sijthoff en schoonzonen C. G. Frentzen en D. A. van Waalwijk.¹⁶⁵ Sijthoff greep nieuwe kansen zo veel mogelijk aan, bijvoorbeeld wanneer kennissen naar het buitenland verhuisden vroeg hij of ze contactpersoon of deponhouder voor zijn uitgaven in dat land wilden zijn.¹⁶⁶ In het jaar 1897 nam Sijthoff het *Adresboek voor den Nederlandschen boekhandel* en Van der Meulen's *Brinkman's catalogus van boeken* over.¹⁶⁷ Twee belangrijke media voor het aanprijzen van boeken en voor informatie van het boekenvak. Het bedrijf floreerde, in

---

¹⁵⁸ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 13.

¹⁵⁹ Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 222.

¹⁶⁰ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 16.

¹⁶¹ Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 280-281.

¹⁶² Lek, *A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij*, pg. XXIII.

¹⁶³ Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 290.

¹⁶⁴ Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 290.

¹⁶⁵ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 16.

¹⁶⁶ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 17.

¹⁶⁷ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 17.

de jaren voor de eeuwwisseling maakte Sijthoff jaarlijks zo'n 60 tot 80 duizend gulden omzet.¹⁶⁸

Albertus Willem Sijthoff overleed op hoge leeftijd in 1913, en liet zijn bedrijf na aan C. G. Frentzen en diens zoon A. W. Frentzen, die op 1 januari 1902 in de directie was gekomen.¹⁶⁹ De broers Albert en Cornelis Sijthoff hadden de regie over verschillende dagbladen gekregen.¹⁷⁰ In 1914 moest C. G. Frentzen onverwachts zijn taak binnen de uitgeverij neerleggen (hij overleed niet lang daarna), en bleef zijn zoon (A. W. Frentzen) alleen over als directeur.¹⁷¹ A. W. Frentzen zou aanblijven als directeur tot 1929, met hulp van eerst J. Tersteeg, die in 1924 werd opgevolgd door Adam van Looy en vanaf 1927 zijn zoon S. G. van Looy.¹⁷² Op 10 juli 1916 wordt J. Tersteeg aangesteld als directeur van de NV naast A. W. Frentzen, en in 1929 komt G. J. van der Lek in dienst bij de uitgeversmaatschappij en in 1947 wordt hij adjunct-directeur. A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij NV bleef in de loop der tijd een familiebedrijf (aangetrouwde familie meegerekend), dat qua aandelen en werkzaamheden werd overgedragen van vader op zoon, en waarbij werknemers vele jaren trouw in dienst bleven, een teken van een gezond en groeiend bedrijf.

Toen Sijthoff net zijn drukkerij begon, startte hij met een handdrukkers en een tiental medewerkers.¹⁷³ In 1853 werd de eerste snelpers van Nederland aangekocht, en Sijthoff bleef door zijn reizen naar onder andere Leipzig, Brussel, Wenen en Parijs goed op de hoogte van technische ontwikkelingen.¹⁷⁴ In 1891 was het bedrijf uitgegroeid tot negen stoomsnelpersen en iets meer dan honderd werknemers.¹⁷⁵

Op 1 april 1971 zullen A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij NV en A. W. Sijthoff's International Publishing Company NV gescheiden worden. De eerste NV werd de uitgeverij van het Nederlandse fonds met nieuwe directeur de heer W.K.D. van der Meulen (voormalig werknemer) en de tweede het (internationale,) wetenschappelijke

---

¹⁶⁸ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 20.

¹⁶⁹ Nieuwsblad voor den boekhandel, Artikel: *Niet officieel gedeelte, berichten en mededeelingen*, A. W. Frentzen 1902- 1 januari 1927, dinsdag 28 december 1926.

¹⁷⁰ Lek, *A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij*, pg. XXIII.

¹⁷¹ Nieuwsblad voor den boekhandel, Artikel: *Niet officieel gedeelte, berichten en mededeelingen*, A. W. Frentzen 1902- 1 januari 1927, dinsdag 28 december 1926.

¹⁷² Lek, *A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij*, pg. XXXI.

¹⁷³ Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 293.

¹⁷⁴ Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 298.

¹⁷⁵ Meulen, 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan', pg. 293.

fonds met als nieuwe directeur de heer J.H. Landwehr.¹⁷⁶ Vanaf dat moment staat de naam A. W. Sijthoff voor drie verschillende bedrijven:

- A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij NV
- A. W. Sijthoff's International Publishing Company
- A. W. Sijthoff's Drukkers & Binders NV

Het internationale fonds van Sijthoff, A. W. Sijthoff's International Publishing Company NV, was na 1971 Sijthoff & Noordhoff International Publishers BV te Alphen ad Rijn geworden, en werd in 1981 overgenomen door dochterbedrijf Martinus Nijhoff Publishers BV te Den Haag. Het personeel zal deels in dienst treden bij Martinus Nijhoff en deels bij Samsom Uitgeverij BV. Reden voor de overname: Sijthoff & Noordhoff hadden onvoldoende schaalgrootte, onrendabel om een internationaal wetenschappelijk fonds te exploiteren. Het ging om een fonds van 600 boektitels en 9 tijdschriften.¹⁷⁷ In 1972 zou het Drukkers & Binders bedrijf samengaan met Samsom Grafische Bedrijven NV in Alphen aan de Rijn, na lange tijd van samenwerking.¹⁷⁸

Maar voor ons is A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij belangrijk, omdat dit de uitgever van de 'algemene boeken' was (romans, spanningboeken, etc.). Deze veranderde van een Naamloze Vennootschap in een Besloten Vennootschap. Het is in de bronnen onduidelijk wanneer dit precies gebeurde, maar in 1975 werd het bedrijf als BV beschreven: 20 juni 1975 verhuist A.W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij BV van de Doezestraat 1 te Leiden naar Wilhelminalaan 1 te Alphen ad Rijn.¹⁷⁹

Op 24 februari 1982 werd de eerste Sijthoffprijs uitgereikt, ingesteld bij 130-jarig bestaan van de uitgeverij, in de Brasserie Van Baerle, op de Van Baerlestraat 158. De gelukkige winnaar was voormalig CPNB directeur D. Ouwehand.¹⁸⁰ De prijs was bedoeld voor degene die zich op bijzondere wijze verdienstelijk heeft gemaakt voor het

---

¹⁷⁶ Bedrijfsdocumentatie uitgeverij A. W. Sijthoff Amsterdam, 1850-2007, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 523:3, signatuur: OTM: KVB PPA 523-528, Fragment uit Nieuwsblad voor den Boekhandel, 01-04-1971.

¹⁷⁷ Onbekende auteur (1981), 'Martinus Nijhoff neemt het internationale fonds van Sijthoff & Noordhoff over', in: *Boekblad*, 04-09-1981.

¹⁷⁸ Nieuwsblad voor den Boekhandel, 'Combinatie Samsom-Sijthoff', 20-01-1972.

¹⁷⁹ Bedrijfsdocumentatie uitgeverij A. W. Sijthoff Amsterdam, 1850-2007, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 523:3, signatuur: OTM: KVB PPA 523-528, fragment over de verhuizing A. W. Sijthoff's Uitgevers Maatschappij.

¹⁸⁰ I. S. (1982), 'Echte en onechte literaire prijzen', *De Telegraaf*, 19-02-1982.

boekenvak.¹⁸¹ Niet veel later dan 1982 zouden de onderhandelingen voor de fusie met uitgeverij Luitingh beginnen, een fusie die in 1989 zou plaatsvinden.

Afbeeldingen 1 en 2. De logo's van A. W. Sijthoff's uitgeversmaatschappij.

182

Sijthoffs fonds

Voor een beschrijving van Sijthoffs fonds zijn de volgende zoekmethoden gebruikt. Eerst is gekeken naar de bedrijfsdocumentatie en het boekje van Nop Maas over uitgever A. W. Sijthoff. Daarnaast is het jubileumboek van Van der Lek geraadpleegd en zijn de zoekresultaten bij Picarta gebruikt om de uitgaven van A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij te onderzoeken.

Sijthoffs veelzijdige fonds wordt in een artikel uit de bedrijfsdocumentatie van de uitgeversmaatschappij beschreven als een breed scala aan uitgaven: romans, non-fictie, biografieën, thrillers, poëzie en boekenseries. Eigenlijk al vanaf het moment dat het drukkersbedrijf zich ontwikkelde tot een uitgeverij (rond 1855) werd door A. W. Sijthoff werken van andere uitgevers aangekocht, bijvoorbeeld van de Antwerpse uitgever J. P. van Dieren (de werken van Hendrik Conscience)¹⁸³, en relaties aangegaan met uitgevers uit binnen- en buitenland, zoals de 'Bossche uitgever H. Bogaerts', het driemanschap en

---

¹⁸¹ Bedrijfsdocumentatie uitgeverij A. W. Sijthoff Amsterdam, 1850-2007, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 523:3, signatuur: OTM: KVB PPA 523-528, fragment: 'uitnodiging voor de uitreiking van de prijs'.

¹⁸² Bedrijfsdocumentatie uitgeverij A. W. Sijthoff Amsterdam, 1850-2007, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 523:3, signatuur: OTM: KVB PPA 523-528; Twee logo's van A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij, met diens spreuk: *Altyt Waek Saem*.

¹⁸³ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 7.

de Duitse E. A. Seemann.¹⁸⁴ Deze vroege vormen van samenwerking met andere uitgeverijen zouden een basis vormen voor de reikwijdte van Sijthoffs fonds. In Duitsland, Engeland en Frankrijk werd door Sijthoff eind 19^e eeuw fotogravures en Griekse en Latijnse handschriften uitgegeven. Tussen 1903 en 1910 gaf A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij NV het *Breviario Grimani* uit in Nederland, Duitsland, Frankrijk en Italië.¹⁸⁵ Het *Breviario Grimani* is een Venetiaans getijdenboek van 1456 bladen, en Sijthoff reproduceerde het in kleur voor de Europese markt.

Ook was de uitgeverij succesvol in het publiceren van Nederlandse auteurs in populaire uitgaven (waaronder poëzie en liederen).¹⁸⁶ Tussen 1851 en 1951 had Sijthoff's Uitgeversmaatschappij 31 uitgaven in het genre muziek uitgebracht, en een veelvoud daarvan aan poëzie en gedichten.¹⁸⁷ In de jubileumuitgave van G. J. van der Lek staan ongeveer 153 uitgegeven gedichten/ poëzie tussen 1851 en 1951.¹⁸⁸ De uitgave van *Liedjes van en voor Neêrlands volk: oud en nieuw* van Brandts Buys en Marius Adrianus tussen 1873 en 1875 is hier een voorbeeld van, net als *Da Costa's complete dichtwerken* (1898) en Jacob van Lennep's *Poetische werken* uit 1882. Ook kinder- en jongerenliteratuur werd door Sijthoff uitgegeven, ongeveer 460 titels aan jeugdlectuur staan in van der Leks jubileumuitgave.¹⁸⁹ Sijthoff volgde trends in het boekenvak en schuwde verandering in het fonds niet.

Aan het begin van de twintigste eeuw, waarin kinderen meer aandacht zouden krijgen in de Europese samenleving en de literatuur, gaf hij de Nederlandse vertaling van het baanbrekende boek van Ellen Key, *De Eeuw van het Kind*, uit.¹⁹⁰ Hierin voorspelde de Zweedse Key een groeiende betrokkenheid bij de zorg voor kinderen. In Nederland zien we dit onder andere terugkomen in de afschaffing van de kinderarbeid en in 1901 door de invoering van de leerplicht.¹⁹¹ Ook de jeugdliteratuur ontwikkelde

---

¹⁸⁴ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 9-14.

¹⁸⁵ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 10.

¹⁸⁶ Maas, *Altyt Waek Saem*, pg. 9.

¹⁸⁷ Lek, A. W. *Sijthoff's Uitgeversmaatschappij*, pg. 47-55.

¹⁸⁸ Er staan 9 pagina's aan titels voor uitgegeven gedichten en poëzie in het jubileumboek. Elke pagina bevat gemiddeld 17 titels. De berekening van het aantal titels is gebaseerd op deze gemiddelde cijfers.

¹⁸⁹ Lek, A. W. *Sijthoff's Uitgeversmaatschappij*, pg. 56-82.

¹⁹⁰ Lek, A. W. *Sijthoff's Uitgeversmaatschappij*, pg. 118.

¹⁹¹ Ghesquière, R., Joosen, V. en Van Lierop-Debrauwer, H. (2014), *Het Land van Waan en Wijs, Geschiedenis van de Nederlandse Jeugdliteratuur*, Amsterdam: Uitgeverij Atlas Contact, pg. 34.

zich in die eeuw sterk, qua inhoud, vorm en status. Aan het begin van de twintigste eeuw ontstond een actief debat over wat het 'goede' kinderboek was. Key was daarin een spil en vond onder andere dat kinderen beschermd moesten worden, maar dat creativiteit, kennis en schoonheid belangrijk waren in de opvoeding en de kinderliteratuur.¹⁹²

In de twintigste eeuw werd de roman een van de grootste en belangrijkste genres die door Sijthoff werden uitgegeven. Dit zien we terug in de uitgaven: *De vrouw die gij mij gegeven hebt* van Hall Caine, vertaald uit het Engels door G. W. Elberts in 1932; *Levenswond* van Cora Westland (1933); *Ted Pentecost* van Howard Spring, vertaald uit het Engels door Myra Vreeland in 1950. In de tweede helft van deze eeuw blijft de roman een zeer belangrijk genre voor de uitgever. Binnen deze en andere genres werden reeksen en series steeds gebruikelijker. In de negentiende en begin twintigste eeuw zien we bij Sijthoff's Uitgeversmaatschappij verschillende series (of werken met meerdere afleveringen) in het fonds voorbijkomen. Bij de jubileumuitgave van Van der Lek zijn ongeveer 50 van de 612 titels van 'Romans en Novellen' serie-uitgaven.¹⁹³ Na 1950 bleven series populair bij de uitgever. Voorbeelden zijn boeken als *Praten met meneer* van E. R. Braithwaite, vertaald uit het Engels door Ary van Nierop in 1963, uit de reeks *De Gulden Spiegel*; *De Ibis-serie* uit de jaren '60; de *Accolade* serie en de *Vijfling* reeks van thrillerauteur Agatha Christie, ook vertaald uit het Engels.¹⁹⁴ Als we kijken naar de top 10 van meest vertaalde auteurs in Nederland aller tijden, dan zien we ook dat Christie bovenaan staat.

---

¹⁹² Ghesquière, *Het land van Waan en Wijs*, pg. 35.

¹⁹³ Lek, A. W. *Sijthoff's Uitgeversmaatschappij*, pg. 13-43.

¹⁹⁴ Picarta zoekresultaten, *Sijthoff en serie*, www.picarta.nl, geraadpleegd op 24-08-2016.

	"TOP 10" Author	
1	Christie Agatha	342
2	King Stephen	222
3	Konsalik Heinz Günther	180
4	Steel Danielle	165
5	Cookson Catherine	153
6	Blyton Enid	150
7	Hill Eric	148
8	Stine Robert L.	143
9	Davis Jim	135
10	Roberts Nora	134

Tabel 1. De top 10 van meest vertaalde auteurs in Nederland.¹⁹⁵

Blijkbaar verkochten haar boeken zo goed in Nederland dat ze steeds weer opnieuw vertaald werden. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij had er dus goed aan gedaan om de rechten voor deze vertalingen aan te kopen. Was dit geluk of had de uitgeverij een goed oog voor toekomstige succesuitgaven? Waarschijnlijk het laatste, we zagen dit gevoel voor succes en oog voor trends ook al bij de aankoop van de vertaalrechten van *De Eeuw van het Kind* van Ellen Key.

Vertalingen zijn een groot deel van het fonds van Sijthoff, al vanaf het ontstaan van de uitgeverij. Populaire genres als dichtwerken, toneelspelen en muziek kwamen in groten getale uit andere landen, maar het grootste genre in de vertalingen was de 'romans en novellen'.¹⁹⁶ Hier zien we 42 titels uit het Duits vertaald tussen 1836 en 1936 (jaar van verschijning in originele taal), 143 titels uit het Engels tussen 1836 en 1950, en 34 titels uit het Frans tussen 1883 en 1941.¹⁹⁷

Picarta is een goede bron om te zien welke boeken er door een uitgeverij werden uitgegeven in een jaar. Picarta is een online database die alle uitgegeven boeken, tijdschriften, overige geschreven stukken en zelfs illustraties en geluidsbronnen van een bepaalde zoekopdracht op een rijtje zetten. Als je bijvoorbeeld wilt weten hoeveel boeken van Agatha Christie in het jaar 1980 in Nederland zijn uitgegeven, typ je in 'Agatha Christie', vink je 'boeken' aan en voer je 1980 in bij 'jaar van publicatie'. Er kan ook op uitgever gezocht worden in een bepaalde tijdsperiode, om alle door die uitgever uitgebrachte boeken te vinden. De bevindingen bij Picarta laten zien dat vanaf de jaren

¹⁹⁵ Unesco, *Unesco translation index*, onder 'authors translated in a given country', www.unesco.org, geraadpleegd op 24-08-2016.

¹⁹⁶ Lek, A. W. *Sijthoff's Uitgeversmaatschappij*, pg. IX.

¹⁹⁷ Lek, A. W. *Sijthoff's Uitgeversmaatschappij*, pg. 28-41.

'70 van de twintigste eeuw een toename van uitgaven voornamelijk in het Engels, maar ook in het Frans en Duits plaatsvond.¹⁹⁸ In de jaren '50 en '60 werden werken van buitenlandse auteurs nog veel vertaald naar het Nederlands, maar in 1975 was opeens het merendeel van de titels Engelstalig.¹⁹⁹ Dit kan ook als reden hebben dat Picarta misschien geen onderscheid maakt tussen de verschillende uitgeverijen Sijthoff, en daarom ook de uitgaven van A. W. Sijthoff's International Publishing Company laat zien.

Twee uitgaven van A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij verdienen hier bijzondere aandacht. In 1929 bracht de uitgever al een sciencefiction roman uit, genaamd *Per raketvliegtuig naar de maan* van Otto Willy Gail, vertaald uit het Duits door P. F. J. A. Juliën.²⁰⁰ Dit boek werd ofwel onder het genre romans uitgegeven of, in van der Leks jubileumuitgave, onder jeugdlektuur, omdat de benaming sciencefiction nog niet gebruikelijk was in Nederland. Naast deze uitgave is er geen andere sciencefiction uitgave van Sijthoff bekend, tot de fusie met Luitingh plaatsvond. Daarnaast kocht in 1979 fiction-redacteur Willemien Hoogendijk 'via de bemiddeling van literair agent Henk Prins de rechten van *Duncton Wood*'²⁰¹ van auteur William Horwood. *De Duncton Saga*, zoals het boek in het Nederlands zou heten, was een eerste stap tot verdere verbreding van het roman-fonds. Het is het eerste (en op basis van dit onderzoek enige vindbare) fantasy boek dat duidelijk in de fondscatalogus van Sijthoff's Uitgeversmaatschappij werd genoemd. In 1981 kwam het door Liesbeth Kramer vertaalde boek uit in Nederland binnen het genre roman.²⁰²

De roman groeide dus uit tot een van de grootste en populairste genres binnen deze tak van Sijthoff's Uitgeversmaatschappij. Opmerkelijk is het grote aantal vertalingen dat Sijthoff uitbracht. Dit en Sijthoffs banden met buitenlandse uitgeverijen laat een interesse en focus op de buitenlandse boekenmarkt zien. Een focus die in de loop der tijd leek toe te nemen. We zagen al dat in de negentiende en begin twintigste eeuw het genre 'fantasy' nog niet in Nederland bestond zoals we dat nu kennen.

---

¹⁹⁸ Picarta zoekresultaten, uitgever: A. W. Sijthoff, jaartal: 1950-1989, www.picarta.nl, geraadpleegd op 24-08-2016.

¹⁹⁹ Picarta, uitgever: A. W. Sijthoff jaartal: 1950-1989, UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 24-08-2016.

²⁰⁰ Picarta, uitgever: A. W. Sijthoff jaartal: 1900-1950, UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 24-08-2016.

²⁰¹ Boekblad (1981) 'De Duncton Saga- een mollenavontuur', *Boekblad 5 juni 1981*.

²⁰² Picarta zoekresultaten, uitgever: Sijthoff en Duncton, www.picarta.nl, geraadpleegd op 24-08-2016.

Verhalend proza waar we nu van zeggen dat het ‘fantasy’, sciencefiction of horror is, werd toen waarschijnlijk bij de romans of jeugdliteratuur ondergebracht.

De geschiedenis van Uitgeverij Luitingh

Uitgeverij Luitingh werd in 1947 opgericht door Antonius Josephus Luitingh. Het bedrijf vestigde zich aan de Singel 388 in Amsterdam.²⁰³ Luitingh en zijn familie woonden zelf in het Noord-Hollandse Laren, waar ook de uitgeverij op 15 april 1966 naartoe zou verhuizen. Luitingh overleed op zeventigjarige leeftijd op 16 februari 1964 te Laren. Op 27 augustus 1965 trouwde Peter J. Houbolt met Francine N. Luitingh, dochter van A. J. Luitingh. Houbolt had de uitgeverij in 1964 overgenomen van zijn schoonvader, en zette het bedrijf samen met zijn schoonmoeder voort in Laren.²⁰⁴

Afbeelding 3. Dit is een postkaart die uitgeverij Luitingh naar klanten stuurde toen de uitgeverij 'vanwege de voortdurende groei' van haar fonds verhuisde van Amsterdam naar dit pand in Laren. De originele kaart is te vinden in de bedrijfsdocumentatiemap.

205

In 1968 werd uitgeverij Luitingh een Naamloze Vennootschap (Luitingh N.V.) onder leiding van weduwe N. Luitingh-Zetstra en schoonzoon P. J. Houbolt.²⁰⁶ Novapres,

²⁰³ Nieuws- en advertentieblad, ‘Het nieuwe boek van James Hilton, Gevangenen van het verleden’, *De Gooi- en Eemlander*, 24-11-1949.

²⁰⁴ Onbekende auteur, ‘Familieberichten’, *De Telegraaf*, 28-08-1965.

²⁰⁵ Afb. 1. Postkaart van uitgeverij Luitingh met aankondiging van de verhuizing in 1966, Bedrijfsdocumentatie Luitingh Utrecht, 1946-2008, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 239:24 signatuur: OTM: KVB PPA 239:24-25.

²⁰⁶ Nieuwsblad voor den Boekhandel, *Lijst van uitgevers*, 08-02-1968.

Skarabee en Boek Promotions waren een imprint van Luitingh (kleinere, gespecialiseerde delen van de uitgeverij). Novapres was ontstaan met de uitgeverij, Skarabee in 1970 uit De Combinatie Uitgeversmaatschappij en Boek Promotions in 1974. Novapres hield zich bezig met vertaalde werken, Skarabee gaf stripboeken en pockets uit en Boek Promotions gaf non-fictie uit.²⁰⁷ In 1979 begonnen onderhandelingen over de overname van Luitingh N.V. door Kluwer N.V. uit Deventer, en op 29 november werd een overeenkomst bereikt. De samenwerking zou tot stand gebracht worden door overname van alle aandelen van Luitingh en bijbehorende uitgeverijen door Kluwer. Het aantal personeelsleden van Luitingh bedroeg op dat moment twaalf. Aangezien de werkzaamheden op de toenmalige voet werden voortgezet, had de overname geen grote gevolgen voor het personeel. De toenmalige directie van Luitingh zou aanblijven.²⁰⁸

In 1980 trekt Peter Houbolt zich terug uit het bedrijf na overname van Kluwer voor 10 miljoen gulden en koopt *Boek Promotions* terug. Houbolt had gehoopt op een vorm van samenwerking met Bruna na Kluwers overname, maar toen dit niet doorging besloot hij zelf verder te gaan met *Boek Promotions* als nieuwe uitgeverij.²⁰⁹ Houbolt vertelt in een artikel in het *Nieuwsblad voor den Boekhandel* in 1979:

‘Hoewel we goed draaien, voorzag ik vanwege allerlei concentraties in de distributiesfeer, de toenemende invloed van de boekenclubs en de bedreiging van de vaste prijs op den duur voor ons toch de nodige problemen. (...) Kluwer stond [voor de overname] op het punt om de Amerikaanse uitgeverij Stein&Day over te nemen, hetgeen voor mij aantrekkelijke perspectieven bood om in Amerika (we hebben, zoals je weet, nogal wat Amerikaanse auteurs in het fonds) nog meer voet aan de grond te krijgen. (...) En ten slotte meende ik voor het Luitingh-fonds ook goede kansen te mogen verwachten op grond van Kluwers 50% participatie

---

²⁰⁷ Bibliopolis, Personen: *J. Houbolt*, www.bibliopolis.nl, geraadpleegd op 03-03-2017.

²⁰⁸ *Nieuwsblad voor den Boekhandel*, *Overname Luitingh door Kluwer*, 29-11-1979.

²⁰⁹ Roland Bekking, ‘Peter Houbolt trekt zich terug uit Kluwer, Boek Promotions teruggekocht’, *Nieuwsblad voor den Boekhandel*, 12-06-1980.

in de Nederlandse Boeken Club en (een veel geringere) deelneming in de ECI.’²¹⁰

Dat de fusie voor Houbolt niet opleverde wat hij had verwacht is wel duidelijk. De 50% participatie in de Nederlandse Boeken Club en de deelneming in de ECI zouden voor de uitgeverij erg winstgevend zijn geweest. De Nederlandse Boeken Club zorgde in de jaren '70 voor een vijfde van alle afzet van 'algemene boeken' (dus geen leerboeken) op de Nederlandse markt.²¹¹ Als je als uitgeverij in de NBC een zegje had, kon dat voor een grote verkooptoenamen zorgen. Ook het ECI is (nog steeds) een boekenclub die in Nederland en Vlaanderen actief was. In 1986 zou de ECI de NBC overnemen.²¹² Blijkbaar viel de realiteit tegen voor Houbolt, die door de boekenclubs een betere verkoop voor Luitingh had verwacht.

Op 15 januari 1982 verhuisden de uitgeverijen L.J. Veen B.V., Luitingh B.V., Skarabee B.V., Novapres B.V. samen naar Maliebaan 45 in Utrecht. 'De verwachting is dat een gezamenlijke inspanning in de komende jaren betere kansen op een slagvaardig uitgavebeleid, gericht op een gezonde autonome groei, biedt. De fondsvorming van beide uitgeverijen blijft echter gescheiden.'²¹³ Kennelijk waren de uitgevers uit op versterking. Novapres ging als zelfstandige uitgeverij van veelal vertaalde lectuur verder in 1987. In 1989 fuseerden de uitgeverij Luitingh (samen met Skarabee B.V.) met A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij tot één bedrijf dat zich vestigde in Amsterdam: Luitingh-Sijthoff.

Luitinghs fonds

De fondscatalogi, die bewaard worden in Bijzondere Collecties van de UvA, geven een goed beeld van de verdere ontwikkeling van het fonds.²¹⁴ Ook Luitingh gaf vanaf de start

---

²¹⁰ Roland Bekking, 'Sombere vooruitzichten voor verdere expansie bij Kluwer', *Nieuwsblad voor den Boekhandel*, 26-06-1980.

²¹¹ Stichting Speurwerk (1981), *Boekenvakboek, Cijfergids voor de informatiesektor 1980*. Amsterdam, pg. 143.

²¹² Neerlandia jaargang 90 no. 1 (1986), *ECI slorpt NBC op*, pg. 21, 22.

²¹³ Bedrijfsdocumentatie Luitingh Utrecht, 1946-2008, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 239:24 signatuur: OTM: KVB PPA 239:24-25, fragment uit *Boekblad* 11 dec 1981, verhuisbericht 1981.

²¹⁴ Bedrijfsdocumentatie Luitingh Utrecht, 1946-2008, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 239:24 signatuur: OTM: KVB PPA 239:24-25.

van de uitgeverij een breed scala aan genres uit, waaronder romans, non-fictie, kinderboeken, vertalingen, hobby- en kookboeken. In *Boekblad* van 11 december 1981 staat het volgende: 'Uitgeverij Luitingh geeft onder meer romans en kookboeken uit alsmede boeken op het gebied van hobby en vrije tijd; is ook uitgeefster van het Guinness Record-boek.'²¹⁵ Uitgeverij L.J. Veen (waarmee Luitingh ook samenvoegde in 1979) was een snel groeiende uitgeverij van o.a. oorspronkelijke en vertaalde literatuur, klassieken, thrillers en non-fictie.²¹⁶ Net als Sijthoff bracht Luitingh regelmatig vertaalde werken, voornamelijk uit het Engels en Amerikaans, uit op de Nederlandse markt. Het jaar na de oprichting, 1948, zijn er bij Picarta 5 uitgaven te vinden van de uitgever. Daarvan zijn er 2 vertaald uit het Engels, 2 oorspronkelijk Nederlands, en 1 uitgave vertaald uit het Zweeds. In 1968 waren bijvoorbeeld alle uitgaven (9) die in Picarta te vinden zijn onder uitgeverij Luitingh vertalingen uit het Engels en Amerikaans. In 1988, vlak voor de fusie met Sijthoff, waren 53 van de 62 uitgaven die bij Picarta te vinden zijn vertalingen uit het Engels en Amerikaans, 1 uitgave was uit het Duits vertaald, en 1 uit het Russisch. De overige 7 uitgaven waren van Nederlandse bodem.²¹⁷ Vertalingen lijken de fondsljst van Uitgeverij Luitingh te domineren, van de oprichting tot de fusie.

Rond de jaren '70 en '80 is er een opvallende opkomst van sciencefiction uitgaven bij de uitgeverij, zoals *Orbit 1* van Damon Knight (1980). In het voorjaar van 1974 verschijnt de eerste horrorliteratuur in haar fondsljst, *Het gedoemde dorp* van B. R. Bruss.²¹⁸ Een paar uitgaven verder dat jaar zien we Bram Stoker's *Het juweel met de zeven sterren*. Daarvoor werd er nog nauwelijks onderscheid gemaakt tussen deze genres. Ze werden onder 'romans' of 'spanningboeken' geschaard. Vanaf de jaren '70 blijft het aantal sciencefiction- en horrorboeken in de fondsljsten stijgen. In het voorjaar

---

Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, 1960-2000, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff.

²¹⁵ Bedrijfsdocumentatie Luitingh Utrecht, 1946-2008, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 239:24 signatuur: OTM: KVB PPA 239:24-25, fragment uit *Boekblad* 11-12-1981.

²¹⁶ Bedrijfsdocumentatie Luitingh Utrecht, 1946-2008, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 239:24 signatuur: OTM: KVB PPA 239:24-25, fragment uit *Boekblad* 11-12-1981.

²¹⁷ Picarta zoekresultaten, uitgever: *Luitingh* jaartal: 1968-1988, via de website van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 09-09-2016.

²¹⁸ Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, 1960-2000, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff, map *Diversen 1960-*, fondsljsten 1960-1977.

van 1974 werd ook voor het eerst een sciencefiction paperback uitgegeven, daarvoor bestond het aanbod van dit genre bij Luitingh uit pocketboeken. In het najaar van 1972 bood de uitgever 19 sciencefiction pocketboeken aan, in het najaar van 1974 waren het 26 sf pocketboeken, 8 sf paperbacks en 6 horrorboeken, en in het jaar 1977 27 sf pockets, 25 sf paperbacks en 13 horrorboeken.²¹⁹ In het najaar van 1980 zien we als eerst het fantasy genre (UGI code 410) op de fondsl lijst van Luitingh Utrecht verschijnen.²²⁰ Toen gaven ze zelf nog niks onder die UGI code uit, pas zes jaar later publiceerde de uitgever haar eerste fantasy-roman, *Staatjager's zang* van Tad Williams.²²¹ Een boek over pratende katten die een avontuur beleven, dat wordt geschaard onder het genre roman.²²²

Net als A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij is Uitgeverij Luitingh een uitgeverij met een breed palet aan uitgaven, waaronder veel romans. In zijn artikel voor het *Nieuwsblad voor den Boekhandel* (de voorloper van *Boekblad*) in 1980 omschrijft Roland Bekking het fonds van Luitingh als populaire literatuur: 'Het fonds van Luitingh mag als populair worden gekwalificeerd'²²³, een focus op trends die we ook terugzien bij Sijthoff's. En er is in deze jaren duidelijk een langzame verschuiving te zien naar de nieuwe en populaire genres: horror, sciencefiction en uiteindelijk fantasy. Deze zelfde uitgangspunten (breed fonds, vertalingen uit het buitenland en populaire literatuur) voor het fonds van beide uitgeverijen hebben wellicht bijgedragen aan de fusie tussen de twee in 1989. Luitingh had zich deze 'nieuwe genres' eigengemaakt. Onderstaande tabel is afgeleid van de tabel uit de SF-Special van *Boekblad* 28 augustus 1981. Deze is iets ingekort en aangepast ter verduidelijking van de cijfers.

---

²¹⁹ Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, 1960-2000, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff, map *Diversen 1960-*, fondsl ijsten 1960-1977, folder aanbieding voorjaar 1974.

²²⁰ Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, 1960-2000, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff, map *Diversen 1960-*, fondsl ijsten 1978-1987, folder aanbieding najaar 1980.

²²¹ Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, 1960-2000, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff, map *Diversen 1960-*, fondsl ijsten 1996-1998, folders *Dromen & Demonen*.

²²² Uitgeverij Luitingh (1986), advertentie: 'Voor iedere kattenliefhebber en fantasylezer', in: *NRC Handelsblad*, 06-06-1986.

²²³ Roland Bekking, 'Peter Houbolt trekt zich terug uit Kluwer, Boek Promotions teruggekocht', *Nieuwsblad voor den Boekhandel*, 12-06-1980.

SF-uitgevers in cijfers

Uitgeverij	Leverbare titels	Nieuwe titels p jaar	Gemiddelde oplage	Ontwikkeling van de sf-productie
Spectrum	50	10	Pockets: 10 000	Stabiliseren
Bruna	40 pockets 15 groot	15	Minstens 5 000	Pockets inkrimpen Paperbacks uitbr.
Meulenhoff	85 fiction	12	Pockets: ca 15 000 Paperbs: ca 17 500	Stabiliseren
Luitingh	23	2	5 000	In bezinning over nieuwe aanpak
Fontein	5	2	4 000	Stabiliseren
Elsevier	16 pockets 33 paperbs	0	Pockets: 8 000 Paperbacks: 6 000	Niks nieuws, lopend fonds aanhouden
Gradivus	26	18	5 000	Uitbreiden
CentriPress	20	8 à 10	4 000 à 5 000	Stabiliseren
Elmar	20	4	5 000 à 10 000	Stabiliseren

224

In de tabel is te zien hoeveel leverbare sciencefictionboeken elke uitgeverij uitbracht in 1980, de oplage en ontwikkeling van sf-productie. De tabel laat zien welke uitgevers sciencefiction uitgeven, hoe groot dit fonds is van elke uitgeverij en wat voor toekomstperspectief de uitgevers hebben. De jaartallen staan voor het jaar waarin de betreffende uitgeverij begon met de sf-uitgaven. Een korte beschrijving volgt nu.

Uitgeverij Luitingh begon in 1969 met 23 titels met een gemiddelde oplage van 5000, waar 2 nieuwe titels per jaar bij kwamen. Ten slotte wordt vermeld dat Luitingh zich aan het bezinnen is over een nieuwe aanpak. Of dit betekent dat het sf-fonds goed loopt of slecht is niet duidelijk. De uitgeverijen zijn geordend op jaar van eerste verschijning van de sf-uitgaven. Uitgeverijen Het Spectrum, Brunna, Meulenhoff en Gradivus hebben een groter sf-fonds.

Fonds Luitingh-Sijthoff

In 1989 fuseerden de twee uitgeverijen tot één bedrijf dat zich vestigde in Amsterdam: Luitingh-Sijthoff. Het fonds van elk van de twee gefuseerde uitgevers werd waar het kon in de nieuwe firma opgenomen, de interesse voor de 'populaire' literatuur bleef ook daarna toenemen. De detectives en thrillers bleven sterk aanwezig in de fondslijst. Vanuit de nieuwe uitgeverij, in 1989, werd het fonds 'Dromen en Demonen' opgezet. Dit

²²⁴ Bijsen, J. en Van Wezel, R. (1981), 'SF-Special', *Boekblad*, 28-08-1981.

was een geheel aparte fondslijst voor fantasy en sciencefiction uitgaven, met eigen folders (genaamd *Dromen & Demonen*) en zelfs een eigen nieuwsbrief.²²⁵ Deze folders waren bedoeld voor de boekverkoper, en werden gepresenteerd als een 'gratis, enthousiasmerend, halfjaarlijks magazine'. Hanca Leppink, al directeur van Luitingh-Sijthoff vanaf de fusie, zegt in het voorwoord van de folder uit najaar 1996 het volgende:

'In 1980 publiceerde (toen nog) Luitingh haar eerste fantasy-roman: **Staartjagers Zang** van de destijds onbekende Tad Williams. Deze werd gevolgd door vele sf- en fantasy-successen (...). In tien jaar is Luitingh-Sijthoff uitgegroeid tot marktleider op het gebied van epische fantasy.'²²⁶

Staartjagers zang is een verhaal over een kat die avonturen beleeft. Picarta beschrijft het boek als 'alternatief realisme' met vergelijkbare elementen die ook in *Gulliver's Travels*, *Alice in Wonderland* en *The Lord of the Rings* voorkomen.²²⁷ In 1992 werd het fonds *Dromen en Demonen* omgedoopt tot *Luitingh Fantasy*. Hiermee ging het fantasyfonds door, en het loopt nog steeds onder die naam.

Het fantasyfonds werd in de folder *Dromen & Demonen* dus naar de boekverkoper gepresenteerd als succesvol. Sinds de fusie wordt het fonds van sciencefiction, fantasy en horror groter, hoewel de groei van sf-literatuur in vergelijking wat langzamer ging.²²⁸ In 1990 gaf Luitingh-Sijthoff de *Encyclopedie van de fantastische film* uit, waar 3300 films worden beschreven die tot een van die drie genres (fantasy, sciencefiction en horror) behoren, van sprookjesfilms tot horror.²²⁹ De hoogtijdagen van sciencefiction op de Nederlandse markt liggen ergens in de jaren '80 en '90.²³⁰ Er worden vanaf die periode ook meer fantasy-auteurs door Luitingh-Sijthoff vertaald en

---

²²⁵ Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, 1960-2000, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff, map *Diversen 1960-*, fondslijsten 1996-1998, folders *Dromen & Demonen*.

²²⁶ Hanca Leppink, *Dromen & Demonen*, folder najaar 1996, pg. 1.

²²⁷ Picarta zoekresultaten, titel: *Staartjagers Zang*, via de UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 20-09-2016.

²²⁸ Picarta, zoekresultaten: *sciencefiction*, en: *fantasy*, periode 1990-2016, via de website van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 20-09-2016.

²²⁹ Picarta zoekresultaten, uitgever: *Luitingh-Sijthoff* trefwoord: *fantasy*, via de website van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 20-09-2016.

²³⁰ Picarta, *Luitingh-Sijthoff, fantasy*, www.picarta.nl, 20-09-2016.

uitgegeven. Vanaf eind jaren '80 worden bijvoorbeeld de auteurs Robert Jordan, Katharine Kerr, Greg Keyes, David B. Coe en het duo Margaret Weis & Tracy Hickman door onder andere Luitingh in Nederland uitgegeven.²³¹ Hanca Leppink ging door met het uitbreiden van dit fonds in de jaren '90 en na 2000.

De website [Speurwerk.nl](http://www.speurwerk.nl) (van Stichting Speurwerk betreffende het boek) gaf informatie over de populariteit van auteurs in de periode 1990-2005. Auteurs zijn daar op basis van de verkoopcijfers gerangschikt in top 10 lijstjes per jaar. De site bestaat niet meer, maar de data is nog steeds te raadplegen via archive.org. In het jaar 2000 zien we bijvoorbeeld dat auteur Stephen King, uitgegeven door Luitingh-Sijthoff, op de 2^e plaats stond van meest verkochte auteurs in Nederland. De uitgeverij stond nog twee keer in dezelfde lijst met auteur Mo Hayder (6^e en 7^e plaats). In deze lijst zien we dat vooral spanningboeken (thrillers, detectives) goed worden verkocht.²³² Het is niet verwonderlijk dat Luitingh-Sijthoff zich ging richten op de spannende literatuur. Met in het jaar 1997 al 14% van de 1014 miljoen gulden (141,96 miljoen gulden) omzet die aan het overkoepelende genre 'spanning' (waarin de genres thriller, detective, fantasy, sciencefiction en horror zitten) verbonden zat was het spannende boek erg interessant om uit te geven, en nog steeds.²³³

Ook het aantal fantasyuitgaven nam toe, dat begon al met het fonds van *Dromen & Demonen*. Ten tijde van het millenium geeft Luitingh-Sijthoff onder andere de Nederlandse vertalingen van de boeken van Tad Williams, Robin Hobb, Terry Goodkind, Neil Gaiman, Stephen Donaldson, George R.R. Martin, Bernhard Hennen en Stephen King uit.²³⁴ In 2003 en 2004 bracht Luitingh-Sijthoff boeken van Diane Duane uit, met als hoofdonderwerp de magie van tovenaars en heksen.²³⁵ Dit onderwerp binnen de fantasy was toen erg populair bij uitgeverij en lezers, waarschijnlijk kan dat mede toegeschreven

---

²³¹ Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, 1960-2000, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff, map: 'Vers voor de pers' 1988-2000.

²³² Stichting Speurwerk, *Top-auteurs in het tweede kwartaal van 2000*, www.speurwerk.nl via archive.org, geraadpleegd op 20-09-2016.

²³³ Stichting Speurwerk, *Algemene boekenmarkt 1997 naar genre*, (www.speurwerk.nl) via www.archive.org, geraadpleegd op 20-09-2016.

²³⁴ Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, 1960-2000, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff, map *Prospectussen*, fondslijsten vanaf 2000.

²³⁵ Picarta zoekresultaten, uitgever: *Luitingh-Sijthoff* trefwoord: *fantasy*, via de website van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 20-09-2016.

worden aan het succes van de *Harry Potter* boeken van J. K. Rowling. Ook de werken van Stephen Donaldson werden toen door Luitingh-Sijthoff vertaald en uitgegeven.²³⁶ Opmerkelijk is weer dat het gros van de uitgaven in deze periode vertaalde werken waren. Luitingh-Sijthoff haalde de fantasy literatuur niet uit eigen land, maar vooral uit Engeland en Amerika.

In de eenentwintigste eeuw wordt door Luitingh-Sijthoff heel af en toe ook een Nederlandse auteur die fantasy schrijft gepubliceerd, bijvoorbeeld Thomas Olde Heuvelt met zijn internationale hit *Hex* (2013).²³⁷ Dit is een thrillerachtig boek dat gaat over een eeuwenoude vloek die op een dorp rust. *Hex* is een goed voorbeeld van een 'kruisbestuiving' tussen genres, het kan geschaard worden onder het genre fantasy, maar ook onder horror of thriller. Ook het fantasydebut van Jürgen Snoeren wordt door de uitgever geprezen in de catalogus, *De Demon van Felswyck* (2016).²³⁸ Naast een episch fantasyverhaal bevat dit boek veel spanningselementen.

Conclusie

De ontwikkelingen van eerst A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij en Uitgeverij Luitingh voor de fusie laten zien dat deze bedrijven met de tijd flink zijn gegroeid. Sijthoffs banden met buitenlandse drukkers, uitgevers en boekverkopers waren een fundament voor het internationale karakter van de hedendaagse uitgeverij. Luitinghs vroege focus op hobby, sciencefiction en fantasy boeken lijkt ook sterk aanwezig in de gefuseerde uitgeverij. Beide uitgeverijen waren al bezig met vertalingen uit onder andere het Engels, Duits en Frans. De fusie in 1989 heeft gezorgd voor een groot bedrijf dat de genres fantasy en sciencefiction in Nederland (mede) zichtbaar heeft gemaakt. Uit het onderzoek blijkt wel dat Luitinghs fonds na de fusie meer de koers heeft bepaald voor de uitgeverij.

Luitingh-Sijthoff is zich na de fusie gaan richten op spanningboeken, populaire uitgaven en bleef veel vertalen uit het buitenland. De meeste fantasyliteratuur die in de Nederlandstalige gebieden wordt uitgegeven komt ook uit het buitenland, voornamelijk uit Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. Het lijkt alsof de fantasy 'trend' pas de

---

²³⁶ Picarta, *Luitingh-Sijthoff, fantasy*, www.picarta.nl, 20-09-2016.

²³⁷ Picarta zoekresultaten, titelwoorden: *Hex* periode: 2013, via de website van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 20-09-2016.

²³⁸ Catalogus Luitingh-Sijthoff, zomer 2016, *Fantasy*, pg. 75.

laatste jaren (sinds 2010 ongeveer) ook bij de Nederlandse auteurs aan het doordringen is. Want van de vele fantasy en sciencefiction auteurs die Luitingh-Sijthoff uitgeeft is er een enkeling Nederlands (Olde Heuvelt en Snoeren), en het gros Amerikaans(e).

Vanaf 1997 verschijnt de boekenreeks *Het Lied van Ijs en Vuur* in de fondscataloguslijst van Luitingh-Sijthoff. Het echte wereldwijde fenomeen voor zijn verhalen begint echter pas rond 2010/2011, als de tv-serie wordt aangeboden. In het volgende hoofdstuk wordt hier aandacht aan besteed: aan de aankoop van de boeken door Luitingh-Sijthoff en de ontvangst op de Nederlandse markt.

HS. 4, *A Song of Ice and Fire* naar Nederland: *Het Lied van Ijs en Vuur*

Inleiding

Van de vele soorten fantasy boeken en tv-series die er zijn gemaakt zijn er maar een paar zo populair geworden als (A) *Game of Thrones*. Het is moeilijk om erachter te komen hoeveel deze serie wordt gelezen, toch wordt hiertoe een poging gedaan. Dit hoofdstuk houdt zich verder bezig met de uitgave van de serie in Nederland. Engelstalige boeken worden veel in Nederland gelezen en uitgegeven, zo ook *Het Lied van Ijs en Vuur*. Waarom is de serie door Luitingh-Sijthoff aangekocht en hoe stond het grofweg met de verkoopcijfers? Wat waren de gelijktijdige aankopen en uitgaven van de uitgever in het fantasy genre? En welke conclusies kunnen we hieruit halen?

Ook wordt gekeken naar welke invloed de vertaler had op de uitgave van de reeks. Als vertaler moet je soms moeilijke keuzes maken, bijvoorbeeld of je eigennamen, plaatsnamen of zelfbedachte woorden van de auteur origineel laat of toch vertaalt. Volgens Jacques Post werden normaal gesproken dit soort onderdelen automatisch naar het Nederlands vertaald, dit was bijvoorbeeld het geval bij Max Schucharts vertalingen van de boeken van Tolkien, maar de afgelopen tijd wordt er steeds meer door auteurs op aangedrongen dat bijvoorbeeld eigennamen onveranderd moeten blijven.²³⁹

Door bovenstaande te onderzoeken en te beantwoorden komen we erachter hoe en waarom *A Song of Ice and Fire* bij uitgeverij Luitingh-Sijthoff terecht is gekomen, en krijgen we hopelijk meer inzicht in de ontwikkeling van het fantasy genre in Nederland. Samen met het onderzoek naar het mediafenomeen van *Game of Thrones*, het fantasygenre in hoofdstuk 2 en de geschiedenis van de uitgeverij in hoofdstuk 3 wordt er aan het einde van dit hoofdstuk een beeld geschetst van dit nog nauwelijks onderzochte maar groeiende genre in de Nederlandse boekenmarkt.

De uitgever en de vertaling

Vanaf het najaar van 1997 duiken bij Luitingh-Sijthoff de boeken van George R.R. Martin op, en werd het eerste boek *Het Spel der Tronen* groot aangekondigd.²⁴⁰ In de folder

---

²³⁹ Post, interview 22-02-2017.

²⁴⁰ Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, 1960-2000, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff, map *Diversen 1960-*, map *aanbiedingen fantasy e.a. 1996-1998*, Folder voorjaar 1997: Fantasy, Horror, Sciencefiction.

stond namelijk:

‘Dit boek is een traditionele strijd tussen goed en kwaad, geen queste naar magische voorwerpen, geen Tolkien-navolging. Martin schrijft over vriendschap en familiebanden, en drie trotse geslachten die strijden om de troon. (...) De afwisseling van scènes, de schitterende stijl en de onvergetelijke hoofdpersonen maken dit boek tot een echte *page turner*.’²⁴¹

Het fantasy genre werd in de jaren '90 steeds meer gepromoot op de Nederlandse markt, door reclame en folders voor boekwinkels en consumenten, en dat beperkte zich niet alleen tot literatuur. Er werd door de pers en de uitgevers ook aandacht besteed aan evenementen en films van de genres die verwacht werden.²⁴² Destijds was Jacques Post nog uitgever bij uitgeverij Meulenhoff (van 1990 t/m 2004), daar deed hij het fonds Meulenhoff-Uitgeverij M (waar de sf-reeks Msf (Meulenhoff sf) onder viel²⁴³) en vanaf 2002 was hij uitgeefdirecteur van Meulenhoff/Boekerij.²⁴⁴ Voor dit hoofdstuk is onder meer gebruik gemaakt van een interview met Jacques Post, die vanaf 2004 uitgever werd bij Luitingh-Sijthoff en zich onder andere met het fantasyfonds van de uitgeverij ging bezighouden.²⁴⁵

Post legt uit dat de vertalingen van de reeks van George R.R. Martin niet als geheel zijn aangekocht door Luitingh-Sijthoff. Voor de vervolgtitels zijn er steeds nieuwe afspraken gemaakt wanneer een nieuw boek uitkwam.²⁴⁶ Hoewel de regels hierover per auteur en/of agent verschillen is dit niet heel gek, normaal gesproken wordt er door de uitgeverij ingezet op het debuut van een auteur, en wordt naar aanleiding van de verkoopresultaten bepaald of de rechten voor de vervolgtitels ook aangekocht worden. De rechten op de boeken van *A Song of Ice and Fire* worden ook telkens apart ingekocht, mede door de eisen van George R.R. Martin. Post zegt hierover het volgende:

---

²⁴¹ Dromen & Demonen, *George R.R. Martin Het Spel der Tronen*, aankondiging in folder voorjaar 1997, pg. 8.

²⁴² Fondscatalogi Luitingh-Sijthoff, *Diversen 1960-*, Map aanbiedingen fantasy e.a. 1996-1998, Folder najaar 1997: Fantasy, Horror, Sciencefiction.

²⁴³ De boekenplank, *J.M. Meulenhoff/Uitgeverij M/Mynx*, www.deboekenplank.nl. geraadpleegd op 18-05-2017.

²⁴⁴ Post, interview 22-02-2017.

²⁴⁵ Post, interview 22-02-2017.

²⁴⁶ Post, interview 22-02-2017.

‘Het voorschot met betrekking tot [George R.R.] Martin/SOIAF is hoog en met betrekking tot Martin wil zijn agent per boek voort. Eerlijk gezegd verschillen de ‘regels’ per auteur/agent.’²⁴⁷

Het voorschotbedrag zelf wordt niet genoemd door Post. Dat Martin een veeleisende auteur is blijkt ook uit zijn houding ten opzichte van deadlines. Het zesde boek in de serie, *The Winds of Winter* laat bijvoorbeeld sinds de uitgave van deel 5, *A Dance with Dragons* in 2011 al zes jaar op zich wachten, en in april 2017 is er nog steeds geen nieuws over een mogelijke publicatiedatum.²⁴⁸

Het was min of meer vanzelfsprekend dat vertaalster Renée Vink de boeken van George R.R. Martin zou vertalen. In de tijd dat de rechten werden aangekocht werd ze al gezien als gerenommeerd vertaalster. Volgens Jacques Post:

‘Martin-vertaalster Renee Vink is/was een gerenommeerd vertaalster die al decennia hoogwaardig werk levert en was bij het eerste boek beschikbaar. Vink kan alles aan, er werd, voor zover ik weet, niet eens over gesproken.’²⁴⁹

Vink begon met vertalen in 1977 als freelancer en ging vanaf 1985 verder onder ‘Vink vertalingen en Tekstproductie’.²⁵⁰ Ze vertaalde Zweedse, Noorse, Duitse en Engelse boeken naar het Nederlands, en doet dit nog steeds. Het begon bij het vertalen van Scandinavische literatuur voor Vink, maar ze ging steeds meer fantasyboeken vertalen in de loop der tijd. De website fantasywereld.nl hield in 2014 een interview met haar hierover. *Harpspeler in de wind* van Patricia McKillip (Sirius & Siderius, 1986) was het eerste fantasyboek dat ze in het Nederlands vertaalde.²⁵¹ In het interview met fantasywereld.nl vertelt ze hoe ze begonnen is met fantasy vertalen:

---

²⁴⁷ Post, interview 22-02-2017.

²⁴⁸ Barnett, D. (2017), ‘Let's just say it: George RR Martin needs to get on with *The Winds of Winter*’, in: *The Guardian*, 12-05-2017.

²⁴⁹ Post, interview 22-02-2017.

²⁵⁰ LinkedIn Renée C. Vink, www.linkedin.nl, geraadpleegd op 21-04-2017.

²⁵¹ Cobben, D. (2014), *Interview met Renée Vink*, www.fantasywereld.nl, 14-08-2014 ; Picarta zoekresultaten, trefwoord algemeen: *Renee Vink*, via de website van de

‘Het was het derde deel van de Morgon van Hed-trilogie, waarvan de eerste twee delen al door iemand anders waren vertaald. De uitgever, Jan Sijmen Bakker (die mij kende sinds hij in 1983 een Tolkien-herdenkingsbundel had uitgegeven dat door mij was geredigeerd), was niet tevreden met die vertalingen. (...) Toen het resultaat zijn kritiek doorstond, vroeg hij mij of ik het derde deel van de trilogie voor mijn rekening wilde nemen, wat ik gedaan heb. Zo ben ik erin gerold.’

Daarna heeft Vink onder andere de boeken van fantasyauteurs Guy Gavriel Kay (o.a. de reeks *Het Fionavar Tapijt* 1990 en *Tigana* 1991), Marion Bradley (o.a. *De vrouwe van Avalon* 1997), Steven Erikson (o.a. de reeks *Het Spel der Goden* 2009) en de verschillende werken van J.R.R. Tolkien (o.a. *De hobbit, de avontuurlijke reis van Bilbo, Gandalf de tovenaer en dertien dwergen* uit 2015) vertaald voor de Nederlandse markt.²⁵²

Over de vertalingen van *A Song of Ice and Fire* zegt Vink het volgende: ‘De boeken van Martin zijn fijn om te vertalen: ze zijn heel vlot geschreven en ik erger me zelden aan slechte zinsconstructies en al te bloemrijke taal.’²⁵³ Luitingh-Sijthoff heeft het aan Vink overgelaten om beslissingen te maken wat betreft de vertalingen. Wel heeft ze contact gehad met de auteur over de betekenis van sommige woorden. Ze zegt:

‘Met de meeste auteurs kun je via de uitgever wel contact opnemen, en over het algemeen vinden ze het leuk als je vragen stelt. Zo heb ik onder andere contact gehad met George Martin, Guy Gavriel Kay en Mark Lawrence. Maar de vragen gaan over het algemeen niet over ‘diepere lagen’. Als een auteur ergens een diepere bedoeling mee heeft, kun je dat toch niet gaan uitleggen: je moet vertalen wat er staat, en wanneer je de taal waaruit je vertaalt

---

Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 10-05-2017.

²⁵² Picarta, trefwoord algemeen: *Renee Vink*, via de website van de UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 10-05-2017.

²⁵³ Cobben, *Interview met Vink*, 14-08-2014.

meester bent, dan zie je wel of iets gelaagd is en probeer je dat in je vertaling over te brengen.’²⁵⁴

Vink heeft er samen met de uitgeverij voor gekozen om plaatsnamen zoals ‘Kingslanding’ en ‘Red Fork’ naar ‘Koningslanding’ en ‘Rode Vork’ te vertalen, maar eigennamen en titels (‘Ser Waymar Roys’ en ‘Maester Aemon’) origineel te laten. Luitingh-Sijthoff wilde de boektitels ook in het Nederlands vertaald hebben dus heeft ze dat gedaan, hoewel hier van lezers kritiek over kan komen. In het interview verdedigt ze dit:

‘En dat wil ik wel even kwijt tegen al die mensen die er op internetfora tegen fulmineren dat de namen in Martins Het lied van ijs en vuur vertaald zijn: in dit geval wilde de uitgever graag dat ik de namen zou vertalen, zoals meestal het geval is bij fantasyboeken die in een andere wereld spelen.’²⁵⁵

Vermoedelijk is deze keuze gemaakt omdat de plaatsnamen in *A Song of Ice and Fire* makkelijk te vertalen zijn, terwijl de eigennamen en titulatuur erg lastig te vertalen zijn.

De verkoop van Het Lied van Ijs en Vuur in Nederland

Sinds de eerste uitgave van *Het Lied van Ijs en Vuur* in 1997 zijn de boeken meerdere keren herdrukt. Deze boeken worden tot de dag van vandaag (2017) uitgegeven, en er worden nog steeds nieuwe delen verwacht van de Amerikaanse schrijver. Van *Het Spel der Tronen* is in 2017 al de 42^e druk uitgekomen op de Nederlandse markt.²⁵⁶ In 2016 is de 27^e druk van *De Strijd der Koningen* (deel 2) uitgekomen.²⁵⁷ Van *Een Storm van Zwaarden, Staal en Sneeuw* kwam in 2017 de 25^e druk uit, en van *Een Storm van Zwaarden, Bloed en Goud* (beide deel 3 van de reeks) kwam in 2014 de 15^e druk op de Nederlandse markt.²⁵⁸ Deel 4 van de reeks, *Een Feestmaal voor Kraaien*, zag zijn 16^e druk

---

²⁵⁴ Cobben, *Interview met Vink*, 14-08-2014.

²⁵⁵ Cobben, *Interview met Vink*, 14-08-2014.

²⁵⁶ Picarta, trefwoord algemeen, onder boeken: “*Het Spel der Tronen*”, via de website van de UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 10-05-2017.

²⁵⁷ Picarta, “*De Strijd der Koningen*”, 10-05-2017.

²⁵⁸ Picarta, “*Een Storm van Zwaarden*”, 10-05-2017.

in 2016²⁵⁹, en *Een Dans met Draken* (boek 5) kent in 2016 zijn 13^e druk.²⁶⁰ Luitingh-Sijthoff koopt ook de vertalingrechten van andere boeken van Martin die zich afspelen in de wereld van *Het Lied van Ijs en Vuur*. *De Ijsdraak* is de meest recente uitgave van de bestsellerauteur die in Nederland is verschenen.²⁶¹

In 1996, toen de rechten voor *A Game of Thrones* door Luitingh-Sijthoff werden gekocht, kon eigenlijk nog niemand weten dat de boekenserie van Martin in de komende jaren een van de meest besproken series zou worden, in binnen- en buitenland. Een gemiddelde fantasy auteur kan in Nederland (volgens de cijfers van Jacques Post) rekenen op een totale verkoop van tussen de 3000 en 4000 exemplaren ongeveer. De vertaling van een willekeurig boek van George R.R. Martin overschrijdt deze aantallen al binnen een paar maanden, aldus Post. Binnen twee jaar na uitgave van de Nederlandse vertaling werd de grens van 80.000 verkochte exemplaren al gehaald. Dit gold niet alleen voor het eerste deel maar ook onder andere voor *Een Dans met Draken* (2011). De totale verkoop van de serie *Het Lied van Ijs en Vuur* (dus alle vijf de boeken die tot nu toe zijn uitgegeven in Nederland) betreft meer dan 700.000 exemplaren, en dat over een tijdsplan van ongeveer tien jaar (1997-2017).²⁶²

En deze cijfers rekenen de verkochte Engelstalige boeken niet eens mee. In Nederland wordt veel in het Engels gelezen, misschien wel meer dan in andere niet-Engelstalige landen. Ook de boeken van *A Song of Ice and Fire* worden veel in het Engels gelezen. Jacques Post vertelt hierover:

[Er] ‘wordt heel veel in het Engels gelezen, dat blijkt onder meer uit de cijfers van marktonderzoeker GfK. Een reden is, bijvoorbeeld, dat de eerst vijf delen door de Engelse uitgever in een cassette van plusminus € 25,- op de markt worden gebracht, en dat is spotgoedkoop, dat spreekt. LS kan daar in prijs niet tegenop concurreren. (...) Ook speelt het een (bescheiden) rol

---

²⁵⁹ Picarta, “*Een Feestmaal voor Kraaien*”, 10-05-2017.

²⁶⁰ Picarta, “*Een Dans met Draken*”, 10-05-2017.

²⁶¹ Picarta zoekresultaten, auteur: *George R.R. Martin*, via de website van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, UvA, www.picarta.nl, geraadpleegd op 10-05-2017.

²⁶² Post, interview 22-02-2017.

dat de Engelse editie vaak eerder te verkrijgen is (dit vanwege het simpele feit dat er hier eerst vertaald moeten worden).'²⁶³

Toen in 2011 de tv-serie werd uitgezonden op HBO nam de verkoop van de boekenserie in Nederland een nog grotere vlucht. Zelfs al voordat de Nederlands ondertitelde versie op HBO was uitgekomen begon de verkoop van de boeken in Nederland enorm aan te trekken. Jacques Post, die ten tijde hiervan zich bezighield met de fantasy-uitgaven van de uitgeverij, zegt hierover:

'Ik heb, eerlijk gezegd, nog niet eerder in mijn carrière de verkoopaantallen zo snel aan zien trekken (des te meer opvallend omdat de serie pas veel later op de reguliere kanalen in Nederland was te zien).'

In de zes maanden na de eerste (Amerikaanse) uitzending van de tv-producent verzesvoudigde de verkoop van de boeken in Nederland volgens Post, en de verkoop van de boekenserie ging daarvoor dus al erg goed in vergelijking met andere fantasy uitgaven.²⁶⁴

Gelijktijdige aankopen van Luitingh-Sijthoff

In dezelfde periode als waarin de rechten voor de boeken van George R.R. Martin door Luitingh-Sijthoff zijn gekocht zijn ook de vertaalrechten voor de fantasywerken van onder meer 'Markus Heitz, Bernhard Hennen (Duitsers), Lara Adrian, Trudi Canavan, James Corey, Raymond E. Feist, Stella Gemmill, Terry Goodkind, Charlaine Harris, Dorothy Hearst, Joe Hill, Robin Hobb, Ann Leckie, Juliet Marillier, Karen Miller, (...) Anthony Ryan, Brandon Sanderson, Andrej Sapkowski, Adrian Stone, Michael J. Sullivan, Tad Williams en Cinda Williams Chima door de uitgeverij aangekocht'²⁶⁵. Dit zijn allemaal internationaal bekende en gevierde fantasy auteurs. Jacques Post legt uit welke vragen de uitgeverij zichzelf stelde alvorens de titels aan te kopen:

---

²⁶³ Post, interview 22-02-2017.

²⁶⁴ Post, interview 22-02-2017.

²⁶⁵ Post, interview 22-02-2017.

‘Hoe vernieuwend en of meeslepend is het? Maakt de auteur zijn/haar beloften gaandeweg het verhaal waar? Is het, daarbij, stilistisch aardig genoeg? Voegt het iets toe aan het werk van het rijtje ‘huisauteurs’? Is het onderwerp richting boekhandel in enkele zinnen goed en overtuigend onder de aandacht te brengen?’²⁶⁶

Welke vragen er precies worden gesteld verschilt per keer. Luitingh-Sijthoff kijkt veel naar of een auteur past bij de tradities, maar toch vernieuwend genoeg is hierbinnen. De trends blijven ook steeds veranderen, waardoor bepaalde soorten boeken populairder worden of juist in populariteit afnemen, dit speelt ook een rol bij de aankoop van boeken of vertaalrechten. De auteur moet eigenlijk altijd een eigen stem hebben, en op een bepaalde manier het genre iets nieuws meegeven.²⁶⁷

De laatste jaren is er volgens Jacques Post een sterk accent op vernieuwing binnen de fantasy afdeling van Luitingh-Sijthoff, ‘omdat de traditionele epische, queeste-fantasyroman zijn beste tijd (en beste schrijvers) wel heeft gehad.’²⁶⁸ Momenteel is er meer aandacht voor de fantasyromans die zich in een eigentijdse – in plaats van een middeleeuwse of exotische - setting afspelen, zo zegt Post. Een voorbeeld van zo een eigentijdse fantasyreeks is de serie van *Twilight*, een verhaal dat gaat over vampieren en ‘gedaanteverwisselaars’ die in het geheim onder de mensen leven. *Het Lied van Ijs en Vuur* zou dan een uitzondering zijn op deze trend, aangezien daar de middeleeuwse setting centraal staat.

Conclusie

De boeken van George R.R. Martin werden steeds per keer aangekocht door Luitingh-Sijthoff. Blijkbaar paste Martin in het fonds van Luitingh-Sijthoff en haar fantasy uitgaven. Hij past in de tradities van de uitgeverij, maar schreef toch erg vernieuwend binnen zijn genre, deels omdat hij geen klassieke ‘goed tegen kwaad’ strijd of queeste neerzette en deels omdat hij er niet voor schuwt om geweld- en seksscènes ongecensureerd te beschrijven. Hij wil shockeren maar tegelijkertijd een realistisch verhaal vertellen. Ondanks de verschuivende aandacht van de markt naar fantasy

---

²⁶⁶ Post, interview 22-02-2017.

²⁶⁷ Post, interview 22-02-2017.

²⁶⁸ Post, interview 22-02-2017.

verhalen met een meer eigentijdse setting kan *Het Lied van Ijs en Vuur* als één van de grootste fantasy uitgaven van het moment gezien worden.

Ondanks de grote concurrentie van Engelstalige uitgaven op de Nederlandse markt en de toenemende mate waarin Nederlanders Engelstalig lezen waren de vertalingen van *A Song of Ice and Fire* een succes. Al voordat de tv-serie uitkwam oversteeg de verkoop van deze boeken de verkoopcijfers van de gemiddelde fantasy auteur die door Luitingh-Sijthoff werd uitgegeven.

Conclusie

Dit onderzoek is opgezet vanuit de vraag hoe de boekenserie *Het Lied van Ijs en Vuur* bij uitgeverij Luitingh-Sijthoff terecht is gekomen. De onderliggende vraag hierachter betreft de betekenis die de uitgeverij heeft voor een boek. We hebben gezien dat uitgeverijen instituties zijn die niet alleen zorgen voor de aflevering van een net, gedrukt boek, maar ook smaakmakers van de boekenmarkt. Onder andere door middel van coverdesign, boekformaat en genrespecificaties spelen ze in op de boekenmarkt. Sommige uitgeverijen zijn zelfs in bepaalde genres gespecialiseerd. Het doel van dit onderzoek is achterhalen waarom de boeken van George R.R. Martin in Nederland door Luitingh-Sijthoff worden uitgegeven.

Nadat in 2011 de HBO tv-serie *Game of Thrones* uitkwam explodeerde in Nederland de verkoop van de (vertaalde) boekenserie *Het Lied van Ijs en Vuur*. Verreweg de meeste media-aandacht gaat uit naar de tv-serie, dit is te verklaren uit het grote internationale fanbestand dat de serie *Game of Thrones* heeft. Programma's als *The Tonight Show* en *Late Night*, die een miljoenenpubliek hebben, bespreken meerdere keren per jaar afleveringen van de show, ook *De Wereld Draait Door* besteedt elk jaar aandacht aan Martins serie als er een nieuw seizoen uitkomt. De populariteit is ook terug te zien in de hoeveelheid illegale downloads van de tv-serie. In de jaren 2012 tot en met 2016 was *Game of Thrones* de meest gedownloadte tv-show ter wereld, en miljoenen fans volgen theorieën en aankondigingen over de serie op social media.

Maar voordat de serie *Game of Thrones* een internationaal fenomeen werd waren de vertalingen van Martin's boekenserie al meer verkocht dan de gemiddelde fantasy-auteur die in Nederland werd uitgegeven. Als er op dit moment een nieuw boek uit de reeks *Het Lied van Ijs en Vuur* op de markt zou komen, kan verwacht worden dat binnen twee weken meer dan 80.000 exemplaren van dit boek worden verkocht. Dit terwijl de gemiddelde auteur in dit genre kan rekenen op een afzet van 3000 à 4000 exemplaren, volgens de uitgeverij. De boekenserie kan dus als een verkoopsucces worden beschouwd, in een genre dat zich nog steeds aan het manifesteren is in Nederland.

De Nederlandse boekenmarkt is een stuk minder groot dan de Engelstalige markt als het gaat om het fantasygenre. We hebben gezien dat fantasy geen 'nieuw genre' is, hoewel het in de loop der geschiedenis wel veel veranderingen heeft ondergaan. Fantasyboeken hadden in de boekenmarkt heel lang geen eigen categorie, maar werden onder romans, spanningboeken of sciencefiction geplaatst. Hoewel fantasyelementen al

eeuwenlang worden gebruikt in verhalend proza, is pas tijdens de Romantiek het genre zoals we dat nu kennen vormgegeven. En sindsdien zijn er veel subcategorieën ontstaan. De onderverdeling van het genre in zo veel subgenres laat zien hoe breed het genre is en hoe serieus ertegenaan wordt gekeken door uitgevers, consumenten en boekverkopers, zowel in de Engelstalige landen als in Nederland.

Fantasyboeken die op de Nederlandse markt verschenen waren meestal vertalingen uit het Engels (of soms het Duits). En tegenwoordig worden nog steeds de meeste fantasyboeken uit Amerika of Engeland gehaald. Dat is ook het geval bij de aankoop van de vertaalrechten voor *A Song of Ice and Fire*, een oorspronkelijk Amerikaanse reeks.

We hebben gezien dat de uiteindelijke fusie van A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij en Uitgeverij Luitingh heeft geleid tot wat de uitgeverij Luitingh-Sijthoff nu is. Het internationale karakter van Luitingh-Sijthoff komt onder meer van Sijthoffs banden met buitenlandse drukkers, uitgevers en boekverkopers, terwijl het fonds van Luitingh meer de koers van de gefuseerde uitgeverij heeft bepaald. We zagen dat beide uitgeverijen al veel bezig waren met vertalingen uit het buitenland. Ook zagen we dat ze allebei veel Engelstalige succesauteurs uitgaven. Op dit moment zou Luitingh-Sijthoff ongeveer 45% van de Nederlandse fantasymarkt voor boeken in handen hebben. Dit en bovenstaande zijn allemaal redenen waarom de boekenserie *Het Lied van Ijs en Vuur* van George R.R. Martin bij deze uitgeverij terecht is gekomen. Martin paste in het fonds van Luitingh-Sijthoff en haar fantasy uitgaven, en zo paste Luitingh-Sijthoff blijkbaar ook bij Martin.

Elke uitgeverij heeft haar eigen specialisatie en smaak. De achtergrond van de uitgeverij kan informatie geven over waarom bepaalde manuscripten worden aangekocht. Omdat Luitingh-Sijthoff zo een groot deel van de markt bepaalt kan vanuit deze uitgeverij een redelijk goede indruk worden gegeven over de stand van zaken wat betreft het fantasygenre in Nederland. Echter voordat hierover harde uitspraken kunnen worden gedaan is onderzoek nodig naar meer fantasy-uitgaven in Nederland en uitgaven van andere fantasy-uitgeverijen van Nederland. Voor vervolgonderzoek zou het een goed idee zijn om de uitgeverijen Boekerij, De Harmonie en misschien Het Spectrum en de tijdschriften *Pure Fantasy*, *Wonderwaan* en wellicht ook *SF Terra* centraal te stellen.

Literatuurlijst

Armitt, L. (1996), *Theorising the Fantastic*, London: Arnold, Hodder Headline Group.

Daenen, M. (1984), *Nederlandse fantastische literatuur: vier fantastische novellen geanalyseerd en vergeleken met secundaire literatuur*, Amsterdam UvA proefschrift.

Fredericks, S.C. (1978), 'Problems of Fantasy', *Science Fiction Studies*, Vol. 5, No. 1, SF-TH Inc.

Ghesquière, R., Joosen, V. en Van Lierop-Debrauwer, H. (2014), *Het Land van Waan en Wijs, Geschiedenis van de Nederlandse Jeugdliteratuur*, Amsterdam: Uitgeverij Atlas Contact.

Jackson, R. (1981), *Fantasy: the Literature of Subversion*, London: Methuen.

Kuitert, L. (2008), 'De uitgeverij en de symbolische productie van literatuur: Een historische schets 1800-2008', *Stilet*, Jg. 10, Nr. 2.

Lek, G. J. van der (1950), *A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij N.V. Leiden, 1851-1951*, Leiden.

Lindeboom, M., Van der Zande, D. (2015), *Hoe schrijf je fantasy en sciencefiction?*, Amsterdam: Atlas Contact.

Maas, N. (1996), *Altyt Waek Saem*, Amsterdam: Offsetdrukkerij Jan de Jong.

Mendlesohn, F. & James, E. (2009), *A Short History of Fantasy*, London: Middlesex University Press.

Meulen, R. van der (1891), 'Een veertigjarige uitgeversloopbaan. A. W. Sijthoff te Leiden, 1851- 1 januari – 1891', in: *Bijdragen tot de Geschiedenis der Nederlandsche Boekhandel 3e deel*, Amsterdam, P. N. Van Kampen & Zoon.

Mücke, D. Von (2003), *The Seduction of the Occult and the Rise of the Fantastic Tale*, Stanford: Stanford University Press.

Nikolajeva, M. (2003), 'Fairy Tale and Fantasy: From Archaic to Postmodern', in: *Marvels & Tales, Vol. 17, No 1, Considering the Kunstmärchen: The History and Development of Literary Fairy Tales*, Wayne State University Press.

Stableford, B. (2005), *Historical Dictionary of Fantasy Literature*, Oxford: The Scarecrow Press.

Squires, C. (2009), *Marketing Literature: The Making of Contemporary Writing in Britain*, Palgrave Macmillan UK.

Zipes, J. (2011), 'The Meaning of Fairy tale within the Evolution of Culture', in: *Marvels & Tales: Journal of Fairy-Tale Studies*, Vol. 25, No. 2, 221-243.

Websites

www.ablogofthrones.com
www.amazon.com
www.bibliopolis.nl
www.bol.com
www.cpb.nl
www.deboekenplank.nl
www.delpher.nl
www.dracarys.it
www.facebook.com
www.georgerrmartin.com
www.harlandawards.eu
www.isbn.nl
www.jkrowling.com
www.kb.nl
www.kvbboekwerk.nl
www.larping.org
www.leesmonitor.nu
www.lexisnexis.nl
www.linkedin.nl
www.lsamsterdam.nl
www.ncfs.nl
www.oxforddictionaries.com
www.picarta.nl
www.randomhousebooks.com
www.sfterra.nl
www.speurwerk.nl
www.thehugoawards.com
www.torrentfreak.com
www.twitter.com
www.unesco.org
www.watchersonthewall.com

www.wikipedia.org

www.winteriscoming.net

www.wonderwaan.info

www.worldcat.org

www.youtube.com

Bronnen

Bedrijfsdocumentatie UvA

Bedrijfsdocumentatie uitgeverij A. W. Sijthoff Amsterdam, *1850-2007*, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 523:1-6, signatuur: OTM: KVB PPA 523-528.

Bedrijfsdocumentatie Luitingh Utrecht, *1946-2008*, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 239:24 signatuur: OTM: KVB PPA 239:24-25.

Bedrijfsdocumentatie Luitingh Utrecht, *1946-2008*, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, map PPA 239:25 signatuur: OTM: KVB PPA 239:24-25.

Fondslijst Luitingh-Sijthoff, *1960-2000*, bewaarplaats: Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, signatuur: OTM: KVB fondscat Luitingh-Sijthoff.

Catalogus voor de boekhandels

Catalogus Luitingh-Sijthoff, zomer 2016.

Interview

Interview met Jacques Post, via e-mail, 22-02-2017. (zie bijlage)

Kranten en tijdschriften

Belfast Telegraph

Blackwood's Edinburgh magazine

Boekblad

De Gooi- en Eemlander

De Telegraaf

Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad

Library Journal

London Evening Standard

Nederlands dagblad: gereformeerd gezinsblad

Nieuwsblad voor den Boekhandel

NRC Handelsblad

The Guardian

The Independent

The New York Times

The Strand magazine

USA Today

Bijlagen

1. De reeds uitgegeven boekenserie *A Song of Ice and Fire* met de vertaling *Het Lied van Ijs en Vuur* erachter.

A Song of Ice and Fire	Het Lied van Ijs en Vuur
A Game of Thrones (1996)	Het Spel der Tronen (1997)
A Clash of Kings (1998)	De Strijd der Koningen (1999)
A Storm of Swords (2000)	Een Storm van Zwaarden (2001)
A Feast for Crows (2005)	Een Feestmaal voor Kraaien (2006)
A Dance with Dragons (2011)	Een Dans met Draken (2011)

De aangekondigde boeken uit de reeks.

A Song of Ice and Fire	Het Lied van Ijs en Vuur
The Winds of Winter	?
A Dream of Spring	?

2. Lijst NUR-codes

Deze NUR-lijst is afkomstig van de website www.boek.nl/stichting, een stichting die als doelstelling heeft: 'het openbaar maken en verspreiden van boektitelgegevens via het internet, onder het motto dat niets zo leesbevorderend is als actuele en betrouwbare informatie over aard en leverbaarheid van boeken'. Deze lijst is ingekort, voor de volledige lijst ga naar www.boek.nl/stichting.

000 - Non-boeken algemeen

- 000 - Non-boeken algemeen
- 030 - Kaarten algemeen
- 040 - CD-ROM algemeen
- 050 - DVD algemeen
- 060 - Video algemeen
- 070 - Multimedia algemeen
- 080 - Overige media algemeen

100 - Educatieve uitgaven algemeen

- 110 - Talen algemeen
- 120 - Exacte vakken en informatica algemeen
- 130 - Mens en maatschappij algemeen
- 140 - (Instrumentele) vaardigheden algemeen
- 150 - Kunstzinnige vorming algemeen
- 160 - Economie, recht en bedrijfskunde algemeen
- 170 - Technische en nautische vakken algemeen
- 180 - Gezondheidsvakken, lichamelijke oefening en verzorgingsvakken algemeen
- 190 - Basisschool

200 - Kinderboeken algemeen

- 210 - Non-fictie kinderboeken (< 12 jaar)
- 240 - Non-fictie kinderboeken (> 12 jaar)
- 270 - Kinderboeken diversen
  - 271 - Peuterboeken
  - 272 - Kleuterboeken
  - 273 - Prentenboeken (< 6 jaar)
  - 274 - Prentenboeken (> 6 jaar)
  - 275 - Rijmpjes, versjes, liedjes
  - 276 - Uitklapboeken
  - 277 - Verhalen en sprookjes
- 280 - Fictie kinder- en jeugdboeken algemeen
  - 281 - Fictie 4 - 6 jaar
  - 282 - Fictie 7 - 9 jaar
  - 283 - Fictie 10 - 12 jaar
  - 284 - Fictie 13 - 15 jaar
  - 285 - Fictie 15+
  - 286 - Moeilijk lezen
  - 287 - Leren lezen
- 290 - Poezie kinderen en jongeren algemeen

300 - Literaire fictie algemeen

- 310 - Pockets algemeen
  - 311 - Pockets literaire fictie
  - 312 - Pockets populaire fictie
  - 313 - Pockets spanning
  - 314 - Pockets non-fictie

- 315 - Vertaalde pockets
- 320 - Literaire non-fictie algemeen
- 330 - Spannende boeken algemeen
  - 331 - Detective
  - 332 - Thriller
  - 333 - Science fiction
  - 334 - Fantasy
  - 335 - Griezels- en spookverhalen, horror
  - 336 - Avonturenroman
  - 337 - Oorlogs- en verzetsroman
  - 338 - Spionageroman
  - 339 - True crime
- 340 - Populaire fictie algemeen
  - 341 - Esoterische en spirituele roman
  - 342 - Historische roman (populair)
  - 343 - Romantiek
  - 344 - Streek- en familieromans
  - 345 - Volkssprookjes, sagen en legenden
- 350 - Fictie overig algemeen
- 360 - Strips algemeen
  - 361 - Strips voor algemeen publiek (8-80 jaar)
  - 362 - Strips voor kinderen (geen informatieve strips)
  - 363 - Realistische strips voor volwassenen
  - 364 - Geschiedkundige strips
  - 365 - Informatieve stripverhalen (< 12 jaar)
  - 366 - Informatieve stripverhalen (> 12 jaar)
- 370 - Cadeauboeken algemeen

- 400 - Non-fictie vrije tijd/algemeen**
  - 410 - Natuur populair algemeen
  - 420 - Flora algemeen
  - 430 - Fauna algemeen
  - 440 - Eten en drinken algemeen
  - 450 - Lifestyle algemeen
  - 460 - Hobby's algemeen
  - 480 - Sport en spel algemeen

- 500 - Reizen algemeen**
  - 510 - Reisgidsen algemeen
  - 520 - Regionalia algemeen
  - 530 - Naslagwerken algemeen

- 600 - Non-fictie informatief/professioneel algemeen**
  - 610 - Taal en cultuur algemeen
  - 620 - Nederlandse taal en letterkunde algemeen
  - 630 - Buitenlandse talen, letterkunde en cultuur algemeen
  - 640 - Kunst algemeen
  - 660 - Muziek algemeen
  - 670 - Theater-, film- en televisiewetenschap algemeen
  - 680 - Geschiedenis algemeen

- 700 - Theologie algemeen**
  - 720 - Esoterie algemeen
  - 730 - Filosofie algemeen
  - 740 - Mens en maatschappij algemeen
  - 770 - Psychologie algemeen
  - 780 - Economie en bedrijf algemeen

- 800 - Bedrijfskunde algemeen**

810 - Communicatiekunde algemeen
820 - Recht algemeen
840 - Onderwijs algemeen
850 - Zwangerschap en opvoeding algemeen (populair)
860 - Gezondheid algemeen
870 - Geneeskunde algemeen
890 - Paramedisch algemeen

900 - Sociale geografie algemeen

910 - Exacte wetenschappen/natuurwetenschappen algemeen
930 - Aardwetenschappen algemeen
940 - Landbouw en natuurlijke omgeving algemeen
950 - Technische wetenschappen algemeen
980 - Informatica algemeen

3. Overzicht van verschillende fantasy-uitgeverijen in Nederland

Boekerij

Books of Fantasy

Bruna

Het Spectrum

Luitingh-Sijthoff

Meulenhoff

Mynx

Overamstel Uitgevers

Quasis

Singel Uitgeverijen

Uitgeverij De Fontein

Uitgeverij Macc

Uitgeverij Moon

Verschuifsel

Zilverspoor Zilverbron

4. Overzicht fantasyauteurs in het fonds van Luitingh-Sijthoff

Martijn Adelmund en Multatuli

Lara Adrian

Bradley P. Beaulieu

Trudi Canavan

Cinda Williams Chima

Iris Compiet

Glen Duncan

Raymond E. Feist

Stella Gemmel

Christie Golden

Terry Goodkind

Pierre Grimbert

David Hair

Charlaine Harris

Dorothy Hearst

Marcus Heitz

Bernhard Hennen

Thomas Olde Heuvelt

Robin Hobb

An Janssens

Robert Jordan

Stephen King

Ann Leckie

Martijn Lindeboom

Henri Loevenbruck

Juliet Marillier

Alex Marschall

George R.R. Martin

Karen Miller

Naomi Novik

Tisa Pescar

Morgan Rhodes
Anthony Ryan
Brandon Sanderson
Andrzej Sapkowski
Richard Schwartz
Jon Skovron
Jürgen Snoeren
Brian Staveley
Andrian Stone
Michael J. Sullivan
Nancy Holder Guillermo del Toro
Jeroen van Unen
Jen Williams
Tad Williams

5. Interviewvragen en antwoorden Jacques Post (22-02-2017)

Interviewvragen

Antwoorden van Jacques Post

Onderstaande vragen gaan over het fantasy genre in de Nederlandse (eventueel ook buitenlandse) boekenmarkt, over het fantasy fonds van uitgeverij Luitingh-Sijthoff, en over uitgave van de serie *A Song of Ice and Fire* in Nederland. Ik wil u verzoeken de vragen zo uitgebreid mogelijk te beantwoorden als u wilt. Wat mij betreft: hoe meer informatie, hoe beter. Zijn er vragen ongepast, of kunt u ze niet beantwoorden, zet dat er dan alstublieft bij, dan houd ik daar rekening mee in de verwerking. De informatie wordt gebruikt voor onderwijskundige doeleinden in de vorm van een Master scriptie bij de Universiteit van Amsterdam.

1. In 2004 werd u bij Luitingh-Sijthoff aangenomen als uitgever, hoe kwam u terecht bij het fantasy en sciencefiction fonds?

RE: Ik werd gevraagd – daarvoor deed ik bij M'hoff als uitgever het fonds Meulenhoff-M (van 1990 t/m 2004, de laatste twee jaar als uitgeefdirecteur van M'hoff/Boekerij)

2. Kunt u een beschrijving geven van de positie van het fantasy genre op de Nederlandse boekenmarkt op dat moment?

RE: momenteel is 'fantasy' als genre niet langer – in tegenstelling tot de situatie in de vorige eeuw – een zuiver en goed definieerbaar afgebakend subgenre. Er is veel kruisbestuiving cq crossover met YA, algemene literatuur en lectuur, thrillers en het romantische genre.

De traditionele fantasyroman is in essentie onderdeel van een nichemarkt, uitschieters en verkooptoppers (Robin Hobb, Robert Jordan, Markus Heitz, Terry Goodkind en, natuurlijk, George Martin) uitgezonderd.

Bij de boekhandel is traditioneel weinig kennis mbt het fantasygenre – dat geldt ook de SF -, vandaar de insteek van LS om boekhandels als fantasy-specialist te werven: de boekhandel wordt door LS op maandbasis geïnformeerd over activiteiten, debuten en opvallende zaken. LS bepaalt mede de selectie in de betreffende boekhandel, zorgt – via de vertegenwoordigers – voor het op peil houden van het aanbod, het weghalen/vervangen van de minder goed lopende titels en het plaatsen en/of extra onder de aandacht brengen van goedlopende of veelbelovende debuten.

In het algemeen, cijfermatig, de verkoop verplaatst zich sterk van boekhandel naar internet, de bol.com's van deze tijd. En er is een sterke koerswijziging naar oorspronkelijke (Engelstalige) uitgaven, de prijsverschillen tussen vertaald en oorspronkelijk zijn soms aanzienlijk, de gemiddelde Nederlander spreekt/leest zijn/haar Engels steeds beter.

In cijfers: de fantasymarkt – YA fantasy niet meegerekend, inclusief Engelstalige uitgaven – is op jaarbasis goed voor een bruto-omzet tussen 8 en 10 mil, LS heeft ca 45%

van die markt. DIT IN FANTASY HS! Het aandeel oorspronkelijke uitgaven groeit snel, zo'n tien jaar geleden nog 10%, nu inmiddels meer dan 25% (mede dankzij de boeken van Martin).

3. Het grootste deel van het fantasy fonds van Luitingh-Sijthoff bestaat uit vertaalde boeken, waarom is dat? Zijn er zo veel minder Nederlandse fantasy schrijvers of is hun werk relatief gezien van mindere kwaliteit dan dat van hun buitenlandse Collega's? Wat zou de reden hiervoor zijn?

RE: de kwaliteit van de Nederlandse fantasyroman – uitzonderingen als Thomas Olde Heuvelt niet meegerekend – is matig. De lat ligt tov oorspronkelijk Engels werk iets lager, maar niet veel. De aspirerende Nederlandse fantasy-auteur schrijft doorgaans vanuit de hobbysfeer en is snel tevreden over het resultaat. Een ander aspect is dat de Nederlandse auteur doorgaans geïnspireerd is door buitenlandse voorbeelden – waar niets mis mee is, als er maar sprake is van een hoge mate van eigenheid – waarvan de echo doorgaans sterk doorklinkt in het eigen werk. Dat is tamelijk arbitrair, moet ik toegeven, maar toch een factor.

4. Kunt u een aantal bekende (of minder bekende) fantasy titels noemen die door u/ onder u van buitenlandse auteurs/ uitgeverijen is aangekocht voor Luitingh-Sijthoff? Waarom waren toen deze titels aangekocht? Welke inhoudelijke eisen stelt Luitingh-Sijthoff aan 'diens' fantasy literatuur?

RE: werk van onder meer Markus Heitz, Bernhard Hennen (de Duitsers), Lara Adrian, Trudi Canavan, James Corey, Raymond E. Feist, Stella Gemell, Terry Goodkind, Charlaine Harris (True Blood), Dorothy Hearst, Joe Hill, Robin Hobb, Ann Leckie, Juliet Marillier, Karen Miller, George R.R. Martin, Anthony Ryan, Brandon Sanderson, Andrej Sapkowski, Adrian Stone, Michael J. Sullivan, Tad Williams, Cinda Williams Chima.

In enkele zinnen weergegeven waarom een auteur acquisitiewaardig is, is binnen deze ruimte erg lastig. Doorgaans werd/wordt gekeken naar auteurs die enerzijds binnen een zekere traditie passen, anderzijds vernieuwing of voldoende eigen stem inbrengen. De laatste jaren was er een sterk accent op vernieuwing, vooral omdat de traditionele epische, queeste-fantasyroman zijn beste tijd (en beste schrijvers) wel heeft gehad. Momenteel is er meer aandacht voor die fantasyromans die zich in een eigentijdse – ipv middeleeuwse of exotische setting – afspelen. Kwalitatieve normen verschillen per auteur. Wat beoogt hij of zij? Hoe vernieuwend en of meeslepend is het? Maakt de auteur zijn/haar beloften gaandeweg het verhaal waar? Is het, daarbij, stilistisch aardig genoeg? Voegt het iets toe aan het werk van het rijtje 'huisauteurs'? Is het onderwerp richting boekhandel in enkele zinnen goed en overtuigend onder de aandacht te brengen? De accenten verschillen per auteur.

5. Uit de bedrijfsdocumentatie van Luitingh-Sijthoff kon ik opmaken dat in 1996 de rechten voor de Nederlandse vertaling van A Game of Thrones zijn verkregen, klopt dit (ongeveer)? Hoe is dit tot stand gekomen? Wat was uw rol daarbij?

RE: het jaar klopt wel. Mijn rol was dat ik tijdens de verkoop de onderbieder was – ik was toen nog voor M'heff actief – uitgeefster Hanca Leppink had er meer voor over en kocht de rechten die, toen ik in 2004 voor LS begon, waren verlopen en door mij opnieuw zijn vernieuwd.

6. *Kunt u vertellen of er toen ook meteen een overeenkomst was gemaakt voor de vervolgdelen van de serie, of zijn die vertalingrechten steeds apart aangekocht? Wat is hierin over het algemeen de meest gangbare manier, en waarom?*

RE: de rechten werden/worden per boek apart aangekocht. Het voorschot mbt Martin/SOIAF is hoog en mbt tot Martin wil zijn agent per boek voort. Eerlijk gezegd verschillen de 'regels' per auteur/agent. Gangbaar is dat, per debuut, op de debuuttitel wordt ingezet en er – bij hoge verwachtingen mbt de auteur – soms een tweede titel meteen wordt ingekocht

7. *Weet u of in Nederland A Song of Ice and Fire veel in het Engels wordt gelezen of juist niet? Waaraan is dit te merken?*

RE: wordt heel veel in het Engels gelezen, dat blijkt onder meer uit de cijfers van marktonderzoeker GfK. Een reden is, bijvoorbeeld, dat de eerst vijf delen door de Engelse uitgever in een cassette van plusminus E 25,- op de markt worden gebracht, en dat is spotgoedkoop, dat spreekt. LS kan daar in prijs niet tegenop concurreren. Daarbij wordt er in toenemende mate, zoals ik aal aangaf, in het Engels gelezen. Ook speelt het een (bescheiden) rol dat de Engelse editie vaak eerder te verkrijgen is (dit vanwege het simpele feit dat er hier eerst vertaald moeten worden).

8. *Hoe heeft Luitingh-Sijthoff de vertaler(s) voor deze serie gekozen? Waarom deze vertaler(s)?*

RE: Martin-vertaalster Renee Vink is/was een gerenommeerd vertaalster die al decennia hoogwaardig werk levert en was bij het eerste boek beschikbaar. Vink kan alles aan, er werd, voor zover ik weet, niet eens over gesproken.

9. *Wat mij opviel aan de Nederlandse vertaling van A Game of Thrones was dat dingen als plaatsnamen en rivieren meestal naar het Nederlands zijn vertaald (Kingslanding werd Koningslanding en the Red Fork werd de Rode Vork bijvoorbeeld) terwijl de persoonlijke titels en namen van mensen origineel, Engelstalig zijn gebleven (Ser Waymar Roys en Maester Aemon bijvoorbeeld). Wie heeft dit uiteindelijk bepaald en waarom is hiervoor gekozen?*

RE: de keuze zal in de eerste plaats door Vink zijn gemaakt. Traditioneel – zie de Tolkien-vertalingen van Max Schuchart – werden de afgelopen halve eeuw alle plaats- en eigennamen automatisch vertaald. Nu er in toenemende mate films en games op boeken/reeksen worden gebaseerd wordt door de auteur/agent soms bedongen dat de plaats- en eigennamen onveranderd blijven. Ik vermoed dat Vink naar eigen inzicht heeft gehandeld, en dat heeft ze mijns inziens goed gedaan. Daarbij, Kingslanding is goed vertaalbaar Engels, ser en Maester zijn (min of meer) door de auteur bedachte titels, er is veel voor de keuze van Vink te zeggen.

10. *In 2011 werd de Tv-serie Game of Thrones voor het eerst uitgezonden op HBO. Heeft dit gevolgen gehad voor de uitgave en verkoop van de boekenserie? Welke gevolgen waren dit? Hoe/ waaraan heeft u dit gemerkt?*

RE: die gevolgen waren enorm, de verkoop van de Nederlandse titels begon meteen tijdens de uitzending van het eerste seizoen op HBO/Amerika aan te trekken. Ik heb, eerlijk gezegd, nog niet eerder in mijn carrière de verkoopaantallen zo snel aan zien trekken (des te meer opvallend omdat de serie pas veel later op de reguliere kanalen in Nederland was te zien). Over een periode van zes maanden schoot de verkoop zo'n 600% - en Martin verkocht al heel goed in Nederland - omhoog

11. Kunt u omschrijven hoe succesvol de vertaling van A Song of Ice and Fire van Luitingh-Sijthoff is, in vergelijking met andere fantasy uitgaven van de uitgeverij?

RE: zie het zo, een gemiddeld verkopende fantasy-auteur kan rekenen op zo'n 3 tot 4.000 verkochte ex., de verkoop van een nieuwe Martin overschrijdt binnen twee jaar de grens van 80.000 ex, de totale verkoop van de reeks belooft inmiddels plus 700.000 ex, en dat over een periode van ca tien jaar.

6. e-mailwisseling tussen Josephine (Jip) Schoon en Jacques Post

Josephine Schoon 6 februari 2017 18:00
Aan: Jacques post Alle berichten - Gmail
UvA scriptie Luitingh-Sijthoff

Beste mr. Post,

Ik ben Josephine (Jip) Schoon, een Master studente Boekwetenschap aan de UvA. Ik heb uw e-mail adres gekregen van Lisa Kuitert, mijn docente en scriptie-begeleidster. Momenteel schrijf ik mijn masterscriptie over de uitgave van fantasy boeken bij uitgeverij Luitingh-Sijthoff, in het bijzonder de uitgave van de Nederlandse vertalingen van de serie *A Song of Ice and Fire* van George R.R. Martin.

Ik zou u graag een aantal vragen willen stellen over de uitgave van het fantasy genre bij Luitingh-Sijthoff, voor mijn scriptie. Ik hoop dat u mij hierin wil helpen en wat tijd kunt vrijmaken. Wellicht kunnen we een afspraak maken waar en wanneer het u uitkomt, of anders kan ik u mijn vragen mailen. Ik pas me graag aan aan wat u het beste uitkomt.
Ik hoor graag van u!

Met vriendelijke groet,

Josephine (Jip) Schoon

☆ **Jacques post** 11 februari 2017 14:29
Aan: Josephine Schoon Inkomend - Gmail
Antw.: UvA scriptie Luitingh-Sijthoff

Dag Jip,

Met excuses voor de trage reactie, mail de vragen maar (ik ben de komende weken veel buitenlands). Is er een aanvullend gesprek nodig, we bedenken wel iets.

Hartelijks,

Jacques Post

Josephine Schoon

Aan: Jacques post

Antw.: UvA scriptie Luitingh-Sijthoff

13 februari 2017 18:01

Alle berichten - Gmail

JS

Dag mr. Post,

Wat fijn dat u wat tijd wilt vrijmaken voor mijn vragen. Hierbij stuur ik u de vragenlijst die ik had opgesteld voor mijn onderzoek. Als u geen antwoord kunt geven op bepaalde vragen, zet dat er dan gerust bij!

Ik heb even overlegd met mijn docente, en zij raadde aan om een aanvullend gesprek met u te plannen. Het kan zijn dat er door bepaalde antwoorden andere vragen bij me opkomen die ik nog graag zou stellen. Vanaf wanneer zou u beschikbaar zijn voor zo'n gesprek? Ik pas me graag aan!

Hartelijke groet,
Jip Schoon

Interviewvragen Jacques
Post.doc

Jacques post

Aan: Josephine Schoon

Antw.: UvA scriptie Luitingh-Sijthoff

22 februari 2017 15:12

Inkomend - Gmail

JP

Dag Jip,

Bijgesloten de gewenste antwoorden.

Voor de goede orde, ik ben sinds augustus 2016 gepensioneerd en beschik dus niet meer over de meest actuele cijfers.

Succes met het vervolg!

Hartelijks,

Jacques Post